

ŽIVOT

KULTÚRNO SPOLOČENSKÝ ČASOPIS • MAREC • BŘEZEN • MARZEC 1988 (ČÍSLO 358) CENA 20 ZŁ

Cesta za romantikou vede od silnice pěšky. Pod sebou vídme horskou silnici, vedoucí do Miseček, jednoho z oblíbených krkonošských středisek. Tam a zpátky — neustále po ní spěchají automobily, v létě s turisty, v zimě s lyžaři.

Konečně jsme u cíle: Janova Hora, pastevní areál, stáje, obrovský seník, velké horské stavení — to vše bylo za přispění několika stálých pracovníků a dlouhé řady dobrovolníků, nákladem státního statku ve Vysokém nad Jizerou, vybudováno pro pár desítek huculských koní.

ONA A TARPAN

Na světě jich zbylo jenom pět set. Ctyřicet z nich žije v Krkonoších. Ještě před několika lety měli připravené místo v seznamu v Československu vyhynulých živočišných druhů — huculští koně unikli jen o vlásek.

Proč vlastně zemědělský podnik chová tento vzácný druh koní, které v podstatě k ničemu nepotřebuje? Ing. Petr Karbusický, jeden z těch, kteří toto vše způsobili, odpovídá: „Protože dnes se i mezi zemědělci najdou lidé, kteří chápou naprostou nezbytnost chránit přírodu.“

Seznámili jsme se s huculskými koníky velmi důvěrně. Sotva jsme vstoupili na pastvinu, celé stádo nás obstoupilo a důkladně očichalo naše šaty, boty, blok i fotoaparát. Jsou trochu menší než „normální“ koně, mají typický tmavý pruh na hřbetě a kroužky tmavé srsti na nohou. Jsou otužili, skromní, houzevnatí, vytrvali, klidní, inteligentní a hlavně trpěliví.

Vratme se k otázce, proč zemědělský podnik platí náklady spojené s chovem této zvířat? Ing. Karbusický odpovídá: „Je sice pravda, že na tomto chovu nevyděláme, ale huculové nejsou pro náš statek tak úplně neužitelní. Patří nám stovky hektáru horských a podhorských luk a pastvin. Udržet je v dobrém stavu, znamená pravidelně je sklízet. Huculský kůň je velmi dobrým rekultivátorem zaplevelených areálů v chráněných horských oblastech. Spase i ty nekulturní druhy trav a bylin, které skotu ani ovcem nechutnají.“

Mladí lidé tu tráví podle vlastních slov „moc prima prázdniny“. Právě si sedlali koně k výjízdce po Krkonoších. Ale většinu jejich pobytu vyplňuje práce, často jednotvárná a těžká — kolem koní ve stáji, při sklizni sena, při adaptacích seníku a ubytovny. Ale nezdí se, že by jim to vadilo. Ročně se jich tu vystřídá kolem stovky a svou cestu za romantikou podnikají tak často, jak jen mohou: o prázdninách, o víkendech, v létě i z zimě.

ALENA HELCLOVÁ

PREDSEDA VLÁDY Zbigniew Messner prijal predsedu Hlavného výboru Spoločnosti sovietsko-polského prieťstva a predsedu Štátneho výboru pre rozhlas a televíziu ZSSR Alekxandra Aksionova (na snímke). Predmetom rozhovorov boli o.i. otázky rozvoja spolupráce spoločnosti prieťstva a prostriedkov ma-

sovej informácie oboch krajín. Sovietsky hosí sa tiež stretol s predsedom Výboru pre rozhlas a televíziu Januszom Roszkowským, s ktorým podpísal zmluvu o spolupráci rozhlasu a televízie oboch krajín na roky 1988—1990.

UZNANIE USILOVNEJ A OBETAVEJ PRÁCE

V srdečnom ovzduší úcty a uznania pre ženy za ich námahu v povolaní a výchove, za obetavú spoločenskú prácu, za úsilie vo vytváraní ovzdušia prospievajúceho plneniu zodpovedných úloh — prebiehal v preddeň Medzinárodného dňa žien stretnutia predstaviteľov najvyšších štátnych orgánov so ženami v mestách a v rôznych závodoch, v ktorých väčšinu tvoria práve ženy.

Aké starosti, ale aj nádeje a očakávania sprevádzajú pracujúce ženy? V akých podmienkach sú zamestnané, ako si dokážu poradiť s povinnosťami v povolaní a neustálymi ťažkostami na trhu? Ako spájajú povinnosti pracovníčok s neľahkou a zodpovednou úlohou matky? Aké majú starosti a možnosti odpočinku, využívania zdravotnej starostlivosti — tie otázky sprevádzali návštěvu prvého tajomníka ÚV PZRS Wojciecha Jaruzelského vo varšavských Závodoch kožiariskeho priemyslu Syrena, ktorú uskutočnil 7. marca t.r.

„Chcem lepšie poznať to, čo vás trápi, čo bolí, čo treba — podľa vás — zlepšiť v prvom rade“ — začal rozhovor Wojciech Jaruzelski. Členstvo stretnutia sa nevyhýbali ťažkým otázkam. Hovorili o vysokých cenách, o nedostatku bytov, o zlej práci obchodu a dopravy. Uvádzali konkrétné príklady. Poukazovali na časť zanedbanost, ktorú možno odstrániť a ktorá súčasťou plnenia povinností pracujúcim ženám, spôsobuje straty cenného času matkám vychovávajúcim deti a vedúcim domácnosť. Veľa sa tiež hovorilo o sociálnych otázkach, pracovných podmienkach a možnostiach odpočinku v samej Syrene.

Wojciech Jaruzelski podľačoval za úprimný rozhovor a zdôraznil, že odstránenie mnohých starostí, s ktorými sa boria poľské ženy, sa spája s riešením problémov poľskej ekonomiky, teda so zavádzaním II. etapy reformy. Reforma sa vydarí, keď všetci, na každom pracovisku budú svedomite a zodpovedne plniť svoje povinnosti.

„Stretnutím so ženami v preddeň ich sviatku“ — zdôraznil prvý tajomník ÚV PZRS — „chceme v tejto forme prejavíť našu úctu tomu, čo poľské ženy urobili a čo nadalej robia pre krajinu a pre vlast. Patri im za to najvyššie uznanie“.

Wojciech Jaruzelski zažalal pracovníčkam Syreny a ich prostredníctvom všetkým ženám veľa zdravia, osobných a pracovných úspechov a mnoho rodinného šťastia.

* * *

K srdečným blahoželaniam k sviatku žien v celom Poľsku sa chceme pripojiť aj my. Pripomennú obetavosť a ťažkú prácu našich krajanek v domácnostach a na gospodstvách, v našej organizácii a v školách, v profesionálnej a spoločenskej činnosti. Nie je im ľahko, nie vždy s úsmievom na perach znášajú problémy a ťažkosti všedného dňa. Aj ony majú veľa tŕžob. Kiežby sa im spinili čo najskôr, už v marci...

Redakcia

V ČÍSLE:

Dnes v Tribši	6
Národný umelec Ján Kulich	7
Rozhovor s Janom Piechocinským	8
Obec dobrej práce	10—11
Z dejín želialov	12—13
Prežili diamantovú svadbu	22

STÁTNÍ ROZPOČET NA ROK 1988. Na prvom letosním zasedaní Sejm schválil letošní státní rozpočet; schválil zásadné zmény navrhene snémovními komisemi. Zádný návrh zákona a rozpočtu predložený vládou Sejmu v posledných letech nevyvolal tolik sporu a pochybností ako letošní. Než byl predložen snémovne k druhému čtení, nasobil solidní dávku kritiky ve Společenskohospodářské radě, ve skupině snémovních poradců a především během prvního čtení v Sejmě a ve snémovních komisích. Kritika vyvolala především záporný výsledek konfrontací návrhu rozpočtu s očekáváním a nadějemi na zlepšení hospodářské situace Polska. Sejm mj. snížil schodek rozpočtu o 100 miliard zlotých a zavázal vládu zvláštním usnesením k urychlénym opatřením pro dosažení rovnováhy ústředního rozpočtu, jakož i k předložení v červnu t.r. hodnocení aktuální finanční a tržní situace.

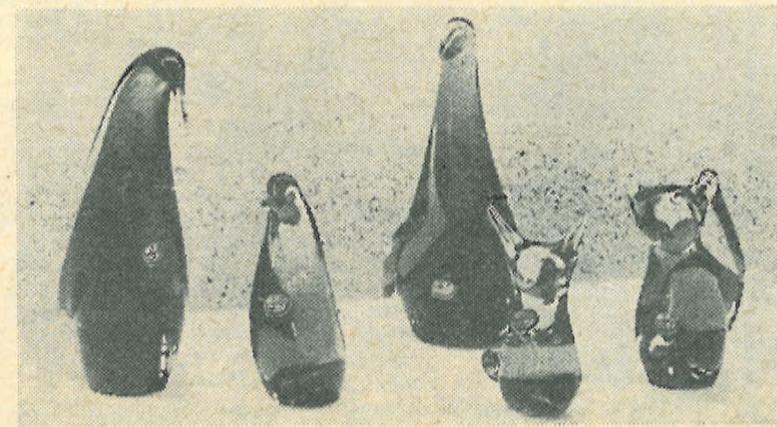

VARŠAVA. Pri príležitosti 43. výročia oslobodenia Varšavy, obyvatelia hlavného mesta vzdali hold poľským a sovietskym vojakom, ktorí položili svoj život v boji za oslobodenie mesta. Na Divadelnom námestí sa zišli na slávnostnej manifestácii varšavskí harceri, ktorí položili kvety pri pomníku Hrdinov Varšavy a pri Hrobe neznámeho vojaka. V deň výročia konal sa tiež slávnostný koncert a najzaslúžilejší obyvatelia mesta dostali ceny hl. mesta Varšavy a vyznamenania. Na snímke: harceri pri pomníku Nike.

WYDAWNICTWO WSPÓŁCZESNE, veľké varšavské vydavateľstvo, ktoré vydáva 43 časopisov, v tom aj nás Život, oslávilo predstavením 30. výročia svojej pôsobnosti. Pri tejto príležitosti viaceri najzaslúžilejší pracovníci dostali štátne vyznamenania. Na snímke: bývalý šéfredaktor časopisu Polityka, dnes vicemaršalek Sejmu M.F. Rakowski odovzdáva Gavaliarske kríže Radu obrodenia Poľska novinárom A. Mozolowskemu a K. Szwarcovi.

V ČESKOSLOVENSKOM KULTÚRNOM A INFORMAČNOM STREDISKU vo Varšave otvorili výstavu sklenených výrobkov, ktoré vyrobili majstri z Karlových Varov. Také sklenené zvieratká, ako na snímke, sa budú krásne vynímať v každom interiéri.

Spoločný záujem

V priebehu jedného roka som bol v Pekelníku dva razy. Teraz ma sem pohnala snaha vysvetliť príčiny nespravidlivosti, ktorou obeťou mal byť miestny urbár v súvislosti s výstavbou zdravotného strediska. Hoci takáto investícia je v Pekelníku veľmi potrebná, ľudí nezjednotila, naopak, rozdelila a vyhotrotila záujmy jednotlivých strán. Na jednej strane stojí urbár a na druhej strane dobrovoľný hasičský zväz, spoločenský výbor pre výstavbu zdravotného strediska a náčelník gminného úradu. Iba riešiť je akoby na pomedzi.

Urbár sa Pekelníčanom spája s osobou Edwarda Kásia, ktorý je oficiálne jeho podpredsedom a ani netají, že reprezentuje jeho záujmy.

Iba na prvý pohľad sa zdá, že spor sa týka umiestnenia zdravotného strediska celom k ceste (Pekelníčania si totiž želali aby objekt stál vodorovne a celom k ceste) a problémov s vybavovaním projektu, ako aj vysokou cenou za jeho vyhotovenie. Podľa mňa je to iba zámenka. Príčiny nedorozumenia sú hlbšie. Najlepšie ich poznajú tamojší obyvateľia, lenže tito tiež nie sú vždy objektívni. Sledujú totiž svoj záujem. Myslim si a to nielen ja, že jediným, spoločným záujmom všetkých Pekelníčanov by mala byť výstavba zdravotného strediska. O čo však ide?

Uprostred Pekelníka, na rozhraní cest do Nového Targu, Podškla a Jablonky stojí 207-ročná budova. Pôvodne to bola colnica na poľsko-uhorskej hranici, potom kréma, napokon škola (114 rokov) a dnes kultúrny dom a svadobná miestnosť. Vedľa tejto starej budove stojí novšia, v ktorej je pošta, hasičská remíza a knižnica. Z druhej strany školy (takto dodnes túto budovu nazývajú samotní Pekelníčania) bol voľný pozemok ok. 60 m široký a 70 m dlhý.

Majiteľom celého pozemku so spominanými budovami (okrem dvoch miestnosti remízy) sa cíti urbár. A keďže sa stratila pozemková kniha č. 13, v ktorej bol zaznamenaný majiteľ, urbár svoj nárok na celý pozemok dokazuje účtami za jeho prenájom (árendovanie) súkromnému rolníkovi a účtami za dane. Toto právo donedávna nikto nepopieral, hoci to mohli urobiť napríklad osvetové orgány. Od bývalej riadičky školy sa totiž dozvedám, že v školskej kronike je záznam z r. 1920 o tom, že budova spolu so záhradou bola odovzdaná škole. Nie je to však z právneho hľadiska žiadny dokument.

Pokial ide o hasičskú remízu, stavali ju spoločne. Hasiči dali materiál, urbár pozemok a pracovali všetci obyvateľia. Svoj podiel na jej výstavbe mali aj osvetové orgány, ktoré časť miestnosti dokončili a potom využívali pre tunajšiu školu.

Zasa na voľnom pozemku mali v minulosti stavať budovu národnej rady. Boli už vykopané základy a na pozemku bol stavebný materiál. Budovať však už nezačali, lebo medzitým sa uskutočnila administratívna reorganizácia. Jamu zahrabali žiaci základnej školy a materiál odviezli do Podškla na

výstavbu remízy. Pozemok bol opäť voľný, ale keď sa vedenie školy obrátilo na urbára, aby im umžnilo na pozemku vybudovať športové ihrisko, urbár nesúhlasil. Navrhlo však škole, aby si ihrisko spravila pri lese (v Gojkach) alebo pri novej škole, ktorú v tom čase už budovali s odôvodnením, že pozemok chce určiť na spoločenské ciele. V tom čase urbár prenájimal pozemok rolníkovi, ktorý tam pásol kravy. Riadička však vyprosila, aby tam kravy nepásali a aby sa tam deti mohli hrať počas prestávok.

Na obecnej schôdzi v roku 1984 sa navrhlo stavať na voľnom pozemku zdravotné stredisko. Súčasne však hasiči navrhli, aby celý pozemok podeliли na tri časti t.j. pre zdravotné stredisko, urbár a dobrovoľný hasičský zväz, ktorý chcel remízu rozšíriť. Vedenie urbára však nesúhlasilo a demoštratívne zo schôdze odišlo.

Po členskej schôdzi urbáru, na ktorej sa predsa uznesli podeliť pozemok pre zdravotné stredisko, vedenie urbáru sa obrátilo na riešiteľa, aby opäť zvolal schôdzku. Uskutočnila sa vo februári 1985, na ktorej zvolili 68-členný spoločenský výbor pre výstavbu zdravotného strediska. Hovorí sa, že E. Káš si vzal do vedenia výboru „svojich“ ľudí. Predsedom výboru bol J. Marszałek a E. Káš bol podpredsedom. Výbor mal nielen vybavovať všetky záležitosti spojené s výstavbou, ale aj plniť úlohu záchrannej pracovnej čety v prípade, keby nemal kto pracovať. Na schôdzi sa totiž Pekelníčania zaviazali, že sami vybudujú zdravotné stredisko v hrubom stave.

Výbor sa pustil do roboty. Začal zbierať finančné prostriedky od obyvateľov obce. Nazbierali asi 800 tis. zl. Urbár prispel čiastkou 450 tis. zl., dal tiež 130 kusov žrdí a 83 brvien na strechu. Od amerických Pekelníčanov dostali asi 900 tis. zl. Začali zhromažďovať materiál, kúpili tehlu, kvádre, štrk, cement.

Stavebný projekt mal vybaviť gminný úrad. Ale keďže sa nenáhlil, výbor poslal do Krakova delegáciu, ktorá zjednala inž. Rudnického, že urobí projekt za 800 tis. zl. Náčelník s ním aj podpísal predbežnú zmluvu. Onedlho však od jeho služieb odstúpil. Nikto však vtedy nemal ani tušenia prečo. Naskytol sa totiž ďalší projektant, taktiež z Krakova, ktorý prichádzal na toto územie s harcermi na letnú rekreáciu. Zaviazal sa, že urobí projekt zadarmo. Bola to jedinečná príležitosť. Avšak jeho projekt prijat nemohli: náčelník a zdravotná služba preto, že projekt predvídal výstavbu príliš veľkého objektu, na ktorý nemali finančné prostriedky, zasa urbár preto, lebo projekt predpokladal zburanie starej školy.

Cas utekal, končil sa rok 1985. Zamestnali teda ďalšieho projektanta. Jeho návrh sice zodpovedal požiadavkam zdravotnej služby (situovanie vzhľadom na susedové strany) a finančným možnostiam Pekelníka a gminy, avšak nevyhovoval všetkým Pekelníčanom najmä urbáru. Predvídal totiž situovanie ob-

jektu štítom k ceste, vchádzal hlboko do stredu pozemku a tentoraz stál už asi 1.200 tis. zl. Treba však poznamenať, že za projekt plati Gminný úrad v Czarnom Dunajci a ako hovorí jeho náčelník St. Bryja, Pekelníčanov by však nemalo zaujimať, kolko stojí.

Tieto okolnosti však boli rozhodujúce, nášťal rozkol. Vedenie spoločenského výboru prestalo pracovať. Svoju aktivitu zato prejavilo vedenie urbáru. Písomne sa obrátilo na náčelníka GÚ, aby im taktiež písomne zaručil nasledujúce práva: možnosť využívať vodovod v starej škole, ktorý bol pripojený k školskému vodovodu, možnosť užívať pozemok spolu s budovou, možnosť opravy alebo výstavby nového urbanského objektu (v súčasnosti ho opravujú) a napokon aby budova zdravotného strediska neprekážala v náležitom využívaní pozemku, ktorého časť môže slúžiť podľa urbára aj iným cieľom.

Náčelník však písomne takéto práva nezaručil a ani zaručil nemohol. Odpovedal však, aby tieto otázky prerokovali na zasadanie obecnej samosprávy. Keď urbár bude starú budovu iba opravovať, nepotrebuje niči súhlas. Ale keby chcel budovu búrať alebo stavat novú, bude potrebovať súhlas gminného inšpektora pre stavebnictvo, ktorého stanovisko bude vychádzať z plánu obhospodárenia celého terénu.

Podľa náčelníka majiteľmi doteraz urbárskeho pozemku budú traja užívateľia — urbár, hasičský zbor a zdravotné stredisko, ktoré sa v celku stane štátom majetkom, keďže jeho hodnota spolu s vybavením prevýši hodnotu pozemku. Teda tak, ako sa vyslovili Pekelníčania na prvej schôdzi. Našiel som prívržencov takého riešenia, ale aj takých, ktorí hovoria, že hasiči to nepotrebuju a zatiaľ určite stavať nič nebudú. Z racionalného hľadiska by bolo dobre využiť príležitosť a pri vyvlastňovaní pozemku pre zdravotné stredisko, vyvlastniť aj pozemok pre hasičov. Ušetrilo by sa na súdnych trovoch. Ale k takému stanovisku musí dospiť aj urbár. Pokial však hasičský zväz nebude majiteľom pozemku, nedostane žiadne prostriedky na rozšírenie remízy. Nikto totiž nebude doplácať na cudzí objekt.

Keď ide o využívanie vodovodu, je to vnútorná otázka Pekelníčanov, ktorí ho predsa svojpomocne vybudovali pre novú školu, a predovšetkým pre ľuďa voda nesmie chýbať. Zavedenie vodovodu do zdravotného strediska si vyžaduje rozšírenie nádrže, čím sa zvýší jeho výkonnosť. Zaviazal sa to urobiť spoločenský výbor. Ostatní prípadní užívateľia, teda aj urbár, sa budú musieť dohodnúť so školskými orgánmi.

S takýmto stanoviskom gminného úradu nesúhlasil urbár. Začal intervenovať u nadriadených orgánov v Nowom Sączu, potom na ministerstve, sťažoval sa aj v televízii, avšak bezvýsledne. Odoslali ich na obecnú samosprávu. Práce sa zastavili, rozpadol sa aj spoločenský výbor. V takejto situácii ešte raz zvolali 18. júna min. roka schôdzku členov bývalého výboru. Prišlo 58 osôb, ktoré zvolili nové vedenie. Predsedom sa stal Stanisław Buk. Nehľadiac na trenie, pustili sa do roboty. Koncom roka už zabetónovali základy budúceho zdravotného strediska, ktoré bude 34 m dlhé a 14 m široké.

V súčasnosti je taká situácia, že pre jedných je E. Káš zástancom urbárskeho majetku, obrancom spravidlivosti a urbárskej samosprávy, zasa pre iných je čierou ovcou, zlostoníkom, brzdou výstavby strediska. Nepočítal som ani prívržencov urbára, ktorého účastníkmi sú skoro všetci obyvateľia Pekelníka, ani jeho odporcov. Snažil som sa však vypočuť všetky strany, ale aj tak si nenárokuju právo na rozhodovanie. Súhlasím s mienkou tých, ktorí hovoria, že túto otázkou si musia vyriešiť sami u seba. Nemôže totiž v jednej obci byť v rozpore záujem Pekelníčana-člena urbára so záujmom Pekelníčana-požárnika a Pekelníčana-občana. Veď najťažšie ide o tých istých ľudí. Všetkých by mal spájať jeden záujem a ten istý cieľ — postaviť zdravotné stredisko. V inom prípade utrpí na tom Pekelníčan-pacient.

Text a foto DOMINIK SURMA

V POĽSKU bol na oficiálnej návštive minister zahraničných vecí Iraku Ali Akbar Velayati. Rokoval so šéfom poľskej diplomacie Marianom Orzechowským (na snímke) a bol prijatý Wojciechom Jaruzelským a Zbigniewom Messnerom. Témou rozhovorov boli medzináry otázky vzájomných vzťahov, hospodárskej spolupráce a obchodnej výmeny, ako aj aktuálnej medzinárodnej situácie. Poľská strana sa obrátila s výzvou o čo najrýchlejšie zastavenie vojnových tažení na iránsko-irackom fronte.

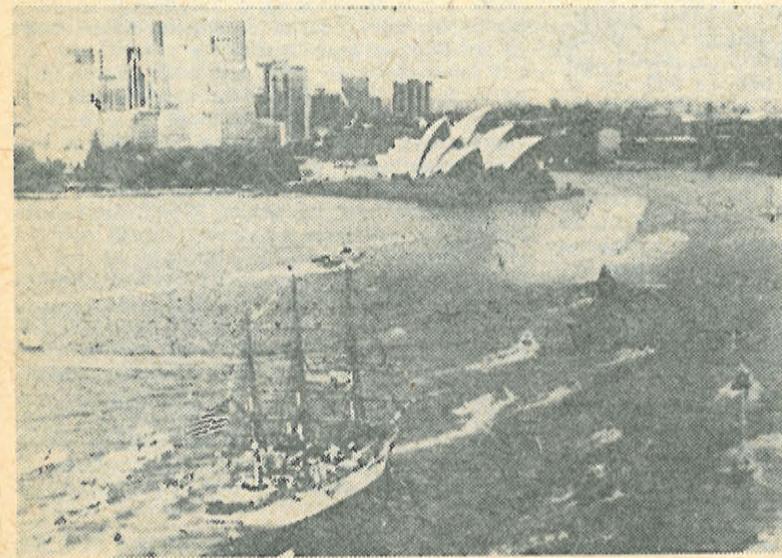
ŠPANIELSKO. Vyše päť tisíc obyvateľov Madridu sa zúčastnilo demonštrácie proti izraelským represám na okupovanom arabskom území. Jeden z demonštrantov drží palestínsku vlajku.

PRAHA. Na prvej oficiálnej návštive od podpisania pred 15 rokmi zmluvy ČSSR-NSR bol v Československu nemecký spolkový kancelár Helmut Kohl. Strelol sa o.i. s prezidentom ČSSR Gustávom Husákom, generálnym tajomníkom ÚV KSC Milošom Jakešom (na snímke) a predsedom vlády Lubomírom Štrugalom. Rokovania sa týkali ďalšej normalizácie vzťahov medzi oboma štátmi, rozšírenia hospodárskej spolupráce, obchodnej výmeny, ako aj aktuálnej medzinárodnej situácie.

AUSTRÁLIE SLAVÍ 200. VÝROČI kolonizace tohoto svetadílu. Oslav se účastní rovněž plachetní lodě z celého světa, které připluly do přístavu v Sydney. Slavnostní ovzduší narušují manifestace původního obyvatelstva proti oslavám výročí „bílé“ Austrálie. Na snímcích: Americká plachetnice Eagle v doprovodu kutru a motorových lodí a protestní manifestace aborigenů.

V LIME sa konali búrlivé študentské demonštrácie, počas ktorých spálili 10 mestských autobusov, keďže obozrový vzváž pracovníkov dopravy sa nechcel pripojiť ku generálnemu štrajku.

Snímky: CAF, TASS, ČTK, AP, Orbis

POTLAČENÍ VZPOURY. V Argentině vybuchla další krize ve vzťazích mezi vládou a armádou. Podplukovník Aldo Rico odmítl uznat rozkazy generála Jose Caridiho. Rico byl spolu se svými stoupenci zatčen. Na snímku: Tanky na cestě do kasáren, kde se zabarikádoval podplukovník Rico s dalšími vzbouřenci.

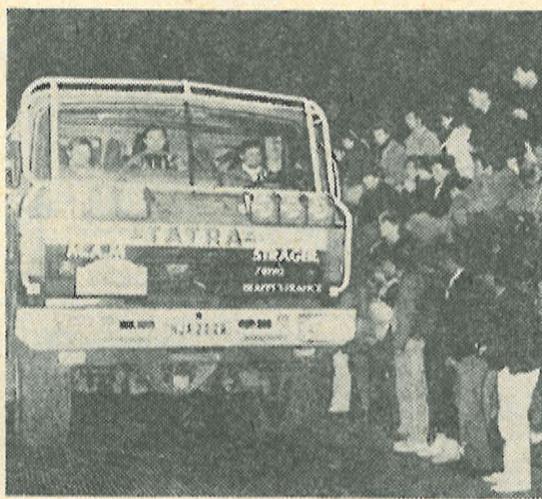

WASHINGTON. V Spojených štátach je v plnom prúde predvolebná kampaň v súvislosti s prezidentskými voľbami, ktoré sa majú konáť na jeseň tohto roku. Vtedy sa totiž koní druhé volebné obdobie terajšieho prezidenta Ronalda Reagana. O prezidentský stolec sa uchádzajú kandidáti demokratickej a republikánskej strany. Prednedávnom v Durhame debatovali kandidáti za demokratickú stranu. Na snímke zľava: Gary Hart, Michael Dukakis, Bruce Babbitt, Jesse Jackson, Richard Gephardt, Paul Simon a Albert Gore.

PEKNY US-PECH dosiahlo Československo na jednom z najväčších motoristickej podujati — Rallye Paríž — Dakar. Československé osádky jazdiace na automobiloch Tatra a LIAZ obsadili v konečnom poradí prvé dve miesta v súťaži kamiónov (vlani vybojovali 2. a 3. miesto). Poznamenajme, že tohtoročné preteky boli veľmi dramatické — zahynulo počas nich až 6 osôb. Preto

sa mnohí účastníci dožadujú zmeny pravidiel, aby sa zmenšilo nebezpečenstvo hroziace pretekárom. Na snímke: Tatra vo francúzskom pristave Sete pred nalodením a plavbou do Alžírska.

ZLATÝ NÁPRSTOK — odmenu za najlepšiu módnu kolekciu na jar a leto tohto roka — obdržal v Paríži francúzsky návrhár Christian Lacroix. Na snímke: Ch. Lacroix a jedna z modeliek oblečená podľa jeho návrhu.

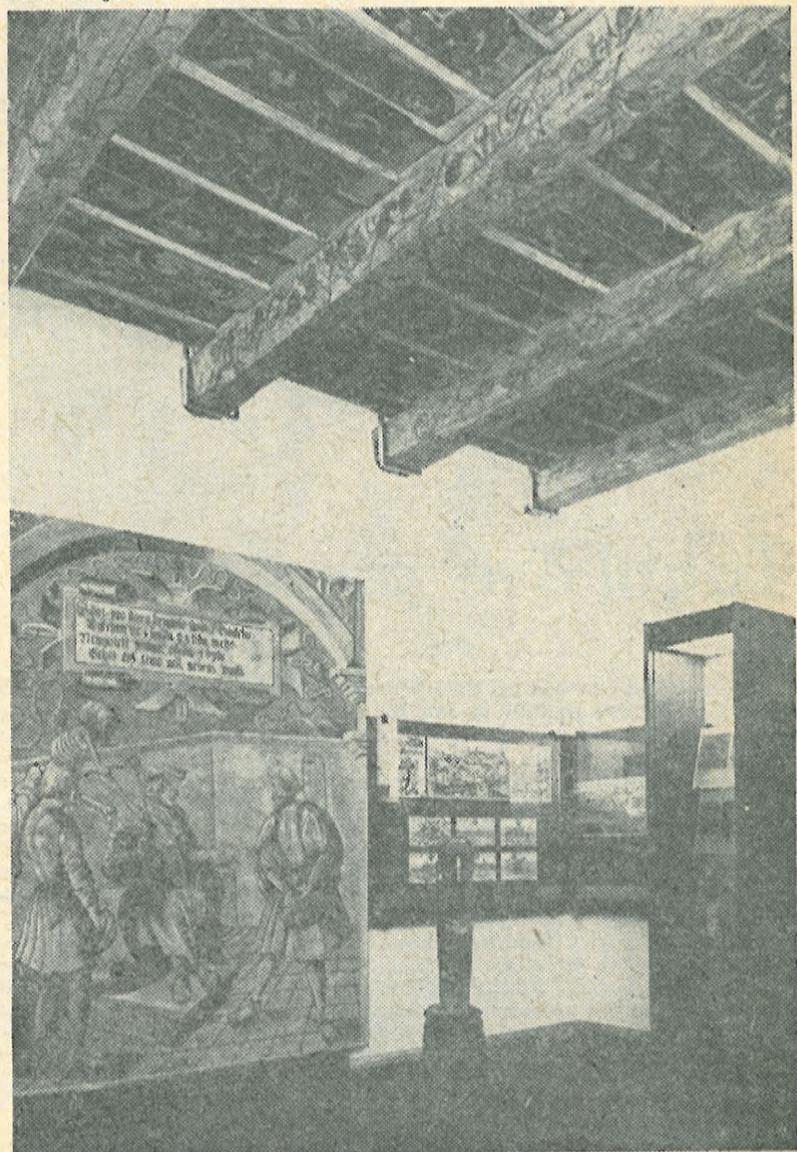
NA 50. VÝROČIE narodenia vynikajúceho sovietskeho herca a speváka Vladimíra Vysockého, prišli k jeho hrobu v Moskve vzdať hold a položiť kvety tisice ľudí.

70
ROKOV
ČESKOSLOVENSKA

JIŽ STO ČTYŘICET LET mohou návštěvníci obce Želizky u Mělníka pohlédnout do tváre čertovi. Největší sousoší ve volné přírodě v Československu se totiž jmenuje Čertovy hlavy a jejich autorem je sochař Václav Levý (1820—1870).

NOVÁ EXPOZICE Národního muzea v Praze ponesie název Památky národní minulosti. V expozici bude zahrnuto obdobi od příchodu Slovanů až po rok 1848. Snímek zachycuje časť expozice zabývající se rozvojem měst v 16. století.

Obecné potreby a problémy

Už tretí rok je richtárom Tribša Andrej Findura, s ktorým som sa na záver minulého roka rozprával o obecných problémoch a plánoch pre budúenosť. A problémov majú nielen tribšianci roľníci stále veľa. Najviac im život sťahuje nedostatok poľnohospodárskych strojov a náradia. Gminné prídeľy traktorov, rozhodzovačom hnojiva a rotačných kosačiek ani zdaleka nestačia uspokojiť potreby. Sice roľník je človek podnikavý, veď nakoniec jeho povolanie je tak trochu rizikové, lebo úroda závisí od mnohých vonkajších činiteľov nezávislých od neho, to však neznamená, že si potrebné stroje a naradie musí zadovázať na čierne a preplácať. A predsa takto musí konáť veľa roľníkov, keď sa bez stroja nemôžu zoabíť a keď nemôžu rátať s jeho prídelmi v gmine. Veď často ani gmina im nemá čo predeliť.

Poľnohospodárskych strojov majú tribšianski roľníci sice hodne, no ani tie nemôžu vždy plne využiť. Tunajšie roličky sú úzke a rozkuskované. Preto Tribšania, samozrejme nie všetci, netrpezivo čakajú na sceľovanie, po ktorom očakávajú predovšetkým uľahčenie života a práce na poli. Ako som už písal pri príležitosti medzinárodného seminára na tému sceľovania, ktorý sa uskutočnil práve v Tribši, predpokladá sa, že pri sceľovaní pozemkov v Tribši uplatnia švajčiarske skúsenosti, od ktorých si Tribšania veľa sľubujú. Kým však urobia komasáciu a uráte to bude trvať niekoľko rokov, pracovať treba po starom.

Podobné problémy sú aj so stavebným materiálom, najmä s eternitom. Lahšie je dnes o tehlu, kvádre, ba aj o cement, ktorý možno kúpiť priamo v hute.

Z celoobeecných investícii v minulom roku opravili v Tribši poľnú cestu v dĺžke 5 km do chotárov — Uboc, Prilasek, Pasieky. V tomto roku by v oprave ciest chceli pokračovať. Hodlajú tiež zabezpečiť ochranným plotom cestu poniže remízy (pri Vádovskom), kde hned vedľa úzkeho chodníka je strmý úvoz a rieka.

Majú tiež iný, zaujímavý návrh, ktorý by mohli realizovať aj v iných obciach. Plánujú totiž zaviesť v Tribši mestny, dedinský rozhlas. Návrh sa zrodil z potreby. Totiž v Tribši nemajú stáleho bubeníka a často nemá kto ohlašiť obyvateľom dôležité správy. Náčelník gminného úradu súhlasi so zavedením rozhlasu, ale povolenie musia vybavovať v Nowom Sączi. Časť výdavkov by hradili sami Tribšania.

Už v predošlych rokoch plánovali rozšíriť v Tribši základnú školu. Na tento účel z každého domu priviezli po fúre kameňov, zhromaždili drevo na strechu a zaviazali sa odpracovať na výstavbe po 5 dní. Zasa školské orgány mali zabezpečiť potrebnú dokumentáciu. Doteraz ju však nezabezpečili a chýbajú aj finančné prostriedky.

Veľmi potrebná je v Tribši aj materská škôlka. Podpisali už zmluvu na prenájom miestnosti, avšak Sanepid uznal terajšie podmienky za nevyhovujúce. Nevyhnutné sú dodatočné opatrenia, ktoré by zabezpečili z hygienického hľadiska bezpečnú prevádzku. Vybavenie pre škôlku by mal zabezpečiť gminný úrad. Otvorenie škôlky by veľmi uľahčilo život nejednej tribšianskej mamičke.

Podobným uľahčením by bolo aj zariadenie lekárskej izby. Prednedávnom lekár vyšetroval chorých v prenajatej miestnosti u richtára. Teraz by mohli pre lekára sprievodniť miestnosť v budove remízy. Lekár by mohol vyšetrovať v Tribši trikrát do týždňa a liečiť aspoň matky s deťmi a starších ľudí. Radi by uvítali aj zubného lekára. Zatial však k lekárom musia chodiť do odľahlých Nižných Lapšov.

Takto by som mohol ešte pokračovať, veď napr. opravu si žiadajú sklady bývalého roľníckeho krúžku, ktoré teraz využívajú gminné družstvo z Nižných Lapšov. Tribš potrebuje tiež dodatočné autobusové spojenie po 19. hod. z Nového Targu.

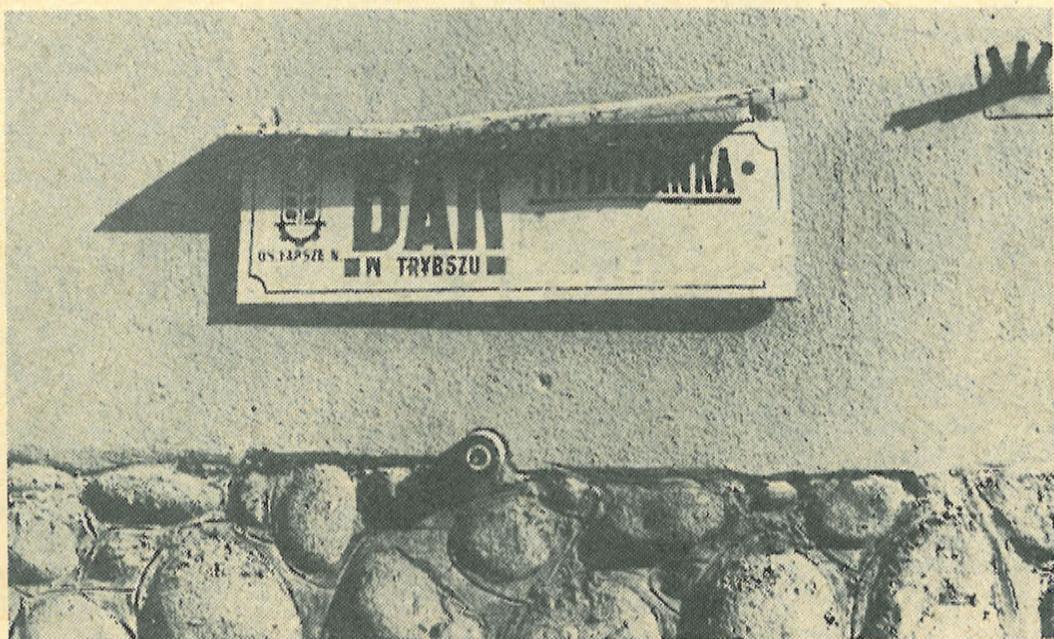
Veľké nádeje spájali tribšianski krajania aj s otvorením novej klubovne miestnej skupiny KSSCaS, ktorá sa nachádza v budove remízy. Skončilo sa iba na nádejach. Krajania so závislou pozerajú na susedné miestne skupiny a ich klubovne, v ktorých vrie čulý kultúrny ruch, a ktoré mládež rada navštěvuje. Tu, v Tribši, zatiaľ miestnosť klubovne prepožičia na svadby. Nezdá sa mi, žeby takéto stáhovanie skriň a vyprázdnovanie miestnosti bolo správne, niči sa predovšetkým spoločný majetok.

Klubovňu treba rozumnejšie využívať a tribšianski krajania budú musieť o tom pouvažovať spoločne už počas tohoročnej výročnej členskej schôdze.

Robota a problémov je teda v Tribši dosť, stačí pre všetkých. Ide len o to, aby sa na realizácii svojich potrieb zúčastňovali všetci obyvatelia. Veď od ich angažovanosti závisí aj zlepšenie podmienok života na dedine. Avšak sami Tribšania bez podpory a pochopenia gminných orgánov veľa neurobia, hoci samozrejme treba si byť vedomým dnešnej hospodárskej situácie celej krajiny. Ale aj realizácia často drobných potrieb dokáže urobiť život radostnejším.

D.S.

Tabuľa na hostinci v Tribši — sprava zamaľovaná slovenská časť nápisu. Foto: DS

Tabul'ové paradoxy

Keď sa niekto prejde po našich dedinkách na Spiši, na prvý pohľad sa mu môže zdať, že su veľmi podobné. No popri zhodných črtach každá sa niečim odlišuje, má svoju osobitosť, tradície, zvyky, ba aj niektoré prekádzky. No a predovšetkým svoje problémy. Zoberme napr. taký Tribš, v ktorom žijú naši krajania a pôsobí miestna skupina KSSCaS. Kedysi bola veľmi aktívna a prejavovala veľkú starostlivosť medziiným o výuku slovenčiny v miestnej škole. Slovensky sa spievalo aj v tamojšom kostole. Lenže začali pôsobiť niektorí neprajníci, ktorí sa všemožne znažili vytlačiť v Tribši slovenčinu, až sa im to napokon podarilo. Už niekoľko rokov sa v tamojšej škole slovenský jazyk nevyučuje. Tribšanom chýbala podľa mňa húynevnatosť a vytrvalosť, akú prejavujú krajania v iných obciach.

Tribšania sú pracovití ľudia a vo svojej obci už veľa urobili. Vybudovali medziiným

peknú hasičskú remízu, na výstavbe ktorej majú významný podiel svojpopomocné práce, v tom i našich krajanov. Je pekné, že sa v tejto remíze nachádza i klubovňa miestnej skupiny KSSCaS, o čom informuje tabuľka na priečeli budovy. A asi nikomu nevadí, že tam visí. Je to predsa kultúrny stánok, ktorý môžu navštěvovať všetci. Vďaka Matici slovenskej prichádzaju doň slovenské noviny, časopisy a knihy tak pre starších, ako aj mládež. Kto má voľnú chvíľu, môže tam kultúrne stráviť čas.

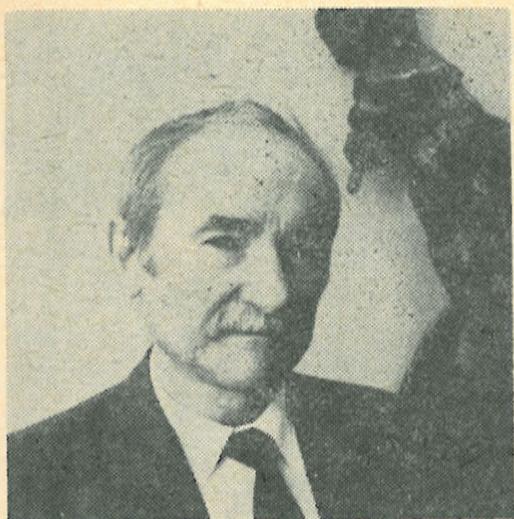
Keď vlni boli vyvesované dvojjazyčné tabule v lapšanskej gmine, jednu z nich pripevnil i na tribšianskom hostinci. Ale opäť sa ozvali neprajníci slovenčiny. Tentoraz sa prejavili ako „maliari“. Jednej noci sa ako zlodeji prikradli potajomky k hostincu a zamaľovali na tabuľu slovenskú časť nápisu. Tažko pochopiť, aký dôvod mali k tomuto vandalskému činu títo „umelci“. Predpokla-

dám, že Tribšania to asi vedia a domýšľajú si i mená vandalo.

Prečo to spomínam? Preto, že stačí prejsť niekoľko kilometrov ďalej, do Nového Targu, kde si možno všimnú celý rad viacjazyčných tabúr, ktoré jednako nikomu neprekážajú. Visia napr. — v angličtine a nemčine — pred obchodmi Pevexu buď strediskami výmeny valút. Ba dokonca pred nowotarským kostolom je veľká tabuľa, na ktorej sú informácie medziiným v nemeckom, anglickom, maďarskom a českom jazyku (prečo nie v slovenskom?). Pre obyvateľov Nového Targu je to normálna vec.

Myslim si, že tieto chuligánske prejavy sú dielom ľudí, ktorí nevedia kým, sú, dielom fašošných vlastencov, čo chceť vyvoláť rozkol v Tribši, ale aj v iných obciach na Spiši. Skutočnému vlastencovi, ktorý sa nehanbi za svoju národnosť, by tieto tabule neprekážali. Vedel by doceniť naše heslo: spoločne žijeme — spoločne budujeme. Práve dnes, kedy je jednotna celej spoločnosti taká dôležitá. Veď iba spoločnými silami môžeme vytvoriť podmienky lepšieho života pre nás všetkých a budúce generácie.

A.P.

Národný umelec Ján Kulich

rické záujmy. Svedčí o tom rad diel: spodobnil významného českého maliara Maxa Švabinského, spisovateľku Boženu Némcovú, slovenského básnika Laca Novomeského. Svoju pozornosť však venoval aj mnohým ďalším. Vykonal portréty Ference Liszta, Marcia Changalla, Alrberta Einsteina a Oskara Kokoschku.

Dielo národného umelca Jána Kulicha patrí k tomu najlepšiemu čo nachádzame v súčasnej československej monumentálnej tvorbe. A nemožno zabúdať ani na bohatú medailérsku činnosť, ktorá umelcovia priniesla medzinárodné uznanie na pravidelných výstavách FIDEM. Citlivou modelovanou plakety a medaily tlimočia pritom tak intimne témy, ako aj spoločenské a kultúrno-historické.

Tvorivá výpoved' národného umelca Jána Kulicha zahrňuje teda svet osobných zážitkov. Oživuje tým minulosť slovenského ľudu, pripomína jeho zápasy a víťazstvá a stáva sa tak presvedčivým svedectvom súčasnosti a dejín.

Na snímke súsošie Rodičia

Národný umelec Ján Kulich

Pražská Národná galéria s jasným cieľom už niekoľko rokov rozvíja priateľskú spoluprácu so slovenskými galériami. Zoznamuje českú odbornú a širokú verejnosť s významnými hodnotami slovenského umenia minulosti a súčasnosti. Vďaka tejto súčinnosti boli v Prahe usporiadane mnogé výstavy, a to počinajúc gotickým umením cez tradíciu maľby 19. storočia k zakladateľským javom 20. storočia, vrátane mnohých tvorcov súčasnosti.

V lete roku 1987 nadviazala na to výstava významného predstaviteľa súčasného slovenského výtvarného umenia, národného umelca Ján Kulicha.

Narodil sa 31.12.1930 vo Zvolenskej Slatine. V rokoch 1946 — 1951 ako neobyčajne talentovaný poslucháč študoval na pražskej Akadémii výtvarných umení v sochárskej a medailérskej špeciálke profesora Otakara Spaniela, kde absolvoval v roku 1954 ašpirantúru. Od tej doby vyučuje na Vysokej škole výtvarných umení v Bratislavе, kde dnes viedie oddelenie figurálneho a reliéfového sochárstva. Od roku 1973 je tiež rektorm tejto školy.

Významné miesto v súčasnom slovenskom sochárstve patrí teda národnému umelcovi Jánovi Kulichovi celkom pravom. Vo svojej komornej a monumentálnej tvorbe dôsledne uplatňuje princípy realizmu. Osobný vzťah k budovaniu socialistickej spoločnosti je doslovne cítit zo všetkých jeho diel. Pritom ide vlastnou cestou. Vychádza z tradície, z ktorej vyvádzá svoj osobný názor a výraz.

Priamo bytostný vzťah má Ján Kulich k prostému životu obyčajných ľudí. Z jeho diela akoby vyžarovali spomienky na detstvo a mladosť. Nachádzame tu baladické motívy ľudových piesní kraja, zbojnícke a tančené námety. Svoje zážitky z detstva súčasne po-krýva udalosťami historického významu, ktoré v citlivej umelcovej duši zanechali nezmazateľnú stopu. Je to Slovenské národné povstanie a oslobodenie Československa So-vietskou armádou.

Svieže drobné figurálne plastiky s folklórnymi motívmi sú v Kulichovom diele tiež často východiskom k monumentálnym prácam. Tak napríklad vznikla Lúčnica, Jánosík a mnohé ďalšie sochy.

Na umelca však inšpiratívne pôsobi nie len jeho vlast, ale aj cesty do cudziny. Napríklad návštěva v Egypte, na základe ktorej vznikli desiatky kreslených a plastických kreácií postáv. Ale v žiadnom prípade nejde o popisné a dokumentárne dielka, naopak, tvorca vychádza zásadne zo svojej vnútorej predstavy skutočnosti.

V tvorbe národného umelca Jáná Kulicha sa prelinajú aj jeho kultúrne a histo-

Ján Kulich: Zvonkár

Foto: Jiří Putta a ČTK

s filmovým hercom

JANOM PIECHOCINSKÝM

— Hrali ste už asi v pätnästich filmoch, v tom o.i. hlavnú úlohu v jednom z najpopulárnejších poľských filmov Och, Karol. Ste známy a obľúbený hercom. Cena Zlatého hrozná na festivale v Łagowé potvrdzuje vašu popularitu. Je to milý pocit?

Povedal by som, že ľudom je známa moja tvár, poznávajú ma na ulici. Niekoľko je to veľmi príjemné, ale býva aj opačne. Nie je milé, keď napr. počujem na ulici: „Och, ty Karol!“ Škoda, že ma ľudia hodnotia tak jednostranne. Naštastie, nie všetci.

— Jednako táto úloha vám priniesla najväčšiu popularitu. Ste spokojný s týmto filmom?

Och, Karol je filmom realizovaným mimo riadne "dobre", som teda veľmi spokojný s prácou pri jeho nakrúcaní. Podľa mňa to bol materiál na výborný film, ale na to boli potrebné oveľa väčšie prostriedky, aké má poľská kinematografia.

— Čo teda prispelo k úspechu tohto filmu?

Podľa mňa to bol prvý film, ktorý mal dobrú reklamu. Totiž, obaja režiséri — Roman Zaluski a Stanislaw Drozdowski, spolu s výrobcami prišli na nápad urobiť počas nakrúcania filmu aj videoclip. To, čo je úvodom filmu, sa stalo zvláštnym celkom — videoclipom s peknou melódiou z tohto filmu. Tento teledisk viackrát uviedla televízia, vyhral dokonca v súťaži na pesničku mesiaca a tak pritiahol ľudí do kina. Bol to svojho druhu experiment v poľskej filmovej reklame. Keby sa skončilo iba na plagátoch, ako v prípade iných filmov, Och, Karol by nemal taký úspech.

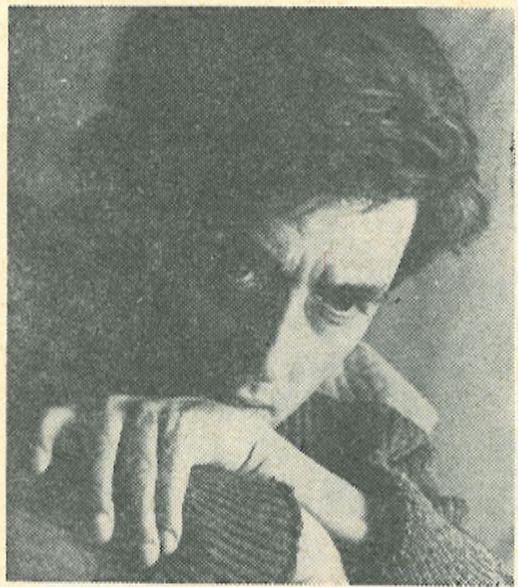
— Slanú ružu v režii Janusza Majewského ste nakrúcali v Československu, v spolupráci s tamajšou kinematografiou. Druhým režisérom tohto filmu bol Martin Magdal. Hrali ste aj vo filme Vrak podľa románu Roberta L. Stevensonova, ktorý režíroval David Vejrázka. Vašou partnerkou v tomto filme bola Olga Schoberová, ktorú poznáme z filmu Limon dový Joe. Ako si spominate na pobyt v Československu a spoluprácu s tamajšími filmami?

Pobyt v Československu bol pre mňa veľmi milý. Prijali mi tam mimoriadne srdečne. Zoznámil som sa s mnohými zaujímavými ľuďmi, medzi ďalšími s Milošom Formanom, ktorý v tom čase nakrúcal v ČSSR film Amadeus. Spoločne so známymi a priateľmi, ktorí organizovali výlety, som hodne cestoval po Československu a navštívil som mnoho zaujímavých a pekných miest. Najviac času som strávil v Prahe, ktorú považujem za prekrásne mesto, a v Karlových Varoch. S mnohými ľuďmi, s ktorými som sa tam zoznámil, si dodnes dopisujem. Počas môjho pobytu v Československu som mal príležitosť navštievoať divadlá. Videl som mnoho predstavení a niektoré urobili na mňa veľký dojem. Češi majú vynikajúce divadlo po každej stránke. Spolupráca pri nakrúcaní bola plne uspokojivá. Československá kinematografia — nehovoriac o hercoch — má mnoho vynikajúcich odborníkov, napr. kostymárov, maskérkov bud' rekvizitárov. Disponuje tiež oveľa lepšou technikou, ako naša. Bol som veľmi milo prekvapený a zachoval som si tie najlepšie spomienky na Československo.

— Po tak teplých slovach o našich južných susedoch, môžeme sa hľadať vrátiť do Poľska, k začiatkom vašej umeleckej kariéry. Už ako študent ste vystupovali v Jaraczowom divadle v Lodži. Po vystúdovaní ste sa šest rokov venovali práci v divadle. Teraz, už päť rokov ste mimo divadlo. Prečo?

Angličania majú výborné perekadro: You need two to tango, t.z. k tangu sú potrební dva, čiže nestačí, keď chceš tančovať iba jeden. Niekoľko by som veľmi chcel hrať v divadle, inokedy sa na mňa niekto obracia, keď ma chce vidieť v nejakom predstavení, ale moja ochota a ochota režisériov sa nejak neschádzajú. Snáď to vyplýva z toho, že ja som si celkom inakšie predstavoval toto divadlo. Samozrejme, boli veľké, nádherné chvíle, ale táto práca mi prinášala stále viacé sklamani. Možnože vyžadujem od divadla priliš veľa, ale divadlo zaradujem veľmi vysoko v hierarchii umenia, aby som vyžadoval menej.

— Teda nezostáva nám nič iné len čakať na stretnutie s vami na striebornom plátnе. Na čom v súčasnosti pracujete?

Hral som v seriáli Tajomstvá slobodného mesta v režii P. Pitera, vo filme Smetiar Butrymowicza, ako aj Veľký voz M. Wortmana, v ktorom vystupujem v úlohe poľského dôstojníka majúceho trochu nemeckej krvi, v súvislosti s čím ho nútia, aby podpísal volkslistinu. Okrem toho som zahrával v troch predstaveniach televízneho divadla. Sú to Susedia v režii J. Wróblewského, Karolova teta v režii B. Borys-Damięckej, v ktorom som samozrejme zahrával Karola... a divadelná hra Co chceš? v režii K. Chrzanowského, ktorá bude v TV na jeseň tr.

— Ako spájate rodinné povinnosti s profesiou. Čo si viacej ceníte — osobný život alebo umeleckú kariéru?

Sú to celkom odlišné hodnoty, ktoré pri špecifiké môjho povolania je niekedy ľahko zosúladit. Radim si s tým raz lepšie, inokedy horšie. Samozrejme, ak je v domácnosti všetko v poriadku, ovdušle je výborné, nie sú žiadne konflikty, vtedy môžem viacé času venovať práci.

— Na záver, ak dovolíte, jedna súkromná otázka. Je vo vašom živote žena, ktorú máte mimoriadne rád?

Áno, je taká žena, ktorú veľmi milujem, a ktorá moju lásku plne opätuje. Je to moja dcéra.

— Ďakujem za rozhovor.

Zhovárala sa: KRYSTYNA GOGLUSKA

Dychový kurz v Novej Belej

Novobečania myslia na budúcnosť dychovej hudby svojej miestnej skupiny. Od novembra min. roka učila hrať na dychové nástroje 18-člennú skupinu mlá-

dež. Sú v nej chlapci, ktorí skončili základnú školu, ale aj mladší záujemci o hru z piatej a dokonca zo štvrtej triedy základnej školy.

Kurz pre mladých „trubkárov“ vede kapelník novobečskej dychovky krajan Milan Cervas, ktorý takéto školenia začal už po tretíkrát. Z predošlych odchovancov zostali hrať iba niekoľkí — z roku 1975–76 zostali 4 a z roku 1978 iba dvaja.

Krajan Cervas sa aj sám doučuje. Má sice ako na tunajšie

vidiecke podmienky vysokú kvalifikáciu, skončil totiž 5-ročnú základnú hudobnú školu, dva roky hral v reprezentačnej hudbe poľskej armády a okrem toho si zaľubo do hry odnesol z rodného domu, vďačne jeho otec, ktorý je dodnes kostolným organistom. Dychovú hudbu v Novej Belej viedie od roku 1971. V súčasnosti chce získať kvalifikáciu kapelníka a preto na dvakrát mesačne zúčastňuje spolu s ďalším Novobečanom Cyrilom Ščurekom trojdňových odborných školení v Novom Sáči.

S mládežou cvičí trikrát do týždňa — v pondelok, utorok a štvrtok. Mladí adepsi dychovej hudby prejavujú o hru veľký záujem. Keby sa nahodou krajan Cervas na skúšku oneskoril, pribehnú ho „popohnať“. Spolu zahrajú už dve pesničky — My sme mali muzikanti a populárnu Vyšla mačka...

Novobečskú iniciatívnu treba pochváliť, lebo starostlivosť o kádrovú je jednou z najdôležitejších podmienok každej činnosti.

Text a foto: D.S.

MILAN RÚFUS

Žena

Ty, ktorá cúvaš z miest, zde rozžala si rany.
 Jak starý kalendár som tebou popísaný.
 Zas prstom prelestným, zas trestáš, zas a zneva.
 Nahý až do kostí sa skrývam v hústi slova.
 Za dlhých večerov sa smutnou piešnou teším.
 Čo v srdeci stroskotá, to slovo nerozhreší.
 Zlá nežnosť po žilách jak príval rachotí.
 Dni idú, tvrdne chlieb. Pribúda samoty.

MARKÉTA PROCHÁZKOVÁ

Kudy k lásce

Kdo mi poví kudy k lásce
 když je cesta zavalená
 kameny a všude sněhu
 najednou až po kolena
 Kdo mi poví kudy k lásce
 když jsou kolem stále vyšší

stále vyšší závěje
 a jen samota
 jak démantová hora
 říká Slyším
 zpívat příští jara
 z hloubi každé šlépěje.

Kresba: Areta Fedaková

SLOVNÍK ŽIVOTA (157)

RYTMICKÉ KRÁTENIE (1)

V spisovnej slovenčine nebývajú dve dlhé slabiky bezprostredne za sebou. Dlhé odvodzovacie prípony alebo ohýbacie koncovky (pri skloňovaní a časovaní) sa obyčajne skracujú, ak sa kmeň končí na dlhú slabiku. Dlhé slabiky sú slabiky s dlhými samohláskami, dvojháskami a s dlhým l, f. Pri skracovaní sa menia dlhé samohlásky i dvojhásky na príslušné krátke samohlásky. Tento jav sa nazýva rytmické krátenie. Rytmické krátenie nastáva najmä v týchto prípadoch:

a) V koncovkách podstatných mien, a to:

1. V 3. a 6. p. mn. č. podstatných mien žen. rodu, napr.: úderničkam, úderničkach; čiarkam, čiarkach; hrádzam, hrádzach; báščam, bášňach; sieťam, sieťach a pod. (proti ženám, ženách; uliciam, uliciach; dlaniam, dlaniach; kostiam, kostiach apod.).

2. V 1., 4., 3. a 6. p. mn. č. podstatných mien stred. rodu, napr.: mestá, mestam, mestach; plúca, plúciam, plúcach a pod. (proti mestá, mestám, mestách, polia, poliam, poliach a pod.).

POESKY

strojí miny
 zrobí glupiač
 minč
 mina
 mina morska
 mina samoczynna
 mina krusząca
 miniąc

SLOVENSKY

robił grimasy
 zatvárił sa rozpa-
 čito
 mína (voj.)
 mína morská
 mína samočinná
 mína trhavá
 minut

ČESKY

dělat grimasy
 zatvářit
 se rozpařit
 mína
 mína mořská
 mína samočinná
 mína trhavá
 míjet

mineralny

mineral

minia

miniatura

miniony

minister

minister pełnomocny

minister bez teki

m. spraw zagranicznych

m. skarbu

prezes Rady ministrów

ministerski

teka ministerska

ministerstwo

ministrant

minorowy

minuta

co do minuty

miód

miodonošny

miodov-

nik

miodarka

miodowy

miodunka

miot

miotacz

nainerálny, nerastný

nerast

miníum

miniatura

minulý

minister

splnomocnený m.

m. bez portefeuille

m. zahraničných vecí

m. financii

predseda vlády

ministerský

ministerské kreslo

ministerstvo

miništrant

mollový (hud.); smutny

minútá

na minutu (presne)

med;

medovina

medenosný

medovník; medunica

(bot.)

medomet

medový

plúeník (bot.)

hod; vrh

vrhač (sport.)

minerální

nerost

miníum, suřík

miniatura

minulý

ministr

zplnomocnený m.

m. bez portefeuille

m. zahraničních věcí

m. financii

předseda vlády

ministerský

ministerské křeslo

ministerstvo

ministrant

mollový; smutný

minuta

na minutu (přesně)

med;

medovina

medenosný

medový perník; medovník (bot.)

medomet

medový

plieník

hod;

vrh

vrhač

Pásku prestrihuje tajomník GV PZRS St. Kruczak, vedľa stojí (zľava) Fr. Bryja, J. Szyszka a St. Piszczeck (sprava)

to slávnosť bol nezvyčajný, no pre Repiščanov bol dôležitý každý deň.

V polovici strmej cesty na Syskov vrch horela vatra, pri ktorej sa zdržiaval hlúčik Fudi. Obist ju nebolo možné, domáci tuná hostom ponúkali na opekanie chutné klobásky. K dobrej nálade vyhrala kapela bratov Dziadoňovcov. Po takomto oddychu sa ľahko zdolávalo posledný úsek strmého kopca. Hore, pred novopostaveným objektom, bolo všetko pripravené. Stála slavobrána, ktorú užatvárala biela stuha. Prestrihli ju činitelia z gminy Bukowina Tatrzańska; I tajomník GV PZRS Stanisław Kruczak, predseda GD „Roľnícka svojpomoc“ Jan Szyszka a predseda GNR Stanisław Piszczeck. Vystrelili aj tri šampanské... na šťastie.

Po krátkej prehliadke ešte prázdných miestnosti nového obchodu prišiel čas na prejavy, gratulácie a vyznamenania. Svojpomocné práce Repiščanov za uplynulý rok vyhodnotil ríchtár obce J. Sołtys. Malé Repiská vyučovali 3 mil. 650 tis. zł, z toho 1 mil. 700 tis. na výstavbu obchodu. Z príhovoru ríchta však vyplývalo, že rovnako náročné úlohy čakajú Repiščanov aj v tomto roku. Teda žiadaj odých.

Vysoko hodnotil aktivitu Repiščanov, ktorých nazval Tuďmi dobrej práce, aj tajomník GV PZPR St. Kruczak. Zároveň najviac zaslúžilým o výstavbu obchodu — predsedovi roľníckeho družstva J. Szyszko, podpredsedovi družstva Janovi Haniaczkovi a predsedovi stavebného výboru Fr. Bryjovi — odovzdal gratulačné listy GV PZRS.

So slovami uznania sa k Repiščanom obratili aj predseda

V obci dobrej práce

Veľkým sviatkom sa v Repiškách stalo otvorenie nového miestneho obchodu na Syskovom vrchu. Rozhodli o tom asi dve skutočnosti. Za prvé doteraz nemali v Repiškach skutočný ob-

chod len skromnú predajnú, pre ktorú prenajímali miestnosti v súkromnom dome. Za druhé — nový obchod postavili v neuveriteľne rýchлом tempe — za šest a pol mesiaca za veľmi aktívnej-

pomoci miestneho obyvateľstva. Keďže sme o výstavbe obchodu už písali v Živote č. 1/88, sústredním sa iba na otváracej slávnosti, ktorá sa uskutočnila 23. januára t.r. Teda aj čas na takú-

LUDIA • ROKY • UDALOSTI

MAREC — BŘEZEN

1.III.1943. — V ilegalite bola vo Varšave vyhlásená ideoovo-programová deklarácia Za čo bojujeme, ktorá vyzývala poľský národ do boja za slobodu, nezávisle a demokratické Poľsko.

1.III.1938. — Vo Varšave umrel Władysław Grabski, politický a spoločenský činiteľ, ekonóm a historik; v rokoch 1923—25 predseda vlády a minister financií PR. V období rastúcej inflácie a masových výstupení pracujúcich sa snažil uskutočniť nevyhnutné reformy. Východisko z chaosu inflačnej ekonomiky opieral hlavne o domáce prostriedky. Podľa neho, finančná pomoc z cudziny môže spôsobiť politickú závislosť Poľska. Zaviedol nový peniaze — zlotty. Bol rektorom Hlavnej školy vidieckeho hospodárstva a predsedom Spoločnosti poľských ekonómov a štatistikov. V roku 1936 založil Ústav sociológie vidieka. Publikoval više 100 prác z oblasti ekonomiky, histórie a poľnohospodárstva, (nar. 7.VII.1874 v Borowie nedaleko Łowicza).

2.III.1458. — Ján z Poděbrad bol zvolený za českého kráľa. Stal sa jedným z najvýznamnejších panovníkov vtedajšej Európy. Ako prvý panovník sa pokúsil založiť mierovú úniu; v rokoch 1465—67 vyslal diplomatické posolstvo do západnej Európy. V Čechách potlačil feudálnu anarchiu. Zaistil

bezpečnosť krajinu, umožnil rozvoj obchodu, obnovil právny poriadok a rozvinul veľkorysú zahraničnú politiku. Podpísal prímerie s Kazimirom Jagellovským, ktorého syna, Vladislava uznal za následníka trónu. V pamäti ľudu sa zapísal ako husitský kráľ. (nar. 23. IV.1420, korunovaný 7.V.1458, um. 22.III. 1471).

2.III.1978. — V Sovietskom zväze odpálili kozmickú loď s prvou medzinárodnou posádkou: Alexandrom Gubarevom (ZSSR) a Vladimírom Remkom (ČSSR). Let trval do 10.III.1978.

3.III.1878. — Ako dôsledok rusko-tureckej vojny v rokoch 1877—78 a ozbrojeného povstania Bulharov v apríli 1876, Bulharsko získało nezávislosť po päťročnom útlaku Otomanskej ríše.

3.III.1888. — V Prahe sa narodil František Langer, český dramatický spisovateľ a prozaik, národný umelec, povolaním lekár. Prialil sa s Haškom. Bol členom skupiny tzv. predvojnovej moderny. Počas druhej svetovej vojny emigroval do Francúzska, kde zastával vedúce funkcie v zdravotníctve československej armády. Potom pôsobil v Anglicku ako spisovateľ a publicista. Po návrate do vlasti v roku 1945 sa venoval výlučne spisovateľskej práci. Úzko spojený s tzv. pragmatickou čapkovskou generáciou. Vo svojej tvorbe sa zooberal súčasnou tematikou, problémami všedného života, bol ta-

lentovaný novelistom, významným tvorcом medzivojnového obdobia (um. 2.VIII. 1965 v Prahe).

3.III.1958. — V Bratislave umrel Ivan Krasko, vlastným menom Ján Botto, jeden z najvýznamnejších kásnikov v dejinách slovenskej literatúry. Povolaním chemický inžinier, národný umelec, ktorý obohatil slovenskú literárnu tvorbu. Živil sa zaujímal o českú, ale aj o svetovú literatúru. Mal mimoriadne rád tvorbu I. Turgeneva a rumunského básnika M. Eminescu. Aktívne sa zúčastňoval činnosti slovenského študentského spolku Detvan. Počas prvej svetovej vojny bojoval na frontoch v Poľsku, Rusku a Taliansku. V medzivojnovom období sa aktívne zúčastňoval politického života, študoval dejiny a filológiu v Bratislave, doktorát robil na Vysokej škole technickej v Prahe, ktorá mala značný význam pre rozvoj jeho talentu. V roku 1920 sa stal členom Československej akadémie vied. Svoje básne písané počiatokom pod vplyvom Hviezdoslava a Hurbanu Vajanského uverejnoval v časopisoch. Výber básni vydal v zbierke Nox et Solitudo (Nox a samota, 1909). Kniha obsahuje subjektívnu lyriku, v ktorej básnik vyjadroval pocit osamotenosti a bezmocnosti voči pritiajúcej ho skutočnosti. Tieto pocity vyplývajú tak z osobného osudu tvorca, ako aj zo spoločenskonárodných podmienok. V druhom a poslednom zväzku básni je už

GNR St. Piszczek, ktorý najaktívnejším pri výstavbe Repiščanom — Fr. Bryjovi a J. Plutovi odovzdal strieborné odznaky Zaslúžilý pre gminu Bukowina Tatrzańska. Blahoželania a slová vdakys vyjadrili taktiež podpredseda GNR St. Kustfman, predseda Dozornej rady GD Fr. Chovanec a predseda družstva J. Szyszka. Slavnosť uzavrela mladá krajanka Anna Bryjová, ktorá peknou spiškou rymovačkou hostí uvítala a zároveň pozývala na hostinu i zábavu, bez ktorých by sa predsa nemohla zaobísť takáto významná udalosť.

Vydarené otvorenie bolo akoby potvrdením dobre a pružne

organizovaných stavebných prác, z čoho sú Spišiaci predsa dobre známi. Časy nie sú ľahké a určite stavebným iniciatívam neprospievajú, preto tým viac treba vyzdvihnuť angažovanosť a úsilie Repiščanov. Ale počul som aj takú šepkanú informáciu — nebyť Spišiakov vo vedení družstva, nebolo by ani obchodu v Repiščkach.

Text a foto: DOMINIK SURMA

St. Piszczek odovzdáva St. Kustfmanovi Strieborný odznak Zaslúžilý pre gminu Bukowina Tatrzańska

Opekanie klobášok na vatre cestou k Syskovmu vrchu. V pozadí kapela bratov Dziadoňonovcov

zaznamenaná tendencia premáhania chmúrnych nálad a citových kríz, lebo „musí sa žiť — pre človeka“. Krasko sa pokúsal i o lyričkú prózu, zaoberal sa aj publicistikou. V dejinách slovenskej literatúry sa zapisal predovšetkým ako najvýznamnejší básnik-modernista, ktorý spájal charakteristické črtu európskeho a národného umenia, umelec, ktorý mal podstatný vplyv na slovenskú tvorbu.

5.III.1908. — V Berlíne sa narodil Teodor Parnicki, významný poľský prozaik, autor historických románov, predovšetkým z dejín európskeho staroveku a stredoveku, v ktorých dominantou sú historicko-filozofické kultúrne a psychologické problémy veľkých historických prelomov a politických kríz, trenia a prelínania sa odlišných civilizácií, rás, svetonázorov a náboženstiev. Mladosť prežil v Rusku (1911–17) a Mandžusku (1918–29). Po návrate do Poľska býval vo Lvove. V rokoch 1941–67 pracoval v diplomatických službách na poľskom veľvyslanectve v ZSSR, potom na Blízkom východe a krátko v Anglicku. Po vojne žil v emigrácii, natrvalo sa usadil v Mexiku. Jeho hlavné romány: Posledný Riman Aecius, Strieborné orly, Koniec mieru medzi národmi, Slovo a telo, Tvár mesiaca, Iba Beatriz, Nová rozprávka, Aj u zámožných čudný a Poviedky.

5.III.1953. — V Moskve umrel Sergej Prokofiev, jeden z najvýznamnejších soviets-

ských hudobných skladateľov, svetoznámy klavírista a dirigent. Napísal klavírne koncerty, opery, huslové skladby, hudbu k baletom (nar. 23.IV. 1891 v Soncovke v Dnepropetrovskej oblasti).

8.III. — MEDZINÁRODNÝ DEŇ ŽIEN.

8.—17.III.1917. — V Rusku vybuchla revúcia, zvaná Februárovou, ktorá zvrhla cárimus: bola utvorená buržoázna dočasné vláda.

8.III.1943. — V bitke pri Sokolove, neďaleko Charkova, prvýkrát bojovali československé vojenské jednotky po boku sovietskych vojsk.

9.III.1903. — V Barton Ohio (USA), v robotníckej rodine slovenského vystáhovalca z Liptova sa narodil Fraňo Kráľ, významný slovenský básnik a prozaik, jeden zo zakladateľov slovenskej socialistickej literatúry. Národný umelec. Politický činiteľ. Detstvo a mladosť prežil na Slovensku, v Smrečanoch. Debutoval zbierkou básni Čern na palete, po ktorej nasledovali ďalšie zbierky, o.i.: Balt, Pohľadnice, Cesta zarúbaná, Bude ako nebolo. Písal o ľude o pre ľud. Venoval sa aj literatúre pre mládež: Jano a Čenkovej deti (um. 3.I.1955 v Bratislavě).

10.III.1947. — Tento deň bola vo Varšave podpísaná Zmluva o priateľstve a vzájomnej pomoci medzi Poľskou ľudovou republikou a Československou republikou. Táto zmluva, predĺžená a modifikovaná o 20 rokov neskôr, sa stala základom všeestrannej

spolupráce oboch bratských krajín, upevnila politické, hospodárske a kultúrne zväzky. Zväzky spájajúce Poľsko a Československo sa opierajú predovšetkým o jednotné zriadenie, jednotu cieľov a vzájomne prospéšnu spoluprácu.

11.III.1985. — V Moskve na mimoriadnom zasadnutí ústredného výboru KSSZ bol jednohlasne zvolený za generálneho tajomníka ÚV KSSZ Michail Gorbačov.

12.III.1938. — Nemecká armáda obsadila Rakúsko. 13. marca Hitler vyhlásil prijatie (Anschluss) Rakúska k tretej riši.

14.III.1883. — V Londýne umrel Karol Marx, zakladateľ vedeckého socializmu, tvorca politickej ekonomie, učiteľ a vodca svetového proletariátu, organizátor I. internacionály v r. 1861 (nar. 5.V.1818 v Trevire NSR).

14.III.1953. — V Prahe umrel Klement Gottwald významný činiteľ československého a medzinárodného revolučného robotníckeho hnutia, spoluorganizátor národnoslobodzovacieho boja Československa za druhej svetovej vojny. Predseda ÚV KSC a prezident Československej republiky (nar. 23.XI.1896 v Děčinach).

14.III.1939. — Hitlerovská armáda začala okupáciu Československa. Obsadením Čech 15.III.1939 sa začalo okupačné obdobie tzv. Protektorát Čech a Moravy. Na Slovensku ľudia vytvorili Slovenský štát závislý od Nemecka.

Z dejín želiarov

POKRAČOVANIE Z PREDOŠLÉHO ČÍSLA

Podobné námietky možno mať k inej vele, umiestenej v posudku: „Ústava maďarského parlamentu v roku 1847/48 úplne zrušila poddanstvo a všetku prácu roľníkov v prospech pánov.“ Na tomto mieste treba pripomenúť, že sa to týkalo urbárskych roľníkov, s vylúčením zmluvných želiarov a majerských sluhov (bírešov). „To znamenalo, že dobrodenia zákona mohlo využiť z celkovo počtu 8 700 000 iba 3 100 000, lebo toľko bolo urbárskych roľníkov“ W. Felczak. Avšak tento posudok obsahoval návrh zrušenia želiarstva na odškodenie doterajších majiteľov, ktorí o desať rokov neskôr vďaka zákonodarcom nadobudol tvár platného práva: „V každom prípade obsah týchto zmlúv nesplnomocňoval priamo do zrušenia tejto panstiny, tažko, podľa mňa, bolo by pomýšľať o ich zrušení bez indemnizácie pánov, keďže doposiaľ tvorili jednu zo zložiek ich majetkov.“

Z vnútorej noticky ministerstva vnútra zo dňa 2. augusta 1926 sa dozvedáme, že „odtedy, ako mestní činitelia (snáď Spišsko-oravské starostvo — J.C.) sa vyjadrili v agrárnych otázkach a najmä vo veci zrušenia fakticky tam existujúceho poddanstva, uplynuli rovné štyri roky (2. augusta 1922). Vec likvidácie želiarstva sa predlžovala. Pre samotných želiarov bola natoľko pôlčiva, že sa obrátili na poslanca Sejmu Poľskej republiky z Ludovej strany — Bednarczyka — s intervenciou v tejto veci a poslanec predložil v tejto veci interpeláciu — 18. decembra 1924. Žiaľ, nepoznáme ani podrobnej obsaх interpelácie, ani odpovede na ňu. Autor vnútorej noticky min. vnútra z 2. augusta 1926 upozorňuje na predplebiscitné sľuby: „Počas plebiscitu na Spiši a Orave obdržali obyvatelia Spiša a Oravy rôzne sľuby od oficiálnych a neoficiálnych poľských predstaviteľov, okrem iného, že nebudú platiť istý druh daní po niekoľko rokov, nebudú povolávaní do vojenskej služby atď.“ Autor noticky predpokladal nevyhnutnosť usporiadania agrárnych otázok a „najmä zrušenie fakticky tam existujúcej panstiny“. V roku 1926 želiari vo Falštene prestali vykonávať panstiu, čo vyvolalo oživenie korešpondencie veľkostatkárov s orgánmi poľnohospodárskej administratívy v Novom Targu a v Krátkove.

Značné medzery v materiáloch nedovoľujú nám odpovedať na otázku o príčinách tak zdľavého vybavovania otázky likvidácie želiarskych vzťahov na Spiši. Vzhľadom, na charakter veci treba predpokladať, že problémy želiarstva sa nachádzali v okruhu záujmov predovšetkým ministerstva poľnohospodárskych reform a na etape sejmových prác — komisie poľnohospodárskych reform Sejmu Poľskej republiky. Avšak zbytky archívnych materiálov týchto orgánov neobsahujú žiadne materiály o tejto veci.

danský“ majú synonymický význam), čo si žiaľ nepovšimol žiadom z hlasujúcich poslancov. Po podpísaní prezidentom PR bol zákon zo dňa 20. marca 1931 o likvidácii želiarskych vzťahov na Spiši zverejnený v Zb.zák.P.R. č. 37, pol. 288, a nadobudol platnosť v deň zverejnenia (čl. 19 zákona), t.j. dňa 23. apríla 1931.

Zákon zo dňa 20. marca 1931 poskytoval želiarom možnosť nadobudnutia do vlastníctva za patričnú výkupnú cenu nehnuteľnosti (pôdu spolu so stavbami a príslušenstvom), ktoré používali do dňa 12. novembra 1921 (dátum nadobudnutia platnosti zákona zo dňa 26. októbra 1921 v predmete právnych predpisov, platiacich na území Spiša a Oravy, ktoré patrili Poľskej republike) a okrem toho právo kúpy dodatočnej ornej pôdy za účelom vypásania za doteraz prislúchajúce právo vypásania dobytka (čl. 1 zák. 1. a čl. 3). Otázky výkupu mali byť vybavované administratívnou cestou komisiou pre výkup, ktorú povolal minister poľnohospodárskych reform a v druhej inštancii cestou OKZ v Krakove (čl. 6). Želiari mohli využívať finančnú pomoc a zo zlavneneho úveru, ktorý poskytoval minister poľnohospodárskych reform (čl. 17) a pokračovanie sa konalo na účet štátnej pokladne (čl. 16). Po výkupe končilo poddanstvo, želiari boli majiteľmi nehnuteľnosti a pastvin, ktoré doposiaľ užívali. Ale zákon nereguloval otázky vlastníctva lesov; želiari nemali právo vykúpiť panský les a trafilu po výkupe nehnuteľnosti doterajšie právo využívania dreva na kúrenie z panských lesov. Napokon otázka lesov bola jediným tieňom uskutočnej reformy. Výkupnú cenu nehnuteľnosti stanovil zákonodarca na 216.— zl. za hektár ornej pôdy. I. triedy a úmerne menej za pôdu nižších tried (čl. 2 zák. 1), čo vytváralo reálne podmienky pre výkup, keď vieme, že za deň práce na poli platili vtedy 2 zlota. Tento finančný pravok priaznivo odlišoval poľský zákon z 20. marca 1931 od maďarského zákona z r. 1896, podľa ktorého sa výkupná cena rovnala 20-násobnej hodnote ročných želiarskych povinností.

Po vyhlásení zákona prestali pracovať na pánskom želiari z Nižných Lapšov a Nedeca, pravdepodobne poznali obsah čl. 5 zákona, ktorý umoroval nevykonané práce želiarov v prospech veľkostatkárov.

Už 20. mája 1931 minister poľnohospodárskych reform vymenoval komisiu pre výkup želiarskych nehnuteľností na Spiši. Komisia vydala dňa 25. júla 1931 rozhodnutie o začiatku výkupného pokračovania želiarskych nehnuteľností, nachádzajúcich sa v gmine Nedeca a dňa 29. mája 1934 druhé konečné rozhodnutie (prvé: z 24. marca 1933 bolo anulované OKA v Krakove na základe odvolania), v ktorom priznala právo kupovania vlastníctva želiarom z Nedeca.

Výmer nehnuteľností, ktoré nedeckí želiari mohli kúpiť formou výkupu, nachádzame na pripojenej tabuľke.

Z tabuľky je zrejmé, že 15 majiteľov, 1 dedičská skupina a 27 spolumajiteľov mali právo vykúpiť za 5 269.65 zl nehnuteľnosti v celkovom výmere 45 ha, 16 árov, 87 m², v ktorých viac ako polovica bola pôda kúpovaná za likvidáciu práva vypásania dobytka na pánskom. Najviac pôdy mal právo kúpiť Vojtech Blachut (3 ha, 90 árov, 24 m²), najmenej: Stefan Wiśniowski (7 árov, 3 m²). V skupine majiteľov najmenej mal zaplatiť za pôdu Stefan Wiśniowski (12.18 zl) a najviac Andrej Bogačik st. (619.77). Najlacnejšia pôda mala patriť Bartolomejovi Satalovi (22.60 zl za 1 ha) a najdrahšia Jánovi Kapalkovi (190.35 zl za 1 ha). Z výpočtu vyplýva, že cena 1 ha vynášala prieamerne 116.66 zl a iba neveľa prekračovala hodnotu jednej kravy (za ktorú platili v tridsiatych rokoch 100 zlотовých). V súlade s konečným rozhodnutím menovaním by ku-

povali nehnuteľnosti spolu s obytnými domami a maštaľami, ktoré vlastnili, ako aj s celým príslušenstvom (rastúcimi na nich stromami). Stav historických prameňov neumožňuje sledovanie konečnej etapy zrušenia poddanstva v Nedeci a procesu realizácie zákona z 20. marca 1931 v Nižných Lapšoch a vo Falštine. Avšak je zrejmé, že v týchto dvoch dedinách výkup uskutočňovala tá istá komisia a to približne v tom

istom čase ako v Nedeci. V roku 1936, keď M. Hulewiczová uskutočňovala svoje výskupy, žiarstvo už patrilo minulosti, o čom svedčí zaznamenaná ľou vypoved: „dnes baróni ležia pod kameňom a my žijeme a pracujeme na svojom“.

Hyla nazval „vredom na našom poľnohospodárskom zriadení 20. storočia“.

JÓZEF CIĄGWA

Takto po mnohých rokoch od predplebisitných slúbov sa na Spiši uskutočnila likvidácia žiarstva, ktorú poslanec Wiktor

9) Posudok prof. Oswalda Balzera o žiarstve na Spiši zo 16. Januára 1921; W.M. Hulewiczová: op. cit. 138—139.

ZOZNAM NEDECKÝCH ŽELIAROV OPRÁVNENÝCH NADOBUDNÚT VLASTNÍCKE PRÁVA VÝKUPOM NEHNUTELNOSTÍ (S UDANÍM PLOCHY A CENY)

(Prameň: výrok z 29. mája 1934, str. 2—7.).

p.č. Meno a priezvisko oprávneného	Plocha nehnuteľností kupovaných z titulu doterajšieho užívania (ha, ár, m ²)	Cena (zl., gr.)	Plocha nehnuteľnosti kupovaných za právo vypásania dobytku (ha, ár, m ²)	Cena (zl., gr.)	Celková plocha vykúpených nehnuteľností (ha, ár, m ²)	Celková cena vykúpených nehnuteľností (zl., gr.)	Cena 1 ha pôdy
1. Vojtech Blachut	1.54.45	198.19	2.35.79	181.43	3.90.24	379.62	97.27
2. Stefan Wiśniowski	0.07.03	12.18	—	—	0.07.03	12.18	173.25
3. Jozef Blachut	1.39.74	158.22	1.39.15	157.16	2.78.79	315.38	113.08
4. Ján Kapalka	1.56.96	201.68	1.55.55	393.21	3.12.51	594.89	190.35
5. Andrej Bogačík st.	1.77.89	209.12	1.49.19	410.65	3.27.08	619.77	189.48
6. Dedičný majetok po Anne rod. Kapalkovej	1.35.28	149.72	1.52.84	205.74	2.88.12	355.46	123.37
7. Ján János ml. a Anna Jánosová rod. Florková	1.92.11	247.74	1.95.61	140.62	3.87.72	388.36	100.16
8. Jozef Bogačík a Mária Bogačíková rod. Jánosová	1.03.75	113.86	1.48.46	158.89	2.52.21	272.75	108.14
9. Agneša Palková	1.21.37	151.77	1.50.87	141.02	2.72.24	292.79	107.54
10. Tomáš Florek	1.77.02	217.44	1.72.21	141.21	3.49.23	358.65	102.69
11. Stefan Kuruc	1.30.45	169.55	1.90.94	141.11	3.21.39	310.66	96.66
12. Andrej Bogačík ml.	1.39.56	165.95	1.91.00	141.19	3.30.56	307.14	92.91
13. Jakub Milaniak	0.52.16	58.34	1.59.74	222.07	2.11.90	280.41	132.33
14. Anna Mondelová	0.27.92	48.39	—	—	0.27.92	48.39	173.31
15. Andrej Ivančák	0.95.13	102.11	1.37.14	144.68	2.32.30	246.79	106.23
16. Rozália Kovalčíková	0.48.63	42.90	0.68.57	72.34	1.17.25	115.24	98.28
17. Anna Jezierčáková	1.30.35	139.90	1.77.63	141.16	3.07.98	281.06	91.25
18. Anna Ferenčáková rod. Morawczyńska 8/20 čas., Mária, Žofia, Ján, František Morawczyńskovci po 3/20	0.06.21	10.76	—	—	0.06.21	10.76	173.26
19. Bartolomej Satala	0.21.68	4.90	—	—	0.21.68	4.90	22.60
20. Vojtech Blachut a 12 iných osôb po 1/13 čas.	0.17.62	23.56	0.43.74	41.88	0.61.36	65.44	106.64
21. Jozef Blachut a 4 iné osoby po 1/5 čas.	0.13.05	9.01	—	—	0.13.05	9.01	69.04
Spolu: 15 majiteľov 1 dedičný majetok 27 spolumajiteľov	20.48.44 ha	2.435.29 zl	24.68.43 ha	2.834.36 zl	45.16.87 ha	5.269.69 zl	116.66

EDUARD BASS

CIRKUS HUMBERTO

(2)

POKRAČOVÁNÍ Z PŘEDCHOZÍHO CISLA

(...) Při tom posledním napítí u Námořníkovy nevěsty, k němuž ho Kerholec vyzval, rozbřesklo se Antonínu Karasovi už nad slunce jasněji, že jednal správně a že by bylo čirý nesmysl zahodit tuto znamenitou příležitost. Jako by z něho všechna starost spadla, pošoupal si klobouk do týla a připíjel si s Kerholcem: „Ty kluku stará, na tvý zdraví, kujóne, dýz se tak vyznáš!“ A Kerholec odpovídal: „Na tvý, ty skopčáku, ty zednická třísko, ať sem trajcén, esli nebudeš u Berwitze paltafír!“ A Hein Moesecke sípal zarostlým krkem: „Ať slouží, natočíme ještě jednu, ne? Ríkal jsem to, že Hampuch dá živobytí, ne? Karlšen, já si napěním taky jednu, ne? Správné příluknutí je vždycky ve třech, pánové, zum Wohlsein!“

S veselou se tedy Karas vracel domů, i do písničky mu bylo, ale když se ocitl na temném schodišti, kterým se lezlo do čtvrtého patra do paní vdovy Langermannové, na jednou se všecka ta nálada vytratila. Tady nahore, Anton, tady není zádání Námořníkova nevěsta, tam je tvůj chlapec, Tondo, tam je Vašiček a ten už zoufale čeká, s jakou jeho tátka přijde. A tátka přijde, vod piva přijde, potvora, a řekne: „Tak, Vašku, budeme jezdit s cirkusem.“ A Vašiček, co řekne Vašiček? (...)

Těžce a s nechutí stiskl Karas kliku a pomalu věšel klobouk na věšák u dveří. Paní Langermannová otevřela dveře. Hoch stál u ní a k němu se tlačila šestiletá vdova Růženka.

„Táta!“ vykřikl Vašek radostně.

„Tak co, pořídil, pořídil?“ ptala se paní Langermannová.

„Pořídil. Ale nějak divně, ani radost z toho nemám,“ odpovídalo Karas a pomalu šel do kuchyně, odkud to vonělo majoránkou.

„Táto, máš dilo?“ zeptal se chlapec.

„Mám, Vašku, ale nevím, co tomu řekneš. Já jsem... totiž my budeme spolu u cirkusu.“

Tedy čekal to zlé odmlčení. Ale Vašek, kteřemu postačilo, když slyšel, že práce je a že zůstanou spolu, obrátil k němu své velké důvěřivé oči a zeptal se klidně: „A co je to cirkus, táto?“

Karasovi se ulevilo. Jako by mu kámen spadl z prsou, ožil a přisedl blíže k kerholevi.

„To je takové divadlo, víc, tam jsou pánové a paní a ti ukazují lidem krásné koně a všelijaká zvířata a každé to zvíře umí nějaký kousek, třebas tančovat nebo hrát na flašinet, a to lidi baví. A když se to skončí, tak se divadlo zbourá a naloží na vozy a jede se jinam. A tátka pojede s sebou a bude jim stavět a bourtat to divadlo a ty pojedeš s tátou ve voze a uvidíš celý svět.“

„A jaká jsou tam zvířata, koně?“

„Koně a lvi a tygři a osliček a kozel a medvědi a sloni...“

„Slon? Opravdický slon? Ten s rypákem?“

„Ano. Krucimordiánský zvíře. Ten by se sem do kuchyně nevešel.“

„Jo. A já k němu půjdou a vylezu si na něho a budu na něm jezdit. Přece se jezdí na slonu, ne? Frau Langermann, Ich werde reiten Elefant!“

„Ale to víc že jo, ty preku,“ zasmála se vdova nalévajíc polévku. „Tak co jste to tedy přinesli a co to má s tím slonem?“

Karas se jí nyní obšírně vyzpovídal — i z toho, že si není jist, udělal-li dobré.

„Ale božíku, božíku,“ spráskla rukama kvartýrkou, „poděkuju pánubohu, že se vám to takhle přitrefilo. A na nebožku při tom nemyslete. Chodil jste stejně za prací do světa, copak mohla tušit, jak žijete? A co tady ty tisice ženských, kterým jdou muži na loď a zmizí na pár let ve světě a nedají o sobě ani vědět; nakonec třeba jen dostanou zprávu, že... tento... že si voda vzaala... co se k ní hlásilo... Co bych měla já říkat?“

Paní Langermannové zvlhly oči. (...) Přemohla však pohnutí a dodala: „To je mi takový cirkus tisíckrát milejší, ten aspoň jezdí pořád po pevné zemi. A Vašek něco užije, uvidí svět, pozná lidi, to je, pane Karas, pro hočka moc důležité.“

A tak se Antonín Karas chtě nechtě vrátil po obědě zas do jasnější nálady. Musel znova a znova vykládat Vaškovi o cirkuse, co už tam tak pochytil. Ale hlavní ovšem bylo, když se vytasil s lístky na odpolední představení.

Kterak Vašek prožil svou první návštěvu cirkusu, Karas neviděl. Odešel o hodinu dříve, trumpetu pod paží, a sotva se objevil v boudě, zavolal ho Kerholec, vrazil mu do rukou hrábě a poručil mu pěkně urovnat piliny v manželi. Pak si ho přibránil vzdadu za branou, aby pomohl odtahat nějaké klece, prý kvůli lvům nebo co, a aby umetl místo, které se uprázdnilo. A už přiběhl nějaký hoch, kde prý je pan Karas, že se po něm shání pan kapelník.

Pan kapelník Selnicki uměl z Vídne trochu lámané čeština a tak také uvítal na estrádě Karase, než přešel v nonšalantní vídeňskou němčinu.

„Voni sou ten novej Cech, že jo? Tak pozdrav jich pámbu! Umějí německy, že jo? Nu tak, pane Karas, Jakpak je to s vaším troubením? Znáte noty?“

„Neznám, pane kapelníku.“

„No, to by nevadilo, to se časem naučíte. Ale troubit umíte?“

„Totíž tak, jak to bylo u nás potřebí. Většinou přiznávku, a když už člověk ten kousek znal, pustil se i na druhý hlas nebo převzal repetici po melodii.“

„To se ví. Já to znám, jak to u takové bandy chodí. Tak mi tady, než přijdu lidé, zatrubte něco, ať vidím, jak to svedete.“

Karas byl v rozpacích, bez party mu nechtělo nic napadnout. Ale cítil, že nemí vyhnouti. Vytáhl trumpetu, nasadil, přivřel oči a pak vynesl naplně tu svoji nejmilejší: „Všecky panenky z lesa jdou, jen ta moje nejde...“ V prázdné kulaté budově to znělo náramnou silou, sám se toho zvuku lekl, a při repetici nasadil pianissimo. A už ho to popadlo za srdce, nesl tu hezkou melodii, jako by se s ní mazil...“

Pak otevřel oči a spatřil pana kapelníka, jak si nalévá rum. Sklenička mu na vteřinu téměř zmizela pod frňousy. Pak nalil podruhé: „Tumaj, pane Karas,“ povídala po česku, „jeden šamplíčku na zdraví.“

A zatímco se Karas uctlivě uklánil a rum nadvakrát vypil, pokračoval pan Selnicki německy: „Tak tohle jo. Tohle je správné

české troubení. O noty nejde. Co my hrajeme, budete všecko do týdne umět.“ (...)

Dole se ozvalo zatleskání. „Haló, muzika, začít!“ Byl to Kerholec, který dal ten povíd od hlavního vchodu. Cirkus byl ještě prázdný, ale venku se hromadili lidé a muzika zvítězila Jim měla dodat chuti jít k okénku do pokladny. Pan Selnicki se ještě neobjevil. Muž s trubkou na pravém křídle se rozhlédne a povídá:

„Tak, lidé, začneme!“

Nasadili nástroje, ten vpravo trumpetou dvakrát udal takt, pak kývl a spustili marš. Karas se přidal. Vycitil, že je to nějaký běžný pochod, jakých hrávali s Milnerem na stovky a často taky rovnou bez zkoušky. Jen se díval po tom pravákově, protože mu na očích viděl, když je pauza a kdy se hraje tišeji. Napopravé to šlo docela slušně. Karas uznával, že je to náramně sehraná banda.

Pak přišel pan Selnicki. To si chvíliku oddechl a Karas, totiž se ví, natáhl krk, aby viděl, co se děje dole. Šel odtamtud velký hluk a šum. Kam se podíval, všude se už mačkali lidé, řada nad řadou, a noví proudivi a stoupali vzhůru kolikerými uličkami. Nějací kluci dole hlasitě vyvolávali. Tady někde sedí Vašiček, řekl si Karas, ale vzdával se vši naděje, že by ho mohl v té záplavě najít. A už taky neměl kdy, už se pan Selnicki postavil do popředí, zasalutoval, protáhl kníry, vzal taktovku, rozhlédl se a spustil. Panečku, teď to teprv jelo, znova a znova, sotva nástroj odtrhl od úst (...). Hrálo se většinou zpaměti, což Karase ani neudivilo. Ale někdy zpozoroval přece jen něco zvláštního, nač nebyl zvyklý: někdy zavolal pan Selnicki tise „Pozor“ a pak se díval upřeně dolů a dirigoval trochu markantněji a třebas i nepravidelně. Oči všech muzikantů byly zavěšeny na jeho kostně hůlce, aby šli správně s sebou. Karas měl dojem, že v těch chvílích hudba nejdě sama ze sebe, ale že se přizpůsobuje něčemu, co se děje dole. (...) Jednou pan Selnicki náhle přerval hudbu, v celé budově bylo ticho jako v kostele.

„Skok smrti,“ začal Karasovi soused. Dole zavakalo cosi harašivě jako pušky. Karas se neodvážil povstat, protože všechni byli připraveni hrát a pan Selnicki měl takovou zdviženou. Náhle dole někdo vykřikl: „Hól-la hop!“ A vtom praskla vzduchem salva výstřelů. A už kapelník mávl a spustili ryčnou fanfáru do obrovského potlesku a volání se všech stran.

Karas si umíňoval, že se, hned jak se to skončí, na tohle musí přeplatit, ale když dohráli a pan Selnicki odstoupil, hnali se hudebníci jeden přes druhého na schody a dolů. Karas nevěděl proč, ale šel za nimi a dole už ho chytil Kerholec a hodil mu do náruče velkou hromadu šedivého plátna. „Natáhni to přes bariéru,“ křikl na Karase, „jdi vpravo od brány a dělej to jako ten vlevo.“

Slo mu to napopravé pomalo, dokončil svou polovinu o hodně později než ten druhý. Lidé už všechni odešli, cirkus byl najednou jako odumřelý. A už tu byl zase Kerholec, bez kabátu a bez vesty, s vyhrnutými rukávy.

„Do koníren, Tondo, ke krmení — a hop-hop! Ale napřed mundur dolů!“

Karas byl z toho celý zmámen. Ale cítil, že ve všech lidech kolem je to jako oheň, odskočil tedy do šatny, shodil ze sebe nádhernou livréj a jako Kerholec jen v kalhotách a košili běžel do koníren. Stájnici od tamtu odnášeli plné náruče krásných postrojů, jiní pobíhali se štoudvemi vody, s odměrkami ovsy, s náručemi sena. Kerholec stál při vydávání krmiva a hned zapráhl Karase. Člověka, který před ním utíkal s hromadou sena, Karas poznal, foukal s ním celý večer basbombardón. Když se Karas asi potřetí vracel, štouchl do něho Kerholec:

„Tamtetu ženskou pozdrav, to je direktorka.“

Karas zprvu žádnou ženskou neviděl, jen nějakého bezvousého mužského v jezdeckých kalhotách, který prohlížel jednomu koni ko-

pyto. Teprve když přicházel blíž, řekl si, že by to opravdu mohla být ženská.

„Dobrý večer, madam,“ řekl tedy, jak ho Kerholec ráno poučil.

„Dobrý večer,“ kývla hlavou, pak se na něho podívala ostřejí a pustila nohu koně.

„Vý jste tu nový?“

„Poslušně prosím, ano,“ odpověděl Karas a bezdékly srazil paty, vypjal hrud a stál jako při reportu, „nový stavěc a muzikant, Karas Anton.“

„Anton... Anton... myslím, že tu není žádný Anton,“ řekla Anežka Berwitzová mu strujo si ho. „To si tě s žádným nebudeš plést. Dobrá. Však se ještě seznámime. A teď běž, Antone, koničkové nesměj čekat.“

Kývla a obrátila se zpět ke kopytu. A Karas pochopil, proč ten obecný kalup: Ta nemá tvář zde musí být především obležena a pak mají lidé teprve čas na sebe samé. Po chvíli, když se s ostatními postavil před Kerholcem s hlášením, že je všechno hotovo, cítil se jako u reportu. Ten čertův Kerholec nebyl tu nikterak tím fidělným krajanem jako u Námořníkovy nevěsty, stál tu rozkročen s papírem v ruce a ptal se hlasem komandujícího: „Kdo má noční službu?“

Tři se hlásili, Kerholec se podíval na papír a kývl hlavou.

„Ostatní jsou pro dnešek volni. Ale pozor — platí pro všecky rozkaz ředitelstva. Pozití po obědě nastupuje se do maringotek. Nový muž, Karas Anton, bude spát v osmičce. Prohlédněte si každý kavalec a všecko zařízení a hlaste mi odpoledne, je-li kde závada. A nyní rozchod, dobrou noc!“

„Dobrou noc!“ zavolali mužové a utíkali jeden přes druhého k šatnám obléci se a vyrazit domů.

Karas se pozdržel, aby se zeptal Kerholce, oč vlastně jde.

„Brzo už se pojede, Toniku, a je potřebí, aby si lidé po zimní přestávce zvykli zase na bydlení ve vozech a nesezkyrovali nás potom po cestě. Ty budeš spát se mnou, v osmičce. Pohodlně to není, ale zvykneš si.“

„A chlapec?“

„Pojede s námi v našem voze. Pamatoval jsem na to.“

„Ještě něco, Karle: kdypak se nastupuje ráno?“

„V šest hodin, Toniku. K rannímu krmení a úklidu stájí. Zeptej se na mne, já už tu budu.“

„Děkuji. Dobrou noc!“

„Dobrou noc.“

A Karas šel, maje najednou k tomu chlapákoví zcela jinou útu než dosud. Ale když oblékal svůj kabát, přepadlo ho, nač chvíliku zapomněl: co Vašek, jak se mu v cirkuse líbilo. A Karas už pešásil domů, довěděl se něco o tom, v čem sám byl a co neviděl. (...)

(...) Z předsíně už slyšel Vaščíkův křik a práskání bičem. Vešel do kuchyně, kde paní Langermannová právě vyklápela hrnec bramb

bor do misy. Vašček stál na židlí na jedné noze a hulákal: „Hól-la hop! Ou! Ela, elá!“ Růženka běhal kolem židle a pohazovala hlavou. Když Vašek spatřil otce, práskl bičem, jež si udělal z hůlky a provázku, a volal. „Táto, koukej, já jedu na koni — na jedné noze! A Růženka je ten strakatý koníček, co běhal dokola!“ Pak seskočil a vrhl se k tátovi: „Táto, vidí, že mne zitra vezmeš s sebou! Já si stoupnu jako ten pán s bičem doprostřed a koničkové přiběhnou a takhle si kleknou a zase zvednou na zadní nohy, nebo pojedu a takhle skočím, hop, skrže obrů, a slona přivedu a ivy...“

Hoch se až zalykal vzuřením, jak se mu před očima kmitaly jednotlivé výjevy, do nichž se ihned vžíval jako jejich hrdina. Karas se spokojeně usmíval tomu překotnému zanicení.

„Tak se ti to libilo?“

„Líbilo.“

„A co to bylo, jak při tom vystřelili?“

„To tam byl ten pán, viš, co pořád chtěl utikat a vždycky upad, my jsme se mu hrozňě smáli, paní Langermannová a já a vůbec my všichni, jak sebou vždycky prásk, a pak přišli vojáci s flintama a takhle se postavili do dvou řad a takhle namířili nahoru a ten pán se rozbeh a skočil přes ně přes všecky a takhle se ve vzduchu točil a oni po něm vystřelili, ale netrefili ho, když se tak točil, a tak točil, a tak jsme všichni tleskali, že ho netrefili.“

„A co slon? Ten je velký, co?“

„Hm!“

„A co dělal?“

„Obědval.“

„Jak to — obědval?“

„No ano, měli tam přece stůl a na něm oběd a pán pozval slona, aby si sed, a slon si sed a dostal cintáček a pak si vzal rypákem lžici a jedl polívku a pak ještě něco a chleba jed a pak si objednal pivo...“

„Objednal pivo?“

„Jé, táto, vždyť ty nic nevíš! Přece zacinákal na sklenici a oni mu hned přinesli pivo a on je vypil a ještě jedno a ještě jedno a pak byl ožralý a motal se, až se převalil jako starej Zelenka, jak jsem vždycky klem něho skákal a on nám nadával.“

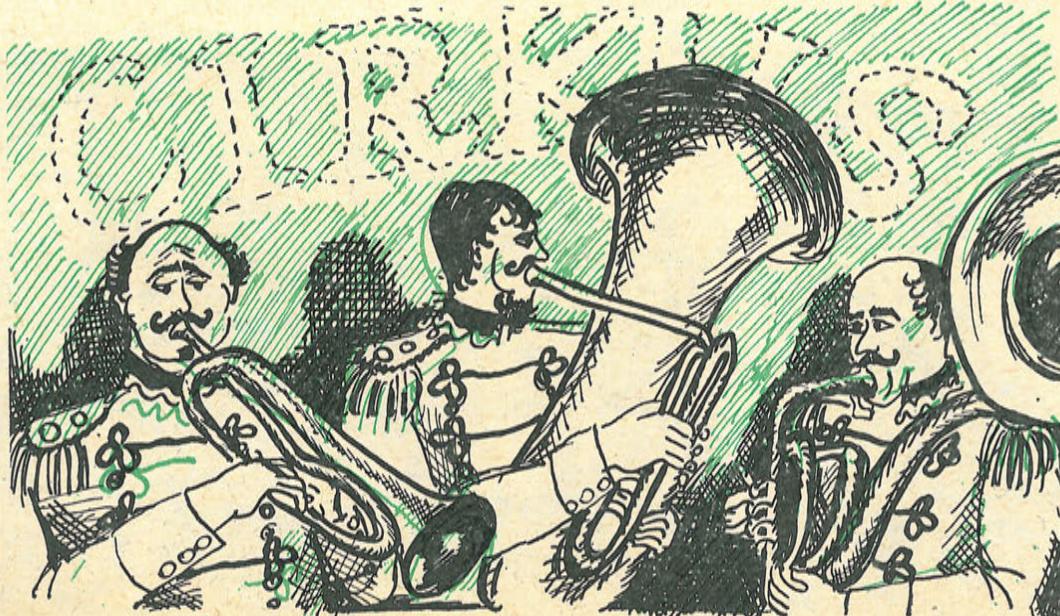
„A jak to s tím slonem dopadlo?“

„On ti byl dočista jako mrtvej, ten pán si mu vylez na hlavu a on se ani nehnul. Tak ten pán se poklonil a my mu tleskali a tím se slon probudil a vůbec nevěděl, že má toho pána na hlavě, a styděl se a šel domů spát a toho pána odnes s sebou.“

I viděl Antonín Karas, že bylo mnoho věcí, kterých neviděl a které si bude muset okouknout. Až do noci mu Vašček vykládal o těch zázracích, a když konečně už šli na kút a Vašček se pomodlil a bylo ticho, ozvalo se najednou ve tmě:

„Táto...“

Kresba: Areta Fedaková

„Copaže eště nespíš?“

„Táto, vidí, že budu jezdec?“

„No budeš, dyž se ti to bude líbit, ale teď už spi!“

* * *

Karas vyklouzl z postele ještě za šera, tiše se umyl a oblékl, nalil si pořádný kafák bryndy, vzal kus chleba do kapsy a po špičkách vyšel z bytu. Nebylo ještě šest, když vcházel do boudy cirkusu. Kerholec už tam byl a hned mu vykládal, jaké bylo v noci rozčlenění. Nataša se v noci okotila, má tři mladé, naštěstí byla už připravena klec, jak ji včera Karas pomáhal vytáhnout. Tam dali Iva Mahuma, který byl dosud s Natašou pohromadě, kdežto v třetí kleci byl starý lev Sultán s lvicemi Besíj a Korinou. Radostná událost přišla dřív, než počítalo, proto Nataša zůstala do poslední chvíle s Mahumem. Ale direktorka byla neklidná, ještě před večeří zaběhla do zvěřince a poznala, co se děje. Okamžitě poslali pro Gambiera, který měl na starosti šelmy, taky Berwitz nechal večeři večeři a s Kerholcem a s pár lidmi zařizoval „přeložení“ Mahuma. Direktorka zůstala s Natašou celou noc, aby se kořatůmnic nestalo. Ale Nataša byla zesláblá a sotva sebou pohnula. Ráno říkala direktorka, že ji budou muset lvičata odebrat a živit je uměle, že je to nějaká špatná máma. Karas se šel na ni podívat. Nataša ležela ve staré kleci apaticky natažena na boku a cosi maličkého se vrtělo ve slámě pod jejím břichem.

Na koukání však nebylo kdy. Zvířectvo kolém dokola se dovolávalo snídaně. Karas se vrátil do stájí, koně mu byly přece jen ze všeho nejbližší a nejmilejší. Pomáhal je krmit a vynášel od nich hnůj, pak se učil u nějakého Hanse správně koně vykartáčovat a čistit jim kopyta. Pak teprve měl poprvé volnou chvíli, kdy si mohl projít celý podnik a trochu se s ním seznámit.

(...) Nemohl se dočkat hocha. Smluvil s bytnou, že mu ho přiveďe, až půjde do trhu nakupovat. Bylo už půl desáté, když se Alice Harweyová objevila vchodu do manéže a volala: „Pan Karas má tady návštěvu!“

První, komu Karas hocha představil, byl ovšem Kerholec.

„Tak ty jsi ten slavný Vašek Karasů z Horní Sněžné?“ oslovil ho Kerholec, mrknutu značky po osmahle tváři venkovského chlapce, z níž zářily bystré oči.

„Ano.“

„A už jsi byl v cirkuse?“

„Byl. Včera.“

„A co se ti líbilo nejvíce?“

„Koničky.“

„No, to máš dobré oko. A pojedeš s námi?“

„Pojedu.“

„A nebojíš se, že tě koničky kopnou nebo kousnou?“

„Ne. Já na ně křiknu a prásknu bičem a oni si stoupnou do řady.“

„Tak ty tedy budeš cvičitelem?“

„Ano, a jezdit budu tadyhle dokola a skákat na koni, táta mi to slíbil, víd, táto?“

„Když ti to táta slíbil, to je ovšem jiná. Ale víš, že se budeš muset moc učit a že je to velká dřina? A že nesmíš brečet?“

„Já nikdy nebrečím. Když jsme se doma prali s kluky, všechny brečeli, když dostali kamenem, jenom já nebrečel, já jsem se za klukem rozběh a zbil jsem ho. A když utek, tak jsem ho chytil zejtra.“

„Tos byl tedy největší práč ve vsi?“

„To já nevím. Ale všecky jsem přepral.“

„No, to máš tedy dobrý základ k cirkusu.“

„Když to vydržíš, budeš jednou direktorem.“

„No třebas, ale hlavně budu jezdit a skákat.“

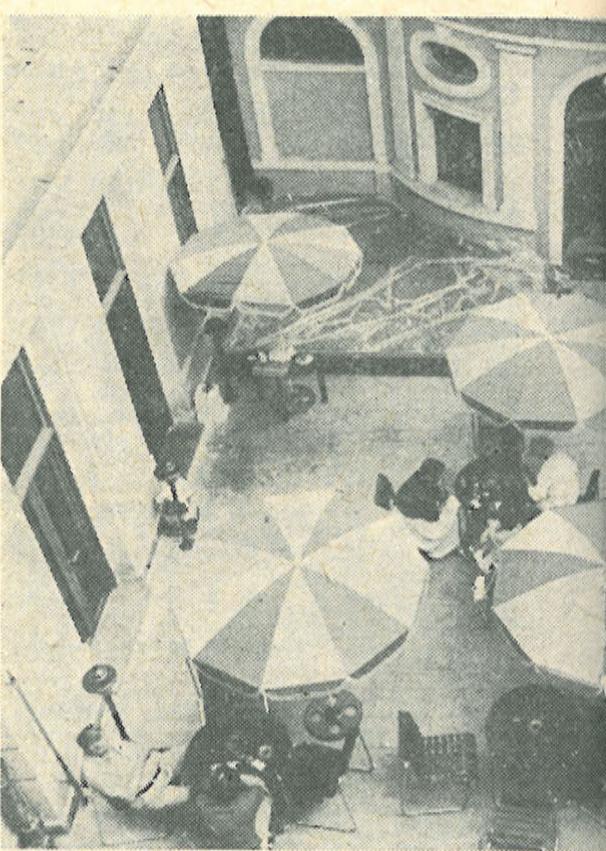
Kerholec ho pohlidal po hlavě a obrátil se na Karase: „Kluk je pořízek. Ten by to moh k něčemu dotáhnout, ale musíš ho hned dát cvičit. Sedm let, to je nejvyšší čas pro dítě v cirkuse. Ale teď ho zavede ke kasirce, ať se ji poděkuje za lístek. To jí bude dělat moc dobré, to si ji koupíš a kluk pojede.“

Karas vzal hocha za ruku a vedl ho k pokladně. Cestou mu nacvičil potřebné „Rukubá, milostpaní.“

POKRAČOVÁNÍ V PŘÍSTÍM ČÍSLE

Dom slovenskej kultúry na Purkyňovej ulici v Prahe

Viacúčelová letná záhrada v átriu budovy ponúka prijímať rôzne akcie.

Dom slovenskej kultúry

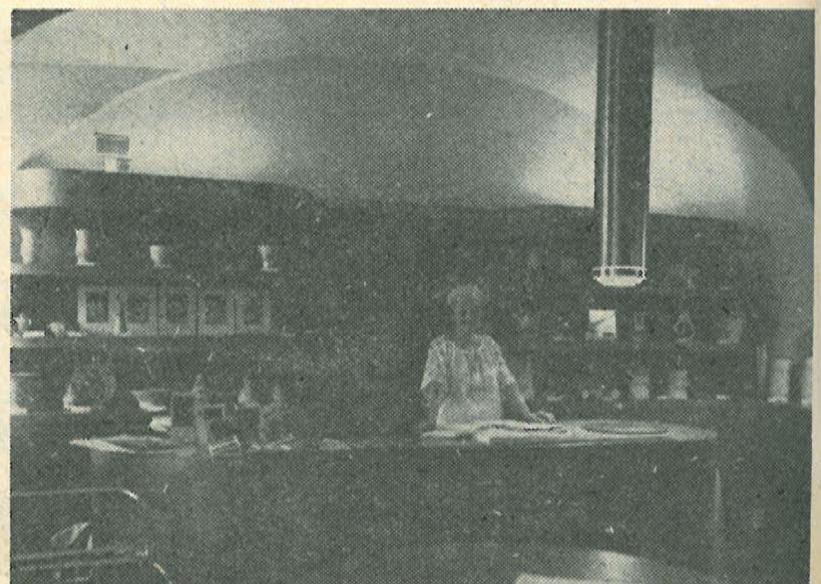
Dva roky úspešnej činnosti má za sebou Dom slovenskej kultúry v Prahe. Nájdeme ho v tesnej blízkosti stanice metra Národní na Purkyňovej ulici nedaleko samého srdca starej Prahy. Stredoveký dom z 15. storočia bol niekoľkokrát prestavaný v barokovom slohu, naposledy v roku 1803. Táto významná stavba bola v rokoch 1983—85 komplexne obnovená. Dnes je nielen dôstojným stánkom slovenskej kultúry v hlavnom meste československej federácie, ale aj ukážkovým príkladom, ako stará architektúra môže účelne slúžiť dnešku.

Rozhodnutie zriadiť centrum slovenskej kultúry v tomto objekte, bolo ovplyvnené skutočnosťou, že Praha s federálnymi orgánmi sa výrazne podieľa na vývoji vzájomných

Výstavná sieň v Dome slovenskej kultúry

Predajňa Diela v objekte s výrobkami ľudovej umeleckej tvorby
Foto: David Janeček

nné posedenie

Kultúry v Prahe

vzťahov občanov oboch republík a stúpa aj počet Slovákov žijúcich a pracujúcich v Prahe. Klub slovenskej kultúry, ktorý pôsobí v hlavnom meste už desať rokov, dostať tak strechu nad hlavou. Dva tisíce členov, ale aj veľký počet Pražanov, ktorí sa zaujmajú o minulosť a súčasnosť Slovenska, jeho kultúrneho a spoločenského diania, môžu tak obohatovať svoje znalosti.

Klub slovenskej kultúry má na zreteli predovšetkým rozvíjanie vzájomnosti. Literárne večery, koncerty klasickej hudby, folklórne vystúpenia, besedy so slovenskými hercami a filmármami, výstavy, vlastivedné a športové zájazdy na Slovensko a tiež združovanie stavbárov budujúcich modernú, súčasnú Prahu, sú typickou a osvedčenou formou činnosti Domu slovenskej kultúry v Prahe.

Rekonštrukcia pamiatkového, chráneného objektu je vždy náročná. Tentokrát tažisko architektonicko-výtvarnej konceptie spočívalo v riešení interiérov. Bolo treba rešpektovať stavebné hodnoty, ale zároveň sa pokusiť vytvoriť súčasnú atmosféru, zodpovedajúcu novému poslaniu budovy. Dnes je už jasné, že sa zámer vydařil. V prízemí barokového objektu slúžia verejnosti predajné a výstavné priestory. V dvornom trakte je Slovenská reštaurácia s 58 miestami a átrium, ktoré sa osvedčilo ako viacúčelová letná záhrada. V slovenskej vinárni v suteréne návštěvnici obdivujú slovenský ľudový interiér. Hlavné palácové miestnosti na prvom poschodi sú určené pre kultúrne spoločenské akcie a môžu pojať 200 až 300 návštěvníkov. Na druhom poschodi objektu je umiestnená čítarňa a v znižených priestoroch podkrovia sa nachádza archív a kancelárie.

Dom slovenskej kultúry významne obohacuje pražský kultúrny život a umožnuje, aby sa na jeho pôde stretávali ľudia, ktorých očariovalo Slovensko.

T.A. ORBIS

Tetička z Hutiska

U Volků na Hutisku, této rázovité obci v oblasti moravskoslovenského pomezí, žijí společně čtyři desetiletí Vilka a Julinka. Jínan lidé ani Vilmě Volkové a Julii Hlaváčové v centru valašského regionu neřeknou. Děti je zase zdraví jako tetičky z Hutiska.

Vážnosti všech obyvatel Valašska se těší zejména Vilma Volková-Karasová, dcera významného českého spisovatele historických románů Josefa Františka Karase. Její jméno je na Valašsku, které je v Československu krajem svěbytných folklórních zvyků a obyčeju, opravdovým pojmem. Přátele tetičky z Hutiska mohou na dopisní obálku napsat pouze Vilma Volková, Rožnov, a psaní s touto adresou zatím vždy dostala. Adresát je široko známý: Vilma Volková, národopisná pracovnice, autorka desítek folklórních porádů, divadelních her a povídok v dialektech, lidová vypravěčka. Prostá a moudrá žena, která dobře zná historii a kořeny kultury svého kraje a ví o umu valašského lidu.

Od poloviny minulého století začaly Valašsko navštěvovat osobnosti československých dějin. Zpočátku je nejvíce přitahovala nejznámější hora Beskyd Radhošť. První ji navštívil mladý politik a dějepisec František Palacký, rodák z nedalekých Hodslavic. Záhy hora inspirovala Jana Kollára a spisovatele Svatopluka Čecha. Ten zase přivedl na Valašsko malíře Mikuláše Alše. Radhošť stejně jako další valašský vrch So-

lán pojmenovaný Olympem umělců okouzlil skladatele Leoše Janáčka.

Jestliže jsme vzpomněli prvá léta „valašského obrození“, nelze opomenout založení Valašského muzea v přírodě v Rožnově pod Radhoštěm v roce 1925. (Psali jsme o něm v č. 1/88). Položení základního kamene bylo spojeno se zahájením Valašského roku, první velké národopisné slavnosti. Na ní zpívala a tancovala Vilma Volková. Bylo ji tehdy dvaadvacet let.

Národopisná práce ji obzvláště těšila po osvobození Československa v roce 1945. Viděla, jak lidé rozehráli své velké muzikální nadání. Jakou tvůrčí duši a organizátorskou lidového umění byla za uplynulých tříctyřicet let, to nejlépe dokládá její národopisná kronika.

S tetičkou z Hutiska si lze vyprávět nádherné a nekonečné hodiny. „Tatinck se vždy snažil chránit to, co pracovitý lid Valašska vytvořil a po sobě zanechal,“ zamýšlil se nad svou celoživotní prací. „I mně pevně pouto k tomuto kraji přikazuje střežit a rozvíjet nashromážděné hodnoty. Oživovat to, co tu kdysi bylo, i způsob, jakým se tu žilo. Vzpomínat legendy, slavné postavy minulosti a vážit si slavných lidí dneška.“

A pro takovou věc udělala národopisná pracovnice Vilma Volková mnoho užitečné práce.

PETR ČERMÁK

Tetičky z Hutiska na drhání peří. Vilma Volková vlevo, Julie Hlaváčová zcela vpravo.

Snímek Vladislav Galgonek

NAJSMUTNEJŠIA ORAVSKÁ BALADA

Ján
Johanides

POKRAČOVANIE Z PREDOŠLÉHO ČÍSLA

Brechárovci sa hanbili za Kresničanov. Čím väčšimi sa k nim približovali, tým väčšimi cítili hanbu za nich. Vtedy ten najstarší Brechár, strašne ešte žiali za matkou, jeden čas chcel ist aj za jej rodinou ten Brechár, ktorému nemôžem prísť na meno, údajne povedal bratom, že vrabec je na svede aj na to, aby žral hmyz, mačka je na to, aby chytala myši a oni sa vraj musia usporojiť s tým, že sa hanbia. Že len nech sa pozrú do zadu, čo už prezíli. Budú sa hanbiť, či už chtiac alebo nechtiač, sa budú hanbiť, či už o tom budú viedieť, že sa hanbia, alebo nebudú viedieť, že sa hanbia. Že sa musia hanbiť práve tak, ako musí tráva rást, alebo vták lietať, že už raz majú v sebe taký zákon a že na vŕahach sú vždy dve misky, ak majú byť vŕahy vŕahami, že jedna miska nemôže byť bez druhej misku a že viac sa o tom nemá a nedá povedať. A vraj vtedy povedal Tomáš celkom s radosťou, že on si to vždy tak akosi mysel, že sa musí za dakohu hanbiť.

Tomáš začal pozerať za najkrajším dievčatom z celej Kresnice, pre ktorú sa už predtým mládenci neraz pobili a ktorú by si napokon asi jeden z tých smelších, z tých vypínavých kohútov nebol vzal, alebo nemohol vziať za manželku, a o chvíľu ti poviem prečo. Tomáš sa začal bez okolkov uchádzať o tú krásavici a Kresničanica sa vyslovili, „že ved len ani dobre neopáčiv a už hu brau do pazúrov ako taký jastrab“, že tí „inorodci“ len pozrú a už hned berú, zo dňa na deň, ako aj ten mlyn, počkaj, hneď ti poviem, ako sa volala budúca Tomášova žena, pravdaže, Mária prirodzene, Mária, štvrtina žien, najmenej štvrtina žien bola vtedy krstená na Orave na meno Mária. Ved to jej meno, napisané jej vlastnou, dospelou rukou, na pišanie však asi až do smrti topornou rukou, aj keď sa už naučila písat, totiž skôr len veľmi pomaličky, nehrabane pripájať písmeno ku písmenu, vtláčať písmeno do papiera a k nemu vtláčiť druhé písmeno, mám v biblii. Viem si predstaviť, keď ju Tomáš učil písat cez dlhé zimné večery, plné vzdoru s pláčom, keď ju učil písat najprv iba mosadznou ihlou, ktorou si bratia sami opravovali posteľ na kone a ktorou musela, spotená, vyrávať písmená do ubitej hlinenej dlážky, tlačiť nielen ihlu, ale aj kolena z celej sily o podlahu — jej meno je napisané ceruzkou, kostrbatými písmenami dieťaťa na starom papieri, na predsaďkovom liste biblii, veľkej a už vtedy skoro storočnej, švabachom tlačenej bibliie, ktorú si bratia Brechárovci, vlastne Brechárovci, chceli povedať, doniesli so sebou. Asi ju podľatom kúpili už takú starú, vo svojom predchádzajúcim živote, keď sa štvali ako kone od rána do večera a ukladali si peniaze, aby si raz mohli kúpiť mlyn. Tú bibliu, vytlačenú v Magdeburgu, v roku tisíc sedemsto šesdesiatom šiestom — „podľa starých vydani bratských ponapravena i v nové vydána nákladem sirotičného domu“ — tú bibliu mám. Nechal som si ju ako jediné z celého Brechárovského majetku, sú tam popísané skoro všetky mená matiek, starých matiek a prastarých matiek, odkedy sa z Brechárov-

cov stali Brechárovci, všetky tie, ktoré sa naučili písat, myslím tým aspoň rozoznávať písmená a vedieť ich napodobniť, lebo Michalova žena sa písal nenaučila nikdy — prvý riadok teda začína Máriou, všetky podstatné mená sú napisané veľkými písmenami ako v nemčine — vidím ten riadok pred sebou: Ja Mária Brechár, rodená Nedvedák, som sa stala ženou Tomáša Brechára Roku Pána 1848. Možno som venoval trochu viac času tejto najkrajšej Márii z celej Kresnice, ale o minútu pochopíš prečo, lebo teraz ti poviem, prečo by si túto najkrajšiu Máriu ani jej sestry neboli nik z tých parobkov vzali a prečo si ti mládenci mohli všetci dovoliť byť vypínavejšími a odvážnejšími kohútmi než ich rovesníci, ti kikirikači boli synovia najbohatších gazdov, nepedstavuj si, ani v najmenšom, voľajakých statkárskych synov — ich rodiny si v zime, v suchom mraze, keď sneh zvonil, tiež voviedli kravu s teľaťom, alebo prasa, alebo sliepku do jedinej izby, aby nepohynuli, v tej dobe mal ešte máloktočorý oravský gazda takzvanú prednú izbu a tieto dievčatá boli oproti nim ešte chudobnejšie. Ako kostolné myši. Schudobneni naraz: dokial žil ich otec, neboli kabáča, kdež chlieb — ale keď už otec umrel — ostali na holizni. Bol bačom a dobrým bačom, keď ho v Kresnici spomíinali, zakazdým nezabudli pripomenúť, že to bol posledný, skutočný bača, ešte zo starého sveta, akých už údajne niet, lebo vedel zapichnúť palicu do zeme a ovce sa páslí okolo nej. Chválili veľmi toho bača — aj starý Brechár o ním hovoril „že starý Nedvedák myseu vedjeť ako tje ovce primysiel, aby sa páslí okolo taj palice“, že nepotreboval psa na zaháňanie, že on vraj už iba na to potreboval psa, aby sa mal s kym pozehovárať, lebo s valachmi sa človek nemôže o ničom väznejšom pozehovarať, a že psa potreboval aj na to, aby videl, kedy a ako, akým spôsobom mu začne vstávať srsť, lebo podľa toho, akým spôsobom sa ježila srsť na tom psovi, už vedel, či sa bliží vlk, či človek, alebo nedobrá sila. Bača zanechal šestnásť detí — s troma ženami ich mal — lenže keď bača umrel, asi dva roky predtým, ako prišli Brechárovci do Kresnice a zakrátko šla za

ním aj jeho posledná žena — tak deti, deväť synov a sedem dcér začalo hľadať robota na oravskom komposesoráte a každý deň putovali deväť kilometrov ta a deväť nazad.

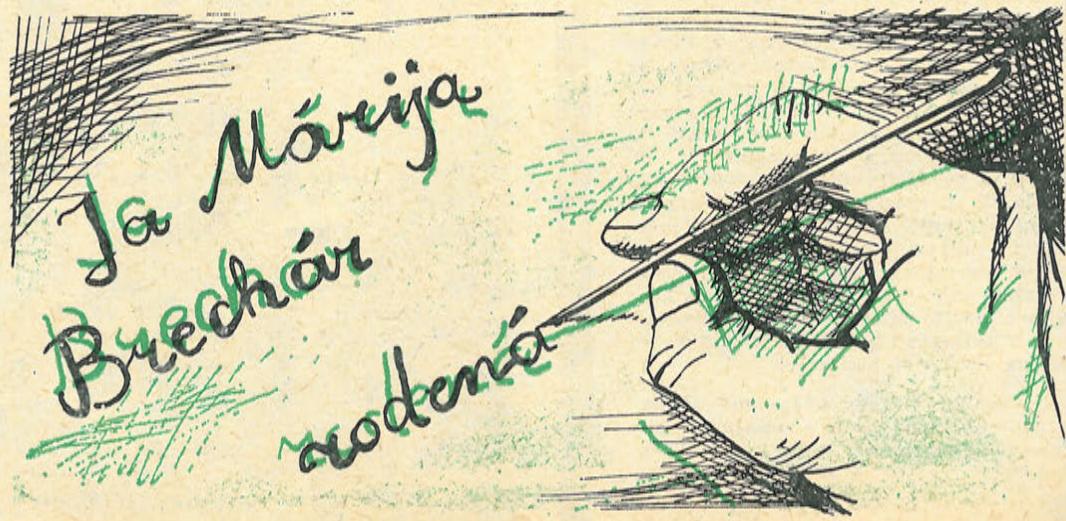
Keď si Tomáš už mal brať Máriu, keď boli ohlášky v kostole, vieš ty ešte vobec, čo to boli ohlášky?, tak sa z čista-jasna ukázala nielen pravá tvár dediny, ale aj jej sestier a bratov. Jedného dňa prišiel sám kurátor z matkocirkvi, sám bol zavedavý na bratov, chcel vidieť „ako majú“ a prišiel dohôráta Tomášovi, robil to jemne, s taktom by sa dalo povedať, pripomienul, že k takému mlynu by pristala aj lepšia nevesta, že krásu nie je to hlavné, a keď videl, že nepochodi ani u Tomáša, ani u bratov, tak začal s tým, že je pravda, že sú chudobné, ale že sa povráva aj to, a že sú na to svedkovia, že otec mal takú silu, o ktorej sa nedá povedať, či bola len dobrá a či aj trochu od zlého, ale že je naozaj isté, že ak sa mu aj ovca zatúlala, musela sa vrátiť, lebo to chcel, a že keď sa na dakohu pozrel, kto sa mu nepáčil, vedel ho naťakať očami a vraj načisto zamiať. Bratia pokývali hlavami, že veď dobre, sobáš bol na Troch kráľov. Závisí nesmierna, treba povedať, že nie len v dedine.

Ale neubehol ani rok od prvej svadby, v kostole sa spievalo „V mastečku krále Dávida, o čomže Mecheás povida“, vieš si predstaviť evanjelickú belobú a černu svatočenných šiat, spev tých piesní, oblaky dychu v kostole plnom mrazu? Pamätaš sa, ako sme boli spolu raz v Istebnom v kostole? Vieš si predstaviť spev, tie piesne, ktoré vedeli spievať, ale piesne by neboli vedeli, neboli dokázali prečítať v tých hrubých spevnikoch, viazaných do hovädzej kože, ktoré ešte vtedy na Orave mali len bohatší a len ti, čo bývali blízko Hubova, to už Tomáš držal v rukách svojho prvorodeného syna Matúša.

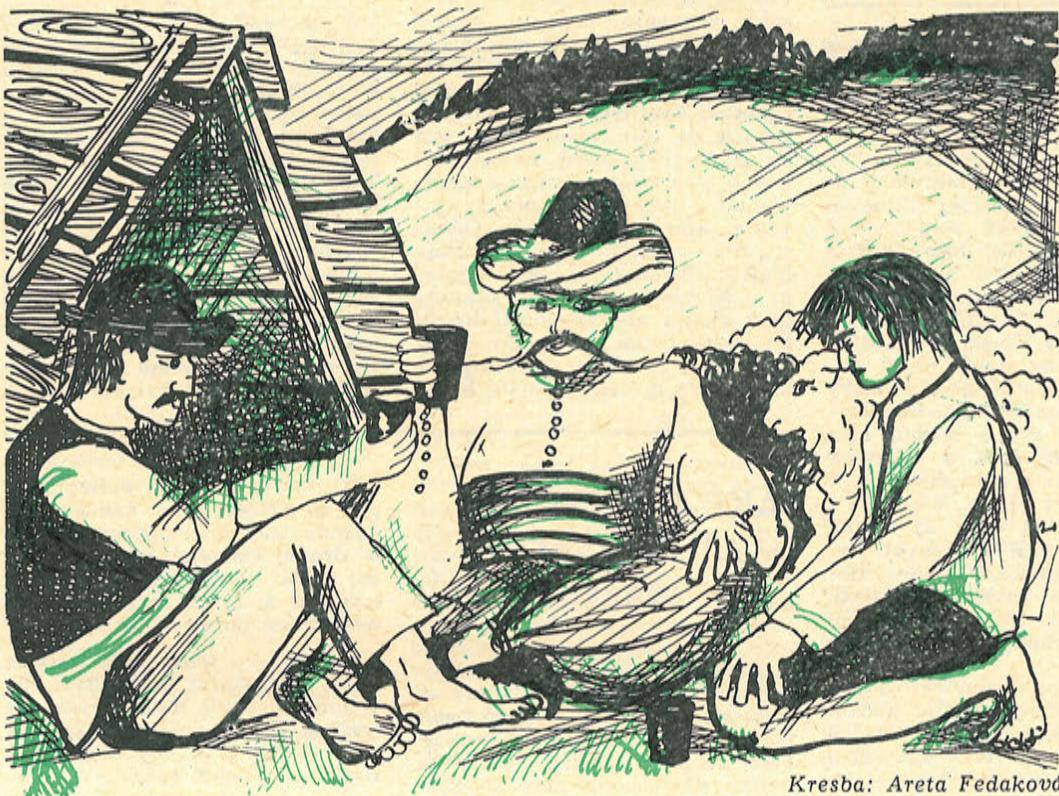
A tak o krátkej čase po krstinách boli naraz dve svadby. Ženil sa Jozef a Michal. Ale nebudem ti to hovoriť tak podrobne, nebudem otvárať ranu, ktorú ešte vtedy nebolo poznáť. Brechárovci sa naučili po oravským vynášať, ľudia si na mlynárov navykli, ako evanjelici tak i katolíci, ba dokonca chodili k nim mlieť aj jeden žid, ktorý obchodoval s obilím, tuším Hofmann sa volal, áno Hofmann — „u nich je čisto“ — ako sa sám vyslovil. Brechárovci kúpili pole, aj kus hory, začali gázdovali vo veľkom, hovoríme ti, ľudia si na Brechárovcov navykli, lenže závisť trvala ďalej. A biblii pribúdali mená žien, i keď Michalova žena Justína sa nikdy nenaucila písat. Mená detí pisali otcovia. Natierali pne starých sliviek a jabloní vápnom a okolo mladých stromkov obkrúcali tŕne, aby kmienky nepoobjedali zajace.

Ach. Orava, zostup a výstup. Výšky a šindľe. Drevenice prepcháte duchmi. Mlyn. Potučilina. Strašne staré stromy. Drevenice pred svojím výťatím. Tak som videl Oravu, keď som sa bol s ňou rozlúčiť navždy. Bolesť a bolest. A všetor a amen.

Kresba: Areta Fedakova

O SKALE TUREK V JURÁŇOVEJ DOLINE

Kresba: Areta Fedaková

Ked' sa kráľ Ján Sobieski vracal z boja proti Turkom pri Viedni, odvádzal si nielen koristí, čo Turci po sebe zanechali, ale aj zajatcov, ktorých vojaci zlapali, zviazali a potom zajali so sebou. Nuž a tito Turci, ako každi zajaci, chceli sa vojakom a strážam vyšmyknúť a ujsť, lebo sa báli, že ich stihne trest za všetky činy, čo kde-kade boli popáchali. A tak celou cestou čakali len na to, aby sa im naskytla príležitosť uzbiknúť z rúk vojakov. Ale to sa iba jednému z nich podarilo. Bolo to vtedy, keď išli cestou z Čimhovej do Vitanovej a odtiaľ do Suchej Hory.

Vojsko bolo už vtedy dosť ustáte. Kdeže by aj nie, keď už mali za sebou toľký kus cesty. Ako prišli k Vitanovej na zákrutu, zvideli sa im lúky pred dedinou i veľtel' dal rozkaz oddychovať. Vojsko nielen oddychovalo, ale sa aj začalo veselo zabávať, lebo sa im tu videlo. Jeden zo zajatých Turkov si medzitým dôkladne obzeral celý kraj. A keď sa naň dobre vynadival, tak si zmyslel, že tu by vari najskôr mal ujsť, lebo vrchy, čo sa k nebu v diaľke vypínali, boli veľmi vysoké:

„Ej, keby som sa tak dostal k tejto riečke, čo tu vedľa nás teče, hore ňou by som už potom ľahko vybehol do tých vrchov.“ vrável si sám sebe a pozeral sa smerom do Roháčov.

Turkovi sa nakoniec predsa len podarilo ujsť. Pred večerom, keď sa vojsko zabávalo na lúke a stráž tiež nedávala dobrý pozor, zgúľal sa so zviazanými rukami do riečky, čo ju doposiaľ Oravicom volajú, a potom hybaj

v nohy hore prúdom, ako najrýchlejšie vládal. Keď bol ďaleko za Vitanovou, na kamennoch rozodral si povrazy, ktorími mal zviazané ruky, no a keď už mohol aj rukami hýbať, potom si už s kadečím poradil.

V ceste však nezastal. Utekal jednostaj, ako len vládal, kým nedobehol až pod Osobitú, lebo tento vrch tu najviac vyčnieval. Nuž a ukrýval sa pod ním, pokial sa cítil v nebezpečí. No po čase zbadal, že tadiaľ chodí mnoho ľudí. I začal sa báť, že ho tu daktó prezradí, nuž pobral sa hľadať lepší skryš. A tak tento Turek zašiel až do Juráňovej doliny. Keď tam došiel a videl tie ohromne skaliská, čo vyčnievajú všade do okola, zaradoval sa i povie:

„No, tu ma už naisto nik nenájde, čo by sa čo na svete robilo!“

Turek zašiel potom pod jednu skalu a pod ňou si urobil strechu, že by ho neupršalo, keď bude v noci dážď. Živil sa tým, čo v lese našiel. Ale veľmi nehladoval, lebo bolo tam dosť i malin i húb, čučoriedok i lesného ovocia. Nuž Turek žil veru v Juráňovej doline na slobode a bol rád, že nemusí dакde v temnici za živa hniť.

Raz sa však predsa len osmelil a vyšiel z Juráňovej doliny na oravické lúky, kde v tie časy Ľudia chovali mnoho oviec. Sprvu sa nechcel s nikým stretnúť, ale neskôr bol veľmi zvedavý, že čo sú tu za Ľudia, čo v tomto kraji žijú. Nuž raz sa potom tento Turek pristavil pri jednom valachovi, čo pásol kŕdel oviec. A nie čudo, že sa valach veľmi začudoval, keď ho tu uvidel. I sputuje sa ho:

„A ty odkiaľ si?“ Turek však nevedel odpovedať, len rozhadzoval rukami a vyvrával také slová, čo nedajbože porozumieť. Keď valach videl, že sa s Turkom nedovráví, chytil ho za ruku a povie mu:

„Badám, že si nie z tohto kraja, ale za to nič. No iste si hladný, hybaj so mnou, ponúknem ťa žinčicou!“ A už aj Turka táhal za ruku ku kolibe. Bača, čo práve syr odváral, tiež sa veru začudoval, keď videl, akú majú na salaši návštěvu. Hned mu naliali žinčice do črpáka a nukali, aby vypil. Ten, keď videl, že si aj bača s valachom ponaliaval do črpákov a potom s chuťou pil, nuz sa dal do žinčice aj on.

„Však je dobrá, sotva si dakedy takú pil?“ vrávi Turkovi valach. Turek zakýval, ako by bol rozumel, čo mu valach povedal a usmial sa. Potom čosi aj povedal, ale z jeho reči naskrzi nič neporozumel.

Od tých čias zavše Turek prišiel na salaš na žinčicu. Lenže dlho nechodil, lebo leto sa chýilo ku koncu a bača i s valachom sa pomaly poberala do dediny. Darmo sa vyzvedali Turka, čo bude ďalej robiť, kde bude bývať alebo kde sa utúli na zimu. Ten ničomu nerozumel. No raz po dlhom čase z jeho reči predsa len horko-fažko usúdili, že pochádza z Turecka a že by sa chcel dakedy tam vrátiť.

Keď nadišiel deň, že sa bača s valachom začali zberať domov, práve vtedy Turek znova došiel na salaš. Bača mu vykladal, že už ide preč a že sa vráti iba na jar. Z toho Turek veľa nevyrozumel, ale predsa sa len dovtípal, že nebude môcť chodiť ďalej na salaš, lebo že chce odísť do doliny. Bača potom odvaril ešte ostatný raz žinčicu v kotle, vybral najväčšiu geletu, nalial do nej žinčice a podal ju Turkovi.

„Tu máš, vezmi si celú geletu, zíde sa ti, keď nás tu nebude!“ povedal mu a rozlúčil sa s ním ako s dobrým znáym. Turek sa mu zaiste tiež poďakoval, lebo sa uklámal dlho pred bačom a jednostaj čosi hovoril.

Pred večerom bača aj s valachom zohnal ovce do dediny a Turek odišiel znova do Juráňovej doliny aj s geletou žinčice. Bača i valach sa naň dlho dívali a po chvíli jeden z nich povie:

„Ba či sa ešte s ním dakedy stretneme!“

„Veru ktorohvie, či ho ešte uvidime...“ povie druhý.

Ale Turka ani bača, ani valach nikdy viac nestretli, a nikde nevideli. Keď z jari došli znova s ovcami na oravické lúky, bača aj s valachom zašli na kraj Juráňovej doliny a začali volať, či sa im Turek azda neohlási. Volali, kričali smerom k jednej skale, okolo ktorej vídavali Turka chodievať. A to sa im naozaj zazdalo, ako sa im od tej skaly Turek ohľášal. Zašli celkom blízko ku skale, či ho tam nenájdu. Ale po Turkovi nebolo ani len stopy. Iba geletu, do ktorej mu dali v jeseni žinčicu, tú ešte našli. Bola plná čistej vody. Vrátili sa domov a potom už len spominali vše na Turka, čo k nim chodieval. Po čase aj druhým ľuďom čo-to o ňom rozprávali.

Od tých čias Ľudia kedykoľvek šli krajom Juráňovej doliny vždy volávali smerom ku skale, či sa odtiaľ Turek neohlási. A veru sa začal ohľášať, lebo ak niekto zavolal na hociktorom mieste Juráňovej doliny, vždy si mohol počuť svoj hlas v ozvene. A ozvalo sa mu nie raz, ale i viac razy. Keď však Ľudia zavolali k tej skale, kde žil Turek, nepočuli nazad svoj hlas, ale iba akúsi čudnú vratu, ktorej naozaj sa nedalo rozumieť. Nuž každý kto to počul, mysel si, že je to Turek a že sa takto ohľáša každému, kto naň zavolá. I od tých čias sa táto skala volá Turek.

No Turka naozaj potom už nikto nestreltol. Po čase podajdeni vráveli, že odišiel do svojej krajiny do Turecka. Iní však tvrdili, že vraj ho videli, ako dolieva vodu do žinčice, čo mu bača daroval aj s geletou, keď sa pobrał na zimu preč z Oravíc. Dolieval ju vraj preto, aby mu z nej neodbudlo a aby mu vydržala až do samej jari. Nuž a toľko ju dolieval, až nakoniec ostala v gelete iba čistá voda. Turek vraj potom zahynul, ale nikto nevie, kde by mohol odpočívať.

ZO ŽIVOTA KSSČaS

ZASADANIE PREDSEDNICTVA ÚV KSSČaS

Niekoľko dôležitých otázok prerokovalo na svojom prvom tohtoročnom zasadnutí (17.I.) v Krakove predsedníctvo ústredného výboru KSSČaS pod vedením predsedu ÚV Jána Molitorisa a za účasti predstaviteľa spoločensko-právneho oddelenia ÚV PZRS Aleksandra Bolechowského a zástupcu krakovského výboru strany Stanisława Litwina.

Predsedníctvo ÚV zaujalo kritické stanovisko k správe o vyšte 50-percentnej redukcii novinárskej úvádzky v redakcii Života a dospele k názoru, že pri tak nízkom kádrovom obsadení by nebolo možné ďalšie vydávanie nášho krajanského časopisu. V súvislosti s tým sa predsedníctvo – podobne ako stranická skupina pri ÚV, ktorá zasadala predošlého dňa – rozhodli vyslať ostrý protest predsedovi vydavateľského družstva RSW Prasa-Książka-Ruch a postulovať odvolanie nariadenia.

Rovnako kritický bol postoj predsedníctva k otázke sídla ústredného výboru, ktorého vybavovanie sa pretahuje už niekoľko rokov. „Je to už trápne – prizvukovalo sa na zasadnutie že pre úrady vyše 700-tisícového mesta sú problémom dve miestnosti, ktoré malí byť súhlasne s prisľubom odovzdané ÚV začiatkom po jeho prestavaní do nového sídla.“ Predsedníctvo sa preto uzneslo podniknúť nové energické kroky, aby táto otázka bola definitívne vyriešená ešte tento rok.

Učastníci zasadnutia sa oboznámili s návrhom rozpočtu Spoločnosti na tento rok. Je úsporný, k čomu nútí aktuálnu situáciu krajiny, ale zohľadňuje prihlásené potreby jednotlivých miestnych skupín a obvodov. Tie však – ako sa na zasadnutí zdôrazňovalo – mali by vyvinúť úsilie pre zvýšenie vlastných príjmov a pravidelné hradenie členského.

V ďalšej časti zasadnutia predsedníctvo prerokovalo navrh pracovného plánu Spoločnosti na tento rok. Predvída sa v ňom celý rad tradičných akcií a podujatí, aké naša Spoločnosť organizuje každý rok (napr. prehliadky súborov, vatrej a pod.), ale aj nové podujatia, ktoré nás čakajú tento rok, v tom medzi iným predzjadrová volebná kampaň, 30-ročné jubileum Života a 8. zjazd KSSČaS. Bude to teda pre našu Spoločnosť pracovitý rok, ktorý úspešne zavŕšíme len pod podmienkou, ak sa do plnenia stanovených úloh zapoji obeťavo celý krajanský aktiv a všetci členovia našej organizácie.

Na záver sa členovia predsedníctva ÚV oboznámili s výsledkami hospodárskej kontroly, uskutočnenej v Spoločnosti pri konci roka a prerokovali rad bežných organizačných otázok.

J.S.

NOVÁ CENA ŽIVOTA

Vydavateľstvo „Współczesne“ oznamuje, že od 4. aprílového čísla stúpa cena nášho časopisu na 50 zl za jeden výtlačok. Zvýšenie ceny bolo nutné v súvislosti so značným rastom ceny papiera, ktorá stúpla o 104,3% a tlače o 97,9%. Vzrástli taktiež náklady na dopravu, energiu, telekomunikáciu a pod. Nová cena iba udržuje na doterajšej úrovni príplatok k vydávaniu Života, ale ešte stále nehradi všetky výrobne náklady.

VYŠNÉ LAPŠE

Dve zaujímavé podujatia sa uskutočnili koncom minulého roka vo vyšnolapšanskej klubovni MS KSSČaS, ktoré zorganizoval jej vedúci krajan Jozef Krišák ml. Jedným z nich bol novembrový turnaj v dámach, ktorého sa zúčastnilo asi 40 mladých Vyšnolapšančanov. Hralo sa každý s každým a maximálny počet bodov získal Jozef Gielatka, ktorý sa stal víťazom turnaja. Dodatočnú partiu o druhé miesto museli zohrať Ryszard a Bolesław Starostowiczovci, ktorí získali rovnaký počet bodov. Vítazstvo v tomto zápasе a tým aj druhé miesto v turnaji vybojoval Ryszard Starostowicz, Bolesław Starostowicz bol automaticky tretí. Za odmenu víťazi turnaja obdržali diplomy a slovenské gramoplátyne.

Druhým podujatím v dňoch 29–30. decembra bol 5. ročník stolnotenisového turnaja. Aj o tento turnaj bol veľký záujem a zúčastnilo sa ho 30 hráčov. Jeho víťazom, podobne ako v šachovom turnaji, sa stal Jozef Gielatka (19 rokov), ktorý získal prvú cenu – album a čínske pero. Druhé miesto si vybojoval Ryszard Starostowicz (16 r.), ktorý za odmenu dostal súpravu kresliařských kružidiel a čínske pero. Tretie miesto získal Mieczysław Soltys (21 r.). Turnaja sa zúčastnil tiež vedúci klubovne KSSČaS Jozef Krišák, ktorý obsadil štvrté miesto a získal cenu útechy – čínske pero. Dúfame, že krajan J. Krišák využije toto pero na písanie správ o činnosti klubovne a vyšnolapšanskej miestnej skupiny.

Vyšnolapšanská iniciatíva si zaslúži uznanie a mala by sa stať príkladom pre oživenie činnosti v iných miestnych skupinách. Vedľa iba zaujímavý program a skutočné dianie dokážu prilákať mládež do našich klubovní.

DS

KACVÍN

Mám pred sebou jedno z posledných čísel Života, ktoré podobne ako väčšina z nás, aktivistov Spoločnosti, začínam čítať od stránky čitatelia-redakcia.

V posledných rokoch zo stránok nášho časopisu nemizne téma dvojjazyčných nápisov. My aktivisti, sme veľmi prekvapení, že dnes, po 40 rokoch existencie našej Spoločnosti ústredný výbor KSSČaS musí v tejto veci písat listy do Vojvodského úradu v Nowym Sączu. Predsa táto otázka už dávno mala byť vyriešená a dvojjazyčné nápisy by mali visieť na Spiši, Orave a všade tam, kde žijú naši krajania. Vedľa máme na to právo, aby to bolo dodržiavane. V súvislosti s tým mám návrh, aby redakcia na stránkach Života uviedla články o právach, ktoré ako národnostná menšina máme.

Vstúpili sme do nového roku, v ktorom nás čakajú nové úlohy, ale aj nové problémey. Navrhujem, aby Spoločnosť v tomto roku venovala zvýšenú pozornosť otázke vyučovania slovenčiny v základných školách. Výbor každej miestnej skupiny by sa mal zaoberať kvalitou vyučovania, lebo nie je ešte všade taká, aká by mala byť. Pred niekoľkými rokmi sme mali problém s učebnicami a pomôckami pre vyučovanie, ktorý však vďaka Odboru pre zahraničných Slovákov Matice slovenskej je už vyriešený. Niektoré miestne skupiny plne chápú nevyhnutnosť dobrého vyučovania slovenčiny a už podnikli s tomto smere prvé kroky. Výuka materčiny mala by sa

stať pre našu Spoločnosť otázkou čísla jedna. Vedľa z dejín vieme, že aj pre nás národ v tažkých časoch maďarizácie niekoľkí oduševnení národovci dokázali začať Maticu slovenskú a upevňovať národné povedomie.

V našom spoločenskom, súkromnom, ale aj krajanskom živote, máme rôzne tažkosti. Preto musíme dať zo seba všetko, čo môžeme, aby sme ich zmenili. Musíme byť uvedomení a hrdí na našu národnosť, ku ktorej sa vždy hlasili naši dedovia a pradedovia.

A.B.

NOVÁ BELA

V davných časoch mal richtár v obci veľkú moc. Okrem neho pôsobila v obci richtárska rada, ktorá mala dvanásť členov – poradcov richtára, zvaných výborníkmi. Z tých dvanásťich bol jeden zástupcom richtára, traja hlavními pomocníkmi a dva bubeníkmi (bólgorze). Bubenici ohlasovali v dedine správy a nariadenia.

Ked sa konala dedinská schôdza, na ktorej sa rokovalo o niečom dôležitom, každý člen rady musel niečo poradiť. Ked napr. jeden občan druhému ubližil alebo ho zbil, musel byť potrestaný.

AKÉ BUDEME MAŤ POČASIE V R. 1988?

Krajan Eugen Kott nám už tradične posielal svoju predpoveď počasia na celý rok. Pri spracúvaní svojej prognózy sa riadi najmä dňami od Lucie do Vianoc a od Vianoc do Troch kráľov. Každý deň pred Vianocami vrah predpovedí počasie v prvej polovici jednotlivých mesiacov, ktorých dni po Vianociach zase v druhej polovici mesiacov. Teda aké počasie, podľa týchto pozorovaní, budeme mať v tomto roku?

MAREC — prakticky celý mesiac má byť nepriaznivý, bude mnoho sneženia a veľa pošmúrnych dní, slnko sa ukáže len zriedkavo (tento mesiac je už za nami, preto si môžete porovnať, či bola predpoveď správna — pozn. red).

APRÍL — prvá dekáda bude priaznivá s dosť pekným počasím. Druhá dekáda bude premenlivá, ktorá tretia má byť spočiatku daždivá, zato pri konci opäť pekná a slnečná.

MÁJ — začiatok mesiaca má byť daždivý, potom nastane zlepšenie počasia, ale v polovici mesiaca prídu nakrátko dažde, potom až do konca mesiaca by už malo byť pekne a teplo.

JÚN — prvá polovica mesiaca by mala byť väčšinou daždivá, potom sa počasie začne zlepšovať, prídu slnečné dni a až do konca mesiaca by už malo byť dosť pekné počasie.

JÚL — spočiatku premenivo, potom daždivo, pri konci prvej dekády zlepšenie, ale zamračenie. V druhej polovici bude už viacej slnka, ale aj vetra, občas zamračené a až do konca mesiaca dosť neisté počasie.

AUGUST — skoro celý mesiac bude nepriaznivý a daždivý, iba v polovici príde malé zlepšenie s troškou slnka, potom sa počasie zase zhorší a až pri konci mesiaca dosť neisté počasie.

SEPTEMBER — prvá polovica bude podobná do augusta, bude zamračené a málo slnka, potom sa však začne vyjasňovať a už do konca mesiaca bude pekne a teplo.

OKTÓBER — prvá dekáda by mala byť premenlivá s vternými dňami, potom sa počasie zlepší a tak druhá a tretia dekáda až do konca by už mali byť priaznivé a pomerne pekné.

NOVEMBER — spočiatku budú mierne mrazy a ticho, v druhej dekáde možno očakávať sneženie, potom prídu slnečné dni, ale pri konci mesiaca sa zhorší a začne snežiť.

DECEMBER — prvé dni majú byť mrazivé a jasné, potom bude premenivo s dosť častým snežením a nakoniec opäť mrazy, nevelmi silné, zato celkom pekné, priam slnečné dni.

Ako v skutočnosti bude – uvidíme. Všetko však nasvedčuje tomu, že tento rok bude o poznanie horší ako vlaňajší. Nedeleným písmenom je C a to nie je veru najlepšie. A ešte jedna poznamka: moja predpoveď sa nevzíahuje na celé Poľsko, ale len na našu južnú oblasť.

EUGEN KOTT

Potom ho v nedeľu po omši postavili pred kapinkou sv. Jána Nepomuckého, ktorá sa nachádza pri kostole. Tam ho strážil dedinský strážnik. Bolo to pre každého veľké poníženie, lebo ľudia, ktorí išli do kostola, hľadeli naň opovrživo, robili si posmešné poznámky. Zasa ak niekoľko ukradol, vtedy ho taktiež v nedeľu po omši pri spomínamej kaplnke trestali korbácom. Záviselo to od toho, na koľko úderov ho odsúdila richtárska rada. Eudia, čo šli z kostola, sa pozerali na odsúdeného. Bola to preňho veľká hanba.

Neskôr rada trochu pozmenila zásady svojho konania. Keď sa napr. niektorý gazda nepodriadil uzneseniu richtárskej rady, ktoré bolo schválené na valnom zhromaždení alebo keď niekoľko išiel pásť kravy tam, kde bolo zakázané, richtár poslal k nemu bubeníka, ktorý previnilco oznamil jeho priestopok a za trest mal právo zobrať mu kožuch, súkmanu, podušku z posteľe a pod. Majiteľ nemohol nič povedať. Do troch dní musel si túto vec vykúpiť. Veci, ktoré bubeník zobrajal, nazývali „vantami“. Majiteľ musel istiť k richtárovi, odprosiť ho a za „vant“ zaplatiť torčko, koľko schválila rada. Druhý dôvod, ktorý previnilco nútli vykúpiť svoju vec bolo to, že medzi „vantami“ bol často sviatočný odev (brali len taký) a nebol by mal v čom istiť v nedeľu do kostola.

Ak sa niekoľko priženil do Novej Belej z inej obce, na výročnej dedinskej schôdzi musel podpiisať zmluvu, že bude poslušný a že bude vykonávať všetky povinnosti ako ostatní gazdovia v obci. V zmluve bolo napísané, že mu nikto nesmie ubližovať a že ostatní občania ho budú považovať za svojho, za plnoprávneho občana.

Ako z toho vidíme, kedysi ľudia nechodili po súdoch, ani po úradoch. Vedeli sa spokojne medzi sebou dohodnúť a vyriešiť sami svoje problémy.

FRANTIŠEK CHALUPKA

DOLNÁ ZUBRICA

Hoci od Vianoc a Nového roka prešlo už pár mesiacov, chcem sa ešte vrátiť k týmto sviatočným dňom, ktoré nám spríjemnila naša krajská dychová hudba. Nie je tomu tak dôvodne, keď sme dostali od našej Spoločnosti dychove nástroje, a naša hudba sa stala skutočnosťou. Záujemcov o muziku bolo dosť a vďaka obetavosti kapelníka Jána Solavu sa pomerne rýchlo naučili hrať. Už vianočne vystupovali na krajskej prehliadke dychoviek a nedávno cez sviatky milo prekvapili celú Dolnú Zubricu. Prešli cez celú obec a zahrali pred každým domom k veľkej radosti všetkých našich obyvateľov. Posledný raz nás takto rozvesela dychovka pred 20 rokmi. Bola to však muzika z Hornej Zubriči, kym tentoraz už naša vlastná, čomu sa veľmi tešíme.

A ešte jedno pekné podujatie sa konalo v našej obci. Rodičovské združenie spolu s učitelským

zborom usporiadalo pre školskú mládež milú slávnosť – novoročný stromček. Počas tejto slávnosti, ktorú viedla učiteľka Mária Pavláková, sme videli pekný kultúrny program s recitáciami a spevom, v tom i s viacerými slovenskými pesničkami. Pri tejto príležitosti predsedajúca miestnej skupiny KSSCaS odovzdala deťom navštěvujúcim hodiny slovenčiny drobné darčeky – pekné slovenské knihy, časopisy a gramofónové platné. Radost bola neurekom. Organizátorom – učiteľskému zboru a rodičovskému združeniu patrí za to srdečná vdaka.

EUGEN KOTT

TYCHY

KRAJANSKÝ VÝLET

Miestna skupina KSSCaS na Slezsku, ktorá existuje už sedem rokov, usporiadala na záver min. roka už tretí krajský vlastivedný výlet do starej vlasti.

Tentokrát bolo oveľa viacero organizačných príprav a finančných výdavkov, ako počas predošlych výletov, ale 45 účastníkov zájazdu bolo veľmi spokojných. Aj výbor MS KSSCaS je rád, že zdolal všetky prekážky a v roku, kedy sme oslavovali 40. výročie založenia našej Spoločnosti, umožnil krajanom návštenu Slovenska.

Výlet sme začali návštavou Spiša. Prechádzali sme cez Novú Belu, Krempachy, Fridmaj, Nedecu, Lapš a Tribš. Počas návštavy týchto obcí sme sa zúčastnili stretnutí s krajanmi, boli sme v ich klubovniach, pozreli sme si kultúrne pamiatky – pamätníky, kostoly, cintoríny. Toto všetko doplnilo naše vedomosti o živote slovenskej národnostnej menšiny na Spiši. Náš sprievodca, doc. Jozef Čongva, nám aj v autobuse rozprával o tejto zaujímavej oblasti, ktorou sme v novembrovú nedeľu prechádzali. V noci sme prekročili hranice v Lysej Poľance a prišli sme do Tatranskej Lomnice a za pekného počasia sme obdivovali Tatry. So záujmom sme si pozerali turistické zariadenia a ľudi, ktorí tam pracujú.

Potom sme cestovali cez Ružomberok, Martin, Dolný Kubín a Oravský Podzámok. Počas tohto výletu sme sa veľa dozvedeli o dejinách slovenského národa, o jeho boji za sociálne a národné oslobodenie, prezreli sme si mnohé kultúrne pamiatky a zoznámili sme sa s mnohými úspechmi v oblasti kultúry. Navštívili sme aj obchody a keďže výlet sa uskutočnil v novembri, teda pred Vianocami, mohli sme si kúpiť aj nejaké malicke pod stromček pre rodinu a blízkych. Nabudúce by sme radi navštívili Bratislavu, hlavné mesto Slovenskej socialistickej republiky. Dúfame, že o dva roky sa nám podarí tento výlet uskutočniť. Eutujeme, že tentokrát sa pracovníkom Matice slovenskej nepodarilo s nami stretnúť, na čo sme sa všetci veľmi tešili.

BRONISLAV KNAPČÍK

Gratulujeme sliezskej miestnej skupine k vydarenému výletu.

Bolo by dobre, keby podobné zájazdy organizovali MS v Krakové i Varšave, ba aj OV v Zelove, ktorý by to mohol urobiť spolu s krajanmi z Kucova, Žlobnice a Husinca. Žiaľ, zatiaľ sa v týchto organizáciach našej Spoločnosti o podobných výletech iba hovorí — REDAKCIA.

obchodov. Boli by sme radi, keby v budúcnosti k nám prichádzali nie stažnosti, ale pochvaly a slová uznania o práci lapšanskej pekárne, čo jej, ako aj všetkým jej zákazníkom vrele želáme.

REDAKCIA

NIŽNÉ LAPŠE

CHLIEB NĀŠ KAŽDODENNÝ...

V súvislosti so stažnosťami obyvateľov Spiša na oneskorený dovoz chleba do obchodov sme v októbrovom čísle Života z min. roku uverejnili o tom kritickú správu pod názvom Nižné Lapše. Správa gminného družstva zareagovala na nás článok a poslala nám nasledujúce vysvetlenie v tejto veci:

W okresie letnim faktycznie miały miejsce czasowo nieregularne dostawy pieczywa do naszych sklepów. Przyczyną tego stanu rzeczy były trudności transportowe naszej Spółdzielni oraz kadrowe – brak kierowców. Na stan taboru samochodowego tj. 3 samochody Robur i 3 samochody Źuk, w miesiącach kwiecień – grudzień obsada kierowców wynosiła – 2 kierowców uprawnionych do prowadzenia samochodów Źuk. Ponadto wyjaśniamy, że posiadane przez nas samochody a nie obsadzone były niesprawne technicznie jak też i będące w eksploatacji uległy częstym awariom, czego nie byliśmy w stanie na bieżąco usuwać z uwagi na występujące na rynku braki części zamiennych oraz podzespolów pomimo złożonych zamówień z rocznym wyprzedzeniem do dostawców. Posiadany przez nas transport jest całkowicie wyeksploatowany, gdyż niektóre samochody są z lat sześćdziesiątych, zaś brak części zamiennych nie pozwala na prowadzenie remontów kapitałnych. Działalność transportowo-dostawcza w okresie wiosna-lato-jesień opierały się na przewoźnikach nieupublicznionych ze względu na brak przewoźników upublicznionych, którzy niejednokrotnie odmawiali usługi z uwagi na pilne prace gospodarcze. W chwili obecnej po otrzymaniu niezbędnych części zamiennych rozpoczęliśmy remonty samochodów. Po zakończeniu remontów jeden z samochodów został oddelegowany do dyspozycji Kierownika Piekarni, który będzie nim dysponował w taki sposób, by pieczywo do placówek było dowożone zgodnie z wywiadami informacyjnymi w sklepach o czasie dostawy pieczywa.

Z zväzku z výšej uvedenými trudnosťami nie byli sme v stanie terminovo dostarczať pieczywo do našich sklepov za čo prepraszamy Redakcję Život a našich klientov.

Prez. Zarządu
Józef Krawatka

Toľko správa družstva. Dúfame, že skutočne po dokončení opráv automobilov bude chlieb načas prichádzať do spišských

LIST ZO SLOVENSKA

Náš krajský časopis si získava stále nových čitateľov i na Slovensku, kde má dobré meno. Potvrzuje to i list od PT Rudolfa Romana zo Staré Lubovne, ktorý nám o.l. píše:

Dostal sa mi nedávno do rúk Váš časopis a začal som so záujmom sledovať v niekoľkých číslach jeho obsah. Predovšetkým sa Vám musím priznať, že so záujmom sledujem problematiku života našich krajanov v susednom štáte, ktorá mi až doposiaľ bola celkom neznáma. Nebol som s historickými skutočnosťami vôbec zoznámený (pochádzam z vojnovej generácie) a tak môj záujem o život krajanov je o to úprimnejší. S veľkým potešením sledujem udržovanie, ale aj výchovu novej generácie k svojmu materinskému jazyku a svojmu rodisku. Zelám Vašej redakcii, mnogo dobrých nápadov, aby ste čitateľom mohli vždy tvoriť dobrý časopis.

RUDOLF ROMAN
Stará Lubovňa

ODIŠLI OD NÁS

Dňa 13. januára 1988 umrel v Nedeci vo veku 75 rokov kraján

JOZEF PIONTEK

Zosnulý bol členom našej Spoločnosti od jej vzniku a aktívny propagátor Života. Odišiel od nás vzorný kraján a dobrý človek. Cest jeho pamiatke.

MS KSSCaS v NEDECI

Dňa 16. januára 1988 umrel v Krempachoch vo veku 79 rokov kraján

MICHAL TOMAŠKOVIČ

Zosnulý bol členom Spoločnosti od jej založenia. Dlhé roky bol členom krempašskej dychovej hudby a určitý čas aj jej kapelníkom. Odišiel od nás vzorný kraján, dobrý manžel, otec, starý otec a čestný človek.

Cest jeho pamiatke!

MS KSSCaS
v Krempachoch

Prežili diamantovú svadbu

Už šesdesať siedem rokov kráčajú spoločne životom manželia ALŽBETA a JÁN KURNÁTOVCI z Novej Belej. Našiel som ich v plnej pohode a dobrov zdraví. Na osemdesaťnikov ešte nevyzerajú. Ona, dnes už prababička, je stá bodrá šesdesaťnička, vrtká, živá a ešte stále šikovná. Ešte aj dnes pletie svetre pre pravnukov bez okuliarov. Iba zvráskavená tvár prezrádza roky poznáne tvrdou prácou na gazdovstve. Je zhovorčívá, lrahko si pripomína aj tie najmladšie roky svojho života. Kedže slabšie počuje, v našom rozhovore nám pomáhajú dcéra Mária a vnučka Helena.

On, dedo a pradedo, je vysokým, mocným, dobre stavaným chlapom. V mladosti sa mu asi mälokto vyrovnal. Dnes trošku prihrbený, veda roky a práca prihláčajú k zemi.

Babička Alžbeta pochádza z Krempech, kde sa v roku 1901 narodila v rodine Lojekovcov. V

Krempechach tiež rástla a chodila do školy, v ktorej sa učila po maďarsky. Dnes sa však po maďarsky vie iba prezehnať. Učil ich učiteľ Vaksmanský, pôvodom z Tribša, ktorý mal vždy poruke palicu, aby pomohol menej nadaným žiakom vtiať do hlavy pravidlá maďarskej gramatiky. Mladá Alžbeta sa však učila dobre a preto nemusela ani raz pocítiť palicu na vlastnej koži. Z roztrpením však spomína ešte jedno prísne, nezmyselné a dnes ani nepochopiteľné nariadenie, ktoré zabraňovalo vtedajším žiakom nosiť do školy jedlo. Do školy sa chodilo iba v období, keď neboli poľne práce, t.j. od septembra do mája a v posledných dvoch rokoch iba dvakrát do týždňa.

Od najmladších rokov sa však zaúčala do tvrdej gazdovskej roboty, najmä preto, že rodičia mali pomerne veľké gazdovstvo. Začínala ako všetky deti na dedine od opatery mädsich súrodencov.

Potom bolo pásenie kráv a vypořávanie na poli. Keď mala trinásť rokov, zobraťi jej otca na vojnu. Doma zostala matka s malými deťmi. Neraz im prišlo triet biedu najmä, že v týchto ľahkých rokoch boli veľké suchá a na poli sa veľa neurodilo.

Aj keď sa vojna skončila a otec sa vrátil domov, na užívanie života neboli vhodný čas. Príležitosť na zábavu sa naskytla najčastejšie počas spoločných dievčenských priadok, trepania ľanu a pod... keď k nim zavítali mládenči. A lásku?... O výdaji alebo ženení najčastejšie rozhodovali rodičia. Keď mala Alžbeta 21 rokov, prišli nahovárači z Novej Belej a 15. februára 1922 sa stala ženou Jána Kurnáta. Svadba trvala dva dni v Krempechach. Večer odišli na voze spolu s jej venom do Novej Belej. A takto sa začal ich spoločný život.

Krajan Ján Kurnát sa narodil v r. 1904. Bol najstarším zo štyroch súrodencov, ktorí neskôr vycestovali za prácou do USA. Aj jeho otec bol v Amerike. Za zarobené peniaze kúpil v Novej Belej dom a gazdovstvo. A keďže bývalý majiteľ sa volal Kozel, dodnes Novobefania volajú k nim do Kozla. Detstvo mal krajan Kurnát podobné ako jeho manželka, ved život na dedine vyznačený ročnými obdobiami sa neveľa lišil v dvoch susedných dedinách. Do chlapskej roboty ho zapriahali od najmladších rokov. O peniaze bolo vtedy ľahko, robotu bolo treba hľadať v širokom okoli.

Najstarší syn Ján sa im narodil v roku 1924, vychovával sa však do 18 rokov u starých rodičov, v Krempechach. Dnes býva v Československu v Prahe. O štyri roky neskôr sa im narodila dcéra Mária, ktorá po výdaji za Františka Petráška z Krempech, zostala na gazdovstve

pri rodičoch. Jej manžel však už nežije. Dnes pomáha dcére a zatovi Jozefovi Cervasovi viesť gazdovstvo. Syn Valent sa narodil v r. 1933. Keď mal jedenásť rokov, odišiel do Československa a dnes býva v Ostrave. Zasa najmladšia dcéra Anna, ktorá sa narodila počas vojny, býva v Gliwiciach.

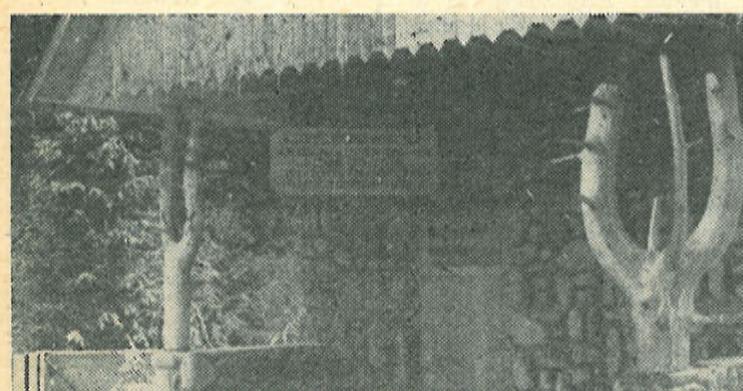
Krajanka Kurnátová hovorí, že deti mala veľmi dobré, poslušné a ani sama nevie, kedy vyrástli. Stačila nielen porobiť doma, ale často išla pomôcť aj rodine do Krempech. Život sice nemali ľahký, ale si nestážajú. Snažili sa žiť poctivo a dôstojne. Keď im deti vyrástli a založili si vlastné rodiny, nechceli byť na obťaž. Krajanka Kurnátová sa prenajímala do opatery detí a krajan Kurnát sa zamestnal v Novom Targu ako nočný strážnik, kde pracoval až do dôchodku.

Prežili veľa, boli to predsa búrlivé roky. Boli svedkami dvoch vojen, niekoľkých zmien hraníc, prevarov, ktoré dokážu zmiast nejeden ľudský úmysel. Oni však vytrvali vo svojom, boli a sú Slováci. Od založenia Spoločnosti sú jej členmi, patria k najstarším krajanom v Novej Belej.

Dnes sú manželia Kurnátovci na zaslúženom dôchodku. Avšak nezaháľajú. Babička ešte opatruje pravnúčence, šije, strikuje, zaujíma sa o spoločenský život na dedine a, čo s potesením zdôrazňuje jej dcéra a vnučka, veľmi rada číta nás Život. Zasa dedo sa snaží zo všetkých sil vymočiť v domácnosti. Práce sa predsa nikdy nebáli.

Do ďalších, spoločných rokov života želám manželom Kurnátovcom veľa zdravia, pohody a spokojnosti.

Text a foto: DOMINIK SURMA

Stanica jurgovského vodovodu

JURGOVSKÝ VODOVOD

V decembri minulého roku odovzdali v Jurgove do užívania vodovod, ktorý služí skoro polovic obce. Treba poznamenať, že je to už štvrtý vodovod v Jurgove. Predošlé urobili jurgovskí rolníci ako súkromne vodovody pre niekoľkých susedov. Teraz založili účastinnú spoločnosť so svojimi stanovami, ktorú riadne zaregistrovali.

Návrh na výstavbu samotlakového vodovodu sa zrodil už pred

vojnou. Nebol však realizovaný. Vzkriesil ho krajan Marián Solčík, ktorý navrhoval krajanovi Jánovi Vojtasovi a Jánovi Glodasičovi, aby sa prešli po dedine a spýtali sa, či ľudia budú mať o vodovod záujem. Prihlásilo sa veľa záujemcov. Iniciátori výstavby nečakali a kuli železo kym bolo ešte horúce. Vybrali sa do Nového Sáčza, odtiaľ do Nového Targu, kde začali vybavovať formality.

Prvá schôdza záujemcov o vodovod sa konala 19. februára 1984, na ktorej svoj podiel na výstavbe vodovodu dokumentovalo svojim podpisom 43 členov. Vtedy aj rozhodli o založení vodovodnej spoločnosti. Zvolili trojčlenný výbor pre výstavbu: Ján Vojtas — predseda, Ján Glodasič — podpredseda a Marián Solčík — tajomník. V krátkom čase výbor vybavil a zaregistroval stanovy spoločnosti. Každý člen spoločnosti uhradil poplatok vo výške 32 tis. zl. a zaviazal sa, že na výstavbe vodovodu odpracuje 10 dní. Finančne prispela tiež štátna poistovňa sumou 4,5 mil. zl.

V lete 1985 sa pustili do práce. Sústredili potrebný materiál a začali výkopové práce. Vo vzdialosti ok. 2 km od dediny postavili studiu a nádrž s obsahom 100 m³ vody. Práce rýchlo postupovali. Čím boli bližšie dedine, prihlasovali sa novi záujemci. V súčasnosti je ich 107. V tom je škola, remíza a poháričiar, ktorí namiesto vlastnej práce zaplatili 3 mil. zl. Prvú domácnosť napojili na vodovod už v r. 1986. Vedľa vodnej nádrže postavili chlórovaciu miestnosť. Dušou celého podujatia bol Jan Glodasič, ktorý sa najviac na výstavbe vodovodu podieľal.

Hodnota vodovodu podľa minuloročných cien predstavovala sumu 34,5 mil. zl. Ale hodnota verejnoprospešných prác dosiahla asi 30 mil. zl. Vodovod je dlhý 5 km. Pri remíze je tlak vody vo vodovode 5 atm.

Za sumu 5 mil. zl., ktorú doštali z fondu na rozvoj turistiky, plánujú vybudovať cestu k nádrži.

Za používanie vodovodu členovia spoločnosti budú platiť členský poplatok, ktorýho výšku stanovia na svojej schôdzi. Spoločnosť totiž musí mať vo svojej pokladni prostriedky na údržbu a opravu vodovodu. Najspravideli je by sice bolo, aby každý užívateľ mal svoje počítadlo spotreby vody a podľa toho vplácal do pokladnice primeraný poplatok. Počítadlá je však veľmi začiatkov.

Krajan Ján Vojtas mi poukázal všetky zariadenia a zasvätil ma do tajov ich vodovodu. Je to skutočne poriadna roba, pochválili ich aj odbornici. Rýchle bolo aj tempo výstavby vodovodu, najmä keď zohľadníme nízke náklady. Jurgovčania ešte raz potvrdili, že dobrá práca im nie je cudzia a vďaka tejto práci si predsa uľahčili život.

Text a foto: D.S.

DOBYVATEĽ HIMALÁJÍ

Máme rok 1988, olympijský rok. Nedávno sme obdivovali zápolenie najlepších v zimných športoch v Calgary (vrátane sa k tomu v nasledujúcom čísle) a v septembri nás čakajú letné hry v Soulu. Odmenou za dlhodobú a ťažkú prácu na príprave k tomuto najväčšiemu športovému podujatiu budú pre najlepších zlaté, strieborné a bronzové olympijské medaily. Sú však disciplíny, v ktorých sa, žiaľ, olympijské medaily neudeľujú, aj keď ich predstaviteľia by ich určite plne zaslúžili. Patrí k nim napr. alpinizmus, ktorý v poslednom čase preslávili tak vynikajúci horolezci ako Jerzy Kukuczka a Talian Reinhold Messner. Dnes niekoľko poznamok o prvom z nich.

Každý človek má svoje túžby. Mal ich aj katovický elektrotechnik Jerzy Kukuczka, narodený 24. marca 1948. Sice už ako chlapec prejavoval veľký záujem o šport, ba začal aktívne pestovať najprv cyklistiku, potom kulturistiku a napokon presedal na vzpieranie, v ktorom podľa mienky odborníkov dosahoval veľmi sľubné výsledky. Napriek tomu jeho sny a túžby od začiatku smerovali úplne inde — pravdaže k horám. Nečudo, že po čase zanechal vzpieranie a venoval sa, ako neskôr vyznal, svoje najväčšej lásku — horolezecku.

Samozrejme, nestal sa hneď veľkým horolezcom. Učil sa spoznať hory, trénoval výstupy najprv v Beskydoch, potom v Tatrách, kde už na druhý rok zdolal medziiný ťavý pilier Kazalnice, vtedy jednu z najťažších cest v Tatrách. Potom na začiatku sedemdesiatych rokov prišli na rad talianske Dolomity. Najradšej mal originálne cesty, prvovýstupy, k tomu ešte v zime, v najdrsnnejších podmienkach. A keď počas veľkého mrazu zliezol v r. 1973 stenu Marmolady v Alpách, čo sa dovtýd podarilo len dvom výpravám, stal sa už známy. Hneď o rok vystúpil na najvyšší aljašský vrchol McKinley (6194 m), hoci utrpel bolestivé omrzliny končatin. V r. 1977 spolu s poľskou výpravou zaútočil na vrchol Hindúkušu (7690 m). Odtiaľ bol už blízko k Himalájam, ktoré ho oddavna prítahovali ako magnetickou silou.

Očarený ich krásou dostał sa tam v r. 1979. No nemal štastie. K vrcholku Nanga-Parbat mu chýbalo len sto metrov, keď mu inštinkt sebazáchovy zavelil vrátiť sa. A asi vtedy, vo chvíli tak ťažkého rozhodovania sa, si zaumienil pokoriť všetky himalájske osemtisícovky. Vtedy ešte bez špeciálnych skúseností, podmienok a kontaktov. Ako prvý dobyl Lhoce (8501 m) a v r. 1980 sa ocitol na najvyššom štite sveta Mont Everestu (8848 m), na ktorý vystúpil južným hrebeňom. Bol to jeho posledný výstup s použitím kyslíkového prístroja, ktorý potom navždy zavrhol.

V októbri 1981 v rámci neveľkej medzinárodnej výpravy alpinistov postupuje na Makalu (8481 m), kde ťažké podmienky vydržal len on jediný. O rok pokoril Broad-Peak (8047 m) a o ďalší rok už dva štity — Gašerbrum-2 (8035 m) a Gašerbrum-1

(8068 m). V roku 1984 nadviazal na sériu veľkým traverzom troch štítov Broad-Peak (7700 m, 8012 m a 8047 m), ktorý úspešne zdolal alpským štýlom s ďalším Poliakom Wojciechom Kurtykom.

Kukuczka nie je štatistom, nešlo mu o lámanie rekordov. Chcel len udať lezeniu nový smer, obohatiť ho o nové prvky. Preto sa s takým zanietením vrhol do zimných výstupov, stal sa ich protagonistom a rekordérom. V r. 1985 za mesiac zdolal dva vrcholy — Dhaulágiri (8222 m) a Čo-Oju (8189 m), ktoré sú od seba vzdialenosť vyššie 500 km. V tom istom roku sa mu ešte vydal revanš na Nanga-Parbat (8126 m).

V januári 1986 zdolal Kukuczka Kancenčongu (8585 m), v júli dobyl prvovýstupom tažký K-2 (8611 m) a v novembri — takisto nepreskúmanou cestou — Manasu (8156 m). Trochu neskôr, keď už celý svet ospevoval Messnera ako prvého pokoriteľa všetkých osemtisícových štítov, sa v tichosti vybral vo februári 1987 na Annapurnu (8078 m) a pol roka po Messnerovi, za značnej pozornosti horolezeckej spoločnosti, zdola posledný, štrnásťty si Sisa-Pangmu (2013 m).

Klamal by sám seba, keby z tejto série nemal radosť. Zostal však naďalej skromný, nenápadný, ale vo svojom jadre pevný a nepoddajný. Nemal sponzorov, ani také podmienky a finančie ako mnohí horolezci z iných krajín. Zarábal si na cesty brigádnickej na vysokých kominoch a stavbách, hoci trochu mu pomáhal aj katovický vysokohorský klub. Až pri posledných troch výstupoch dostal pomoc od troch talianskych firiem podporujúcich alpinizmus. Zdolanie všetkých osemtisícoviek mu trvalo osem rokov, kym Messnerovi pätnásť. Na dôvažok všetkých štítov zdolal novou cestou, bud' ako prvý v zimných podmienkach. Je majiteľom legitimácie č. 2 v exkluzívnom klube osemtisíckarov. Akiste ešte nepovedal v himalaizme posledné slovo.

Poľský olympijský výbor sa obrátil na Medzinárodný olympijský výbor, aby Kukuczko a Messnerovi udeliť zlate olympijské medaily. Na februárovom zasadnutí v Calgary MOV udeliť obom alpinistom strieborné medaily Olympijského radu.

JÁN KACVÍNSKY

Hviezdy svetovej estrády

ZSUZSA

K
O
N
C
Z
O
V
Á

Je výnimočným zjavom v hudobnom svete. Táto vynikajúca maďarská speváčka už vyše dvadsať rokov pôsobí na scéne populárnej hudby a nič nestratila zo svojej popularity. Naopak, vyzerala na to, že v poslednom období ešte stúpla.

Začínala ako veľmi mladé dievča, mimoriadne nadané, so zmyslom pre rytmus. Ako študentka začala spolupracovať so znamenitým textárom Jánosom Bródym. Aj počas prípravy na maturitu svoj voľný čas venovala často hudbe a spolupráci s ďalším známym hudobníkom Levente Szörényim. Vystupovala čoraz častejšie, najmä s Illésovou skupinou a práve s ňou dosiahla prvé významnejšie úspechy. János Bródy písal pre ňu pôsobivé texty a svojimi názormi v mnohom ovplyvňoval speváčku. Za roky ich spolupráce sa snažili nikdy nepodobňovať módne domáce buť zahraničné trendy, ale vždy, bez zbytočných slov, vydávali to, čo považovali za najdôležitejšie. V tom vlastne bola a nadalej je podstata Zsuzsinej tvorby.

Za roky svojej speváckej kariéry Zsuzsa Konczová dosiahla, pochopiteľne, množstvo úspechov doma i v zahraničí, získala i via-

ceré ceny na medzinárodných festivaloch. Vystupovala v mnohých krajinách, v tom i v Poľsku a v Československu, kde sa o. i. zúčastnila na Bratislavskej lyre a nakrútila viac piesni pre Čs. televíziu. Nahrala tiež množstvo platní, v tom až dvadsať dlhohrajúcich. Posledná jej vyšla vlastná a má názov Nový mesiac. Diskofilovia na ňu netrpezlivovo čakali. Nečudo, totiž na začiatku 80. rokov sa Zsuzsa utiahla do ústrania. Spolu so svojou skupinou prezentovala tvrdší rock, ako bolo vtedy v móde, a to jej načas „pošramotilo“ povest. Naštastie, k veľkej spokojnosti jej obdivovateľov, sa vrátila na estrádu.

Zsuzsa Konczová je nielen znamenitou speváčkou, ale občas aj sama skladá piesne. Kedysi jej priniesli pekné úspechy aj na zahraničných pôdiach. Okrem hudby ju zaujíma história a literatúra. Ich spojenie je jej veľkým snom, ktorý sa teraz snaží realizovať. Spolu s J. Bródym si pripravila akési minirecitaly budúce literárno-hudobné pásma, ktorými sa prihovára poslucháčom. Považuje to za svoju misiu a chce nabádať ľudi, aby si niečo pekné prečítali. Aj tie koncerty poslucháči nadšene prijali. (js)

Na margo

SÚŤAŽE KRESIEB

V decembri m.r. sme uzavreli súťaž kresieb pre školskú mládež na atraktívnu a širokú tému — návrh titulnej strany časopisu Život. Na záver tejto súťaže by sme chceli povedať pár slov.

Téma súťaže nebola fahká. Vyžadovala od žiakov predovšetkým dobrú tematickú konцепciu obálky, ktorá by sa spájala napr. s ročným obdobím, významnými výročiami, svätkami a rôznymi udalosťami a pod. Väčšina prác zodpovedala stanovenej tematike, hoci ju deti stvárali s rôznymi výsledkami. Kresby boli originálne, hoci sa vyskytli aj práce odkreslené priamo z kníh a pohľadnic. Najviac obrázkov bolo maľovaných pastelkami a vodovými farbami, ale nechýbali ani koláže, vystrihovačky z farebného papiera a slamy, ako aj techniky miešané.

Súťaže kresieb '87 sa zúčastnilo 376 dievčat a chlapcov zo 16 škôl na Spiši, Orave a v Zelove. Najviac, až 136 prác, sme dostali zo Základnej školy v Krempachoch. Vyskytlo sa viac prác od jedného autora a to celkom na slušnej úrovni. Veľmi sa nám páčili práce žiakov zo škôl v Hornej Zubrici, Vyšných Lapšoch a Krempachoch. V týchto školách videli dobrú prácu učiteľov výtvarnej výchovy. Boli tiež také školy, ktoré neziskali žiadne ocenenie. Najlepšie a najpôsobivejšie, ako vždy, boli kresby maľované pastelkami a vodovými farbami. Úroveň prác medzi mladšou a staršou skupinou bola tentokrát vynovenaná. Avšak nie najlepšia bola estetika prác.

Celkovo však súťaž kresieb '87 hodnotíme veľmi pozitívne, aj napriek spomínaným nedostatkom. Dôležitým zámerom našej súťaže je vzbudiť záujem žiakov o výtvarné umenie, pomôcť vyhľadávať talenty a povzbudzovať ich do ďalšej práce. Doterajšie ročníky našej súťaže kresieb nás oprávňujú tvrdiť, že na Orave, Spiši a v českých strediskách je veľa žiakov, ktorí sa nie len zaujímajú a majú radi kreslenie, ale sú schopní a nadaní. Škoda, že nemôžeme v našom časopise uverejniť (vzhľadom na polygrafické nedostatky) farebné fotografie aspoň odmenených prác. Ziaľ, budete mať možnosť vidieť najlepšie práce len v čiernobielej farbe.

Jeseň — vystrihovačka Jozefa Diurčaka (7. tr.) z Hornej Zubrice, škola č. 1 — 12. miesto v staršej skupine

NAŠE ODMENY V SÚŤAŽI KRESIEB '87

STARŠIA SKUPINA

1. MARIUSZ PLACIAK (5. tr.), Horná Zubrica, škola č. 1 — tranzistorové rádio
2. EVA BIZIAKOVÁ (7. tr.), Vyšné Lapše — tranzistorové rádio
3. KATARÍNA MONIAKOVÁ (5. tr.), Horná Zubrica, škola č. 2 — hodinky
- 4.—5. MIROSLAV DYRDA (5. tr.), Horná Zubrica, škola č. 1; ŽOFIA PACIGOVÁ (8. tr.), Krempachy — obdržali plecniaky
6. ANNA CEGIELNA (7. tr.), Malá Lipnica, škola č. 1 — stolnotenisová súprava
7. MONIKA CHOVANCOVÁ (8. tr.), Jurgoš — biliard
8. MARIÁN ŠOLTÝS (7. tr.), Vyšné Lapše — hra Fortuna
9. HALINA ZAREMBOVÁ (5. tr.), Horná Zubrica, škola č. 2 — krosná
- 10.—11. DOROTA SKORUPKOVÁ (7. tr.), Vyšné Lapše; LEOKÁDIA BRYJOVÁ (8. tr.), Krempachy — dostali komplet kružidiel
- 12.—14. JOZEF DIURČAK (7. tr.), Horná Zubrica, škola č. 1; KRISTOF SOLTÝS (8. tr.), Vyšné Lapše; JÁN BRZEGOWÝ (7. tr.), Dolná Zubrica — obdržali hru Kosmolotky
15. SILVIA GOLONKOVÁ (5. tr.), Jurgoš — skladačka

CENA ÚTECHY VANDA MILONOVA (8. tr.), Čierna Hora — knihy

MLADŠIA SKUPINA

1. JOZEF PACIGA (1. tr.), Krempachy — tranzistorové rádio
2. ANDREJ TOMČA (4. tr.), Krempachy — hodinky
3. LUCINA KRIŠTOFEKOVÁ (4. tr.), Krempachy — hodinky
4. ADAM GLUSIAK (4. tr.), Horná Zubrica, škola č. 1 — plecniak
5. JOZEF BIEL (2. tr.), Horná Zubrica, škola č. 1 — stolnotenisová súprava
6. TERÉZIA PAVLAKOVÁ (1. tr.), Horná Zubrica, škola č. 1 — biliard
- 7.—9. RICHARD KULAK (4. tr.), Horná Zubrica, škola č. 1; MAREK GLUSIAK (3. tr.), Horná Zubrica, škola č. 1; KRISTOF MICHALAK (3. tr.), Malá Lipnica, škola č. 1 — obdržali stavebnice
10. MAREK GRONKA (2. tr.), Nová Belá, škola č. 2 — hra Fortuna
- 11.—13. HENRICH JANOVIAK (4. tr.), Malá Lipnica, škola č. 1; MÁRIA LOJEKOVÁ (4. tr.), Krempachy; EVA PACIGOVÁ (3. tr.), Krempachy — všetci obdržali peračníky
14. RAFAŁ GRIGUŚ (2. tr.), Krempachy — hra Kosmolotky
15. CECÍLIA ŠCUREKOVÁ (2. tr.), Nová Belá, škola č. 2 — skladačka

Soltýsová z Vyšných Lapšov, Tadeáš Michalak z Malej Lipnice, Robert Golub z Jesionej a Dana Willmanová z Nadece.

Opustené salaše v zime — maľba Moniky Chovancovej (7. tr.) z Jurgoša — 7. miesto v staršej skupine

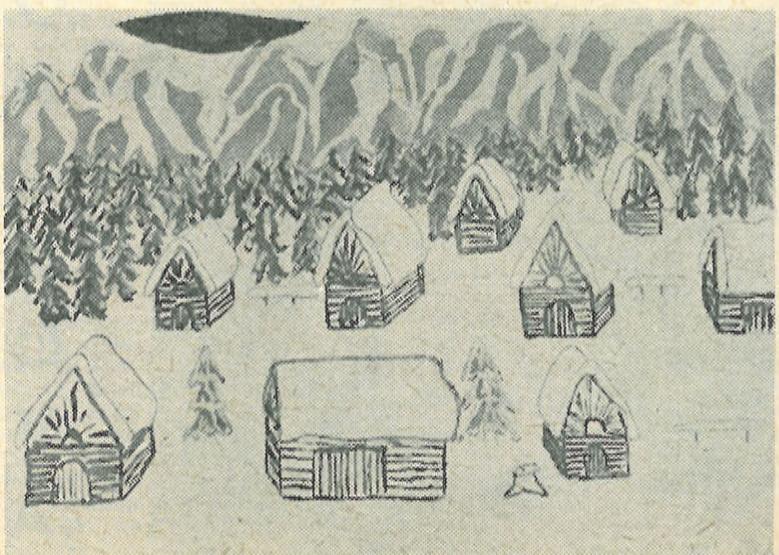

NAŠA FOTOHÁDANKA

Naša snímka predstavuje známu polskú filmovú herečku, ktorá hrala aj vo viacerých zahraničných filmech. Z polských filmov sú to medziiným Faraón, Pán Wołodyjowski, Anatómia lásky, Poľský album a Trojity nelson. Napište nám jej meno a pošlite do redakcie. Pre autorov správnych odpovedí vyžrebujeme knižné odmeny.

* * *

V Živote č. 356/88 sme uverejnili snímku Marcellia Mastrolaninu. Knihy vyžrebovali: Jozef Grobarčík z Oravky, Monika Skriacková z Podsrnia, Roman Kovalčík a Jozef Lukáš z Krempach, Mária Fraječšová z Veľkej Lipnice, Štefan Griglák a Vanda

Ktože mi?

Ktože mi môj prštek
bolavý poťuká?
Ktože ma posmeli,
keď zbadám pavúka?
Ktože mi do vláskov
mašličku uviaže?
Ktože mi na chlebík
masielka namaže?
Ktože mi vysuší
slzičku na líčku?
Ktožeby? — No ktože?
Zavolám mamičku!

Morena-Morena

Morena — Morena,
kde si prebývala?
— Tam hore, tam hore,
v tej novej komore.

Co si tam robila?
— Mlieko som mútila.
Kdeže je to mlieko?
— Vrany ho vypili.
Kdeže sú tie vrany?
— Na suchom konári.
Kdeže je ten konár?
— Chlapci ho odiali.

(Z ľudovej tvorby)

Otvíráni studánek

Jednou ráno, když se březen zlomil v půlce, vyskočilo slunce z lesů na oblohu, div si při tom nezlamilo nohu.

Vyskočilo z lesů, posadilo se na bílý mráček a rozhlíželo se zvědavé po světě. Lesy, pole a louky ještě podřímovaly, sem tam dosud ležely zbytky špinavého sněhu, sem tam se leskly zamrzlé hladiny rybníků, řek a potůčků a studánek. Nikde nikdo, jen chladný vítr se toulal jako tulák bez cíle krajem.

Najednou viděl na zamrzlé studánce skákat zajice. Skáče na ni, skáče, dupe a dupe, až se mu fousky třepou.

„Copak děláš, zajíčku,“ zeptalo se zvědavé slunce.

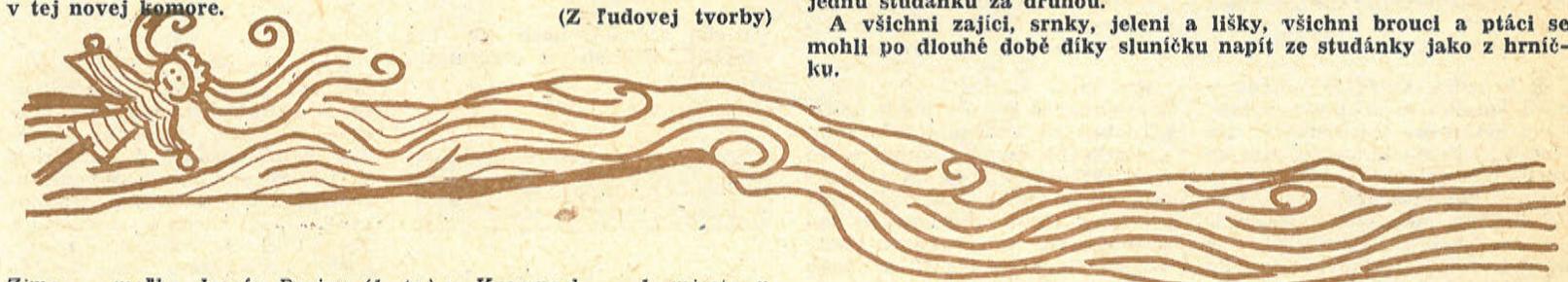
„Skácu, skáču na ledu, jak nejvíce dovedu,“ řekl zajíc. „Chci prolomit na studánu led, abych se mohl napít. Studánka — to je můj hrníček, víš? A taky srnky, jelena a lišky, a brouků a ptáků...“

„Počkej, já ti pomůžu,“ usmálo se slunce a olízlo zamrzlou studánku jednou a po druhé a po třetí... A led tál a tál, na kraji i dál, slábnul a průsvitně, a najednou — prásk! ledové zrcadlo se rozlomilo na kousky. A mezi nimi se objevila voda, trošku stříbrná, trošku modrá — čistá jarní voda.

„Děkuju ti, sluníčko, za sebe i za ostatní,“ zavolal zajíc. „Děkuju...“

„Za málo, za málo,“ slunce se usmálo, a protože se mu otvíráni studánky zalibilo, šlapalo nebem vzhůru k poledni a při tom otvíralo jednu studánku za druhou.

A všichni zajici, srnky, jeleni a lišky, všichni brouci a ptáci se mohli po dlouhé době díky sluníčku napít ze studánky jako z hrniček.

Zima — maľba Jozefa Pacigu (1. tr.) z Krempach — 1. miesto v mladšej skupine

VLASTIMIL MARŠÍČEK

Řeka

Věčně spěchá do daleka,
věčně spěchá z daleka,
nesvléká se, neobléká,
na nikoho nečeká.

Zprvu tenká, úzká v pase,
nadouvá se pomalu;
všechnu vodu cestou spase
z potoků a močálů.

I když silná, nepřeplave
nikdy mořskou hladinu,
protože to moře tmavé
spolkne ji jak malinu.

1.		
2.		
3.		
4.		
5.		
6.		
7.		
8.		
9.		
10.		
11.		

KRÍŽOVKA

Tentokrát sme vybrali pre vás, milé deti, doplnovačku z knihy Zelmy Handzovej. Tajnička ukrýva mená rozprávkových hrdinov, ktorých určite poznáte. Rozluštenú krížovku pošlite na adresu našej redakcie. Medzi autorov správnych odpovedí vyžrebuje slovenské knihy. Nezabudnite však uviesť svoj vek.

- vodné plavidlo, 2. meno poľskej rieky, 3. listnatý strom (symbol Slovanov), 4. ženské meno, 5. slonie zuby, 6. mužské meno, 7. opak čierneho, 8. ten, ktorý orie, 9. pokrm z papriky a paradajok, 10. exotické čierne drevo, 11. domáce zviera.

TAKÝ JE ŽIVOT

● GUS slávnostne oznamuje, že dodávky mlieka a mäsa sa neznížili. O tom, že milión kráv mení, znamená menej aj 1 milión teliat ročne, nikto nespomína. Ani to, že aby sa mohlo rekonštruovať stádo, bude sa musieť toto zníženie množstvo jatočného dobytka, ktoré teraz ide do výkupných tredísk — poslat do chovu. GUS tiež nikdy nepodal, že aj napriek zniženiu počtu kráv o jeden milión a o dva milióny celkového počtu dobytka — dodávky do výkupných stredísk boli stále vysoké. Stalo sa tak preto, že zabijame... základný stádo a ako napísali v časopise Polityka, prejedáme nie výrobu, ale výrobcu mäsa. V týchto podmienkach je všetko, čo sa hovorí o plánovanom zrušení lístkového systému maloobchodného predaja mäsa... nezmyslom. Tažko pochopiť, ako sa to môže nachádzať v niektorých dokumentoch tykajúcich sa II. etapu reformy...?

● Brazília, ktorá je v skutočnosti katolickou krajinou, je fakticky ovládnutá špiritzmom, čiže vierou v domnéle zjavovanie sa ducha zomrelých, s ktorými sa možno kontaktovať na špiritských seansoch prostredníctvom médií. Vypočítali, že v Brazílii je viacéj špiristov, ako vo všetkých ostatných krajinách na svete. Brazílsky špiritzmus má tiež vplyv na iné štáty Južnej Ameriky. Zväz brazílskych špiristov už pred 30 rokmi vydával časopis v náklade milión exemplárov. V súčasnosti vychádza v Brazílii 100 denníkov a 150 časopisov pre špiristov.

● V obvodní nemocnici v Sofii sa v noci z 25. na 26. prosince loňského roku narodila prvá paternata — tri holčičky a dva chlapci. Váži od 1600 do 1900 gramů. Jejich matkou je 23-letá

Tina Ličevová z obce Srednogore u Sofie. Stav matky a dítěte — kdy tato slova píšeme — lekári pokládají za uspokojivý. Jsou to první paternata narozená v Bulharsku.

● Z ankety provedenej koncom loňského roku vyplývá, že Francouzi se bojí približ energických žen, schopných samostatných rozhodnutí.

● Tisk z Káhiry informuje, že jeden z obyvateľ Sjednocených arabských emirátov nad Perským zálivom je otcom největšího počtu dětí na světě. Ve věku 45 let má už 60 dětí. Poprvé se oženil, když mu bylo 12 let. Od té doby se ženil už jedenáctkrát, ale nikdy neporušil zásady islámu, podle nichž nelze mít více než 4 ženy najednou.

● Zelení mají pravdu — je u nás větší nebezpečí znečištění vzdutky než vody. Nebe nad námi znečišťují plyny a popíly, jejichž emise stoupala v posledních letech o 2,8 proc. Zvláště nebezpečná je rostoucí emise kysličníku sířičitého, tvorícího polovinu emise plynů v Polsku. Taková situace je asi ve 32 vojvodstvích.

● Podle statistických údajů uveřejněných v Číně počet úmrtí způsobených srdečním infarktem a mozkovou mrtvicí stoupal v letech 1975—1987 z 10 na 44 procent všech úmrtí. Poněkud menší přírůstek této onemocnění byl zaznamenán na venkově. Podle názoru čínských lékařů příčinou úmrtí na tato onemocnění je rostoucí napětí, v němž žijí a pracují lidé, nesprávná výživa a především kouření.

● V jednej oblasti Indonézie zaviedli dočasne nové platidlo — mŕtve alebo živé myši. Týmto spôsobom chcú miestne orgány uvoľniť svoju oblasť od „myšacej pliagy“. Za každý hektár, na ktorom pestujú ryžu, musia rolníci odovzdať 75 myší. Vycestovanie do cudziny a obdržanie úveru stojí také isté množstvo myší. Zato sa obáš a rozvod sa „platí“ 50 myší.

MYŠLENKY

Zena je často inspirácií k velykým činům, v jejichž realizaci perekáží. (A. Dumas)

Dovedeš-li ve společnosti ženy číst v ní jako v knize, neuživej Braillova systému. (Tristan Bernard)

Jediný způsob pro ženu, jak být věčně mladá, je stárnout s šarmem. (Bérán Wolfe)

Zeny jsou jako překlad: pěkné nejsou věrné, věrné nejsou pěkné. (G.B. Shaw)

Dívka s budoucností se má vyhýbat mužům s minulostí. (Anonym)

VIEŠ, ŽE...?

Všetci vieme, že tradíciou Velkonočných sviatkov sú maľované, farebné vajíčka. Ale nie všetci vedia, že počas dlhorčných prác skupina amerických vedcov preskúmala vyše 9 000 druhov vtákov žijúcich na svete, ktoré znášajú vajíčka. Podľa nich, znášané vajíčka od najväčších, pštrosích, až po najmenšie, ktoré znášajú kolibri, majú ideálne taký istý tvár škrupiny. Majú aj podobné chemické zloženie obsahu vajca, zaručujúce vyliahnutie plodu a jeho pretrvanie do chvíle prerazenia

škrupiny, ktorej chemické zloženie je taktiež také isté.

Počas výskumov tiež konštatovali, že kukučka nie preto kladie vajcia do cudzích hniezd, že je lenivá. Zo zátaľ nevyveslených príčin, kukučka veľmi dlho znáša vajíčka, skoro celý mesiac. V tejto situácii je nemožné, aby vykŕmila prvé neoperené vtáča a zároveň vysedávala na ostatných vajíčkach. Preto nehovorme o nej príliš kriticky.

Pštros, ktorého sme už spomíname, je najväčším žijúcim vtákom. Jeho vajíčko väzí ok. polodruha kilograma a musí sa vařiť 40 minút. Vraj je chutné, ale na svete je už málo pštrosov. V poslednom čase napr. v Zimbabwe zakladajú zvláštne farmy. Snáď o niekoľko rokov ich bude viac.

Vo zvieracom svete sú tiež vajíčka napr. termítov, ktoré sú rekordérmi v nosnosti. Ročne totiž znášajú po 10 mil. vajec. Na druhom mieste sú slede — asi po 30 000 vajec, zato vrabci — po 20 vajec ročne. Orly znášajú iba po dve vajcia.

Ked' námorníci Krištofa Kolumbusa plávali popri venezuelskom ostrove Margarita v Karibskom mori, chceli sa dozvieť, ako sa volajú domorodci a začali sa s nimi dorozumievať rukami a po španielsky. Guaike, guaike! — kričali domorodci. Mysleli si, že uspokoja zvedavosť moreplavcov, keď im vo svojej reči podali názov dreveného náradia na lovenie rýb. Týmto spôsobom prešli do dejín ako Guaycari (Guajkari).

Posádka španielskej lode, ktorá vplávala do ústia rieky La Plata a nemohla dýchať vo vlnkom vzdachu, kričala: Santa Maria da buenos aires (Svatá Mária daj dobrého vzdachu). Týmto spôsobom sa zrodil názov Buenos Aires, hlavného mesta Argentíny.

ZO ŠÍREHO SVETA

NEODBVKLÝ OBJAV. V knižnici harvardskej univerzity v USA našli v jednej knihe 2 začlenuté hárky z 12-stránkového krakovského kalendára, vydaného v nemčine v roku 1493. Tieto stránky zložené do štvorca spevňovali obálku knihy. Po rozložení, zahrňujú osiem strán kalendára a obsahujú poznámky o počasi, predpovede zatmení planét a astrologické horoskopy. V 15. storočí stránky starých kalendárov často využívali pri obaľovaní kníh. Nevieme, akou cestou a keď sa krakovský kalendár dostal do Harvardu.

NAJSTARŠIE HODINY. Podľa historikov sú nimi podnes fungujúce mechanické hodiny, ktoré sa nachádzajú na veži mestného kostola v Salisburye vo Veľkej Británii. Podľa odborníkov boli odovzdané do užívania v roku 1493 a po konzervácii

v roku 1956 nadálej odmeriavajú čas.

TRANSPLANTÁCIA EMBRÍONOV. Vysoká škola poľnohospodárska v Brne sa najdlhšie zaoberá transplantáciou embríónov dobytka. Škola týmto spôsobom dosahuje značne väčší počet teliat, než to umožňuje prirodená reprodukcia a zároveň prispieva k zovšeobecneniu tejto metódy v poľnohospodárskych podnikoch.

Vedci sa tiež úspešne zaobrajú delbou embríónov od vysokohodnotných rodičov. Výsledkom sú nerozoznateľné dvojčičky. Pracovníci brnenskej vysokej školy uskutočnili tiež v spolupráci s kubánskymi odborníkmi prvú medzikontinentálnu prepravu zmrazených embríónov. Potom tieto embríóny vstupili a dohli 2/3 vydarených transplantácií, čo je medzi odborníkmi počívané za výborný výsledok.

SINGNÁLY RASTLÍN. Kanadskí odborníci v oblasti fyziologie rastlín tvrdia, že po mnohoročných výskumoch sa im podarilo dokázať hypotézu o tom, že sú rastliny vysielajú signály a snažia sa nadvziať kontakt s človekom. Žiaľ, človek ich nepo-

čuje. Tvrdia tiež, že majú zaznamenané „hlasy“ vydávané kukuricou, rastúcou na plantáži, ktorá informovala o nevyhnutnosti polievania vodou atď. Podľa odborníkov sa v budúcnosti podari skonštruovať citlivý mikrofón, ktorý po umiestnení na rastlinách, bude chovateľom signalizovať širšie informácie.

„HEUREKA“. Západoeurópske krajiny, ktoré majú k dispozícii modernú techniku, chcú pri hľadaní prameňov horúcej vody siahnuť do hĺbky zemskej kôry, aby získali „tepelnú energiu zadarmo“, o ktorú v stále väčšej miere majú záujem dnešné civilizácie. Preto v Soulz en Foret nedaleko Haguenau v NSR vznikne prvá v Európe „gejzírová šachta“, ktorá má uvoľniť energiu nachádzajúcu sa v hĺbke 2 000 metrov. Túto investíciu má finančovať EHS. Vieťme, že čím hlbšie siahneme do hĺbky zeme, tým je tepelná energia väčšia. Zistili, že v Európe stúpa priemerne o + 30°C za každý kilometr a v hĺbke 6 000 m dosahuje už 200°C. Taká teplota vodnej paro vystačí, aby sa rozkrútili turbíny elek-

trárne a vytvárali elektrický prúd alebo prinajmenšom vykurovali budovy v mestách.

ISLAM. Na ostrove Pate nedaleko hraníc medzi Keňou a Somálskom archeológovia objavili ruiny tisícročnej mešity, ktorá je doteraz najstarším dôkazom islamskej kultúry vo Východnej Afrike.

NAJVÄČSIA UNIVERZITA. Málokto vie, že najväčšia univerzita na svete sa nachádza v Madride a je zároveň najväčšou vysokou školu tohto druhu v Spojených Áziových štátach.

● Neobvyklú objednávku do stala jedna textilná továreň v Portugalsku. Má ušiť svadobné šaty určené pre Sochu slobody v New Yorku, ktorá sa má zosobásiť s Krištofom Kolumbusom v roku 1992. Na šaty pre sochu bude potrebných až 2200 metrov látky modrej farby. Cipky pre tieto šaty budú váži 150 kg. Slávostný sobáš zariadili odborníci shov biznesu z Ameriky a Španielska pri príležitosti 500-výročia objavenia Ameriky. Kolumbus ju objavil 12. októbra 1492.

je sedemoosminový, horná partia je voľná, so širšími zaoblenými plecami a raglánovými rukávmi. Línia zadného dielu je zvonová. K tomu sa nosí rovná sukňa, ako aj nohavice.

Pre mladé dievčatá, ktoré vedia pliesť, prinášame tentokrát módny model svetra s asymetrickými vzormi. Také, alebo iné vzory urobíte so zvyškov pestrofarebnej vlny.

Na sviatočné chvíle vám navrhujeme kostým, tvarovaný v novej ženskej linii. Okolo výstrihu je širší lem zo saténu, ktorý nie je zahladený. Kostým si môžete ušiť z jednofarebnej žoržety.

Na chladnejšie jarné dni vám ponúkame vlnený komplet kabátika so sukňou. Kobátk

Než ti zahraji svatební pochod

Vánoce a blížíci se velikonoce (3.—4.IV. t.r.) prinášejí mnoho svátečných zvyků. Nepochybne se v té době uzavírá rovněž rekordní počet sňatků. Astrologové doporučují, aby si manželé vybírali partnera nebo partnerku s podobnými vadami a přednostmi, jaké mají sami. Proto, aby měli podobný názor na život. Většinou člověk neví, když je doopravdy ten druhý. A přitom prý astrologové mohou usnadnit volbu — podle data narození určí vlastnosti budoucích manželů:

20. LEDNA — 19. ÚNORA. Ona je společenská, nezajímá ji do-

mácnost ani rodina. On je sotícký a nesympatický, podléhá cizímu vlivu, nestojí o rodinný život.

20. ÚNORA — 20. BŘEZNA. Ona je trpělivá a sympatická, je to žena, o kterou se muži ucházejí. On je veselý a sympatický, snadno podléhá cizímu vlivu, velmi vznětlivý.

21. BŘEZNA — 19. DUBNA. Ona je tvrdohlavá, nezávislá, velmi pracovitá, ale málokdy najde dobrého muže. On je ctižádostivý, tvrdohlavý, energický, má rád cestování a riziko, je těžké udržet ho doma.

20. DUBNA — 20. KVĚTNA. Ona má ráda všechno krásné, je citová, ale nesnáší práci, ačkoliv má ráda peníze. On má rád příjemné věci, je milý a velkokrysý, dobrý druh a stejně dobrý ochránce.

21. KVĚTNA — 20. ČERVNA. Ona je veselá, plná temperamentu, má ráda děti. On je moudrý a veselý, ale nestálý, snadno podléhá vlivu okolí.

21. ČERVNA — 22. ČERVENCE. Ona je sympatická, citová, miluje domácnost a rodinu, někdy je lehkomyslná. On je romantický, ale dost praktický, oddaný rodině.

23. ČERVENCE — 22. SRPNA. Ona je veselá, má ráda zábavu, ale je dobrou hospodyní. On je hrđavý a tvrdohlavý, má rád radovánky, nesnáší námahu, rozkazy a přinucení.

23. SRPNA — 22. ZÁŘI. Ona je šetrná, praktická, podnikavá, ale přesto dobrá hospodyně. On

je typem „staré panny“, povídavý, zíštný, agresívni, ale rovněž citový.

23. ZÁŘI — 22. ŘÍJNA. Ona je citová, milující, má ráda pochodi a radovánky, je velmi žárlivá, ale dobrá hospodyně. On miluje umění a krásu, je citový, dost slabý, dobrý milenec, ale špatný manžel.

23. ŘÍJNA — 21. LISTOPADU. Ona je schopná, s ohnivým temperamentem, nesnášenlivá, neohlíží se na jiné. On je schopný, ale těžko je s ním vydržet, miluje vřele, nenávidí vásivně.

22. LISTOPADU — 21. PROSINCE. Ona je široká a citová duše, trochu lehkomyslná, ačkoliv má dobré úmysly. On je veselý, utrácivý, proměnlivý, nemá rád stagnaci, miluje cestování.

22. PROSINCE — 19. LEDNA. Ona je ctižádostivá, ale nepřistupná, často nedbá o domácnost a rodinu. On má silnou vůli, je ctižádostivý, skoupý, pečlivě počítá všechny výdaje.

LEKARZ
WETERYNARII

SWIERZB SWIŃ

Swierzb świń wywoływanym jest przez małe owady — swierzbowce, które żyją w wierzchniej warstwie skóry głowy, szczególnie wokół oczu i uszu, ponadto, na grzbiecie, bokach tułowia i poewnętrznej stronie ud. Czasem swierzbowce żerują na całej skórze. Najczęściej atakują one świnie porośnięte gęstą szczećiną. Owady te w powierzchniowej warstwie skóry składają jaja. Z jaj tych po 48 godzinach wylegają się młodociane postacie swierzbowca, które po 2–3 tygodniach dojrzewają i stają się zdolne do składania jaj. Poza skórą zwierzęcia, na otaczających przedmiotach, owady żyją do 19 dni. Świnie zdrowe zarażają się swierzbem przede wszystkim przez bezpośrednie zecknięcie się z chorymi, z przedmiotami służącymi do ich oporządzania oraz przez zakażoną ściółkę. Swierzbowce wywołują silne swędzenie skóry. U chorych sztuk można zauważać na skórze suche, podobne do otrąb luski, oraz wypadanie szczećiny. Tworzą się szaro-białe strupki, które wskutek zanieczyszczenia często przyjmują zabarwienie brązowe. Chora skóra stopniowo grubieje i falduje się, między faldami powstają małe ranki. Choroba

rozwija się powoli. W wypadku cięższych zachorowań zwierzęta chudną, a nawet padają. U świń dorosłych, oprócz swierzbu na skórze tułowia, bywa także swierzby uszu. Wewnątrz ucha tworzą się wówczas ciastowate, żółtobrązowe czopy. Po wystąpieniu choroby, przede wszystkim trzeba oddzielić chore sztuki od zdrowych oraz przeprowadzić dokładne czyszczenie i odkażenie chlewa i przedmiotów służących do obsługi. Świnie zdrowe, które stykają się z zarażonymi, należy obmyć wodnym roztworem kresyliny (szlanka na 10 l. wody) i umieścić w odkażonych kojach. Swierzb leczy się specjalnymi maściami, otrzymanymi w lecznicy.

NIEŻYT NOSA U KONI

Nieżyt nosa zwany inaczej katarem, nie omija i koni. Jest to zapalenie błony śluzowej wyściejącej jamę nosową. Przyczyną jest najczęściej przeziębienie, czasem podrażnienie błony śluzowej wskutek wdychania drażniących środków chemicznych, oraz przebywanie w dusznych, źle przewietrzanych stajniach. Zapalenie to może także wystąpić przy różnych chorobach zakaźnych i zaraźliwych, jak zolzy czy nosacizny, a niekiedy występuje przy zapaleniu oskrzeli i płuc. Katar nosa objawia się początkowo parskaniem, ocieraniem nozdrzy o złób i pojawieniem się wyprysku z nosa. Wyciek początkowy jest przeźroczysty, później staje się mętny, śluzowo-ropny. Blony śluzowe jamy nosowej są zaczernione i obrzękłe. Ostry katar nosa koń-

czy się zazwyczaj wyzdrowieniem konia po 6–10 dniach. Katar przewlekły, przy którym występują wrzody na przegrodzie nosowej i powiększają się węzły chłonne podżuchlowe, budzi podejrzenie nosacizny. Zapobieganie nieżytowi nosa polega głównie na chronieniu konia przed przeziębieniami. W tym celu trzeba przestrzegać następujących zasad:

1. trzymać konie w stajni suchej, widnej, nie za cieplej i przewietrzanej.
2. Spocone lub mokrego od deszczu konia — wytrzeć do sucha wiechciami słomy i okryć derką.
3. W czasie przerw w pracy zgrzane konia przykryć derką, szczególnie gdy jest wiatr lub zimno.
4. Koniowi zgrzanemu nie dać zimnej wody do picia.
5. W dni wolne od pracy zapewnić dużo ruchu na wybiegu lub pastwisku.

PRYSZCZYCA RZEKOMA OWIEC

Jest schorzeniem wywołanym przez zarazek zbliżony do wirusa ospły, ale większy. Okres wylegania i przebieg schorzenia trwa od 2 do 8 dni. Schorzenie to przebiega bezgorączkowo. W przebiegu występują pęcherzyki w jamie ustnej, wypełnione płynem. Przy dłuższym trwaniu choroba może dojść do zmartwienia w miejscu występowania pęcherzyków. Zmiany te występują na wargach, dziąsłach, je-

zyku i policzkach. W odróżnieniu od pryszczycy właściwej, zmiany na racicach występują rzadko albo wcale. Po wyzdrowieniu pozostaje odporność śródzakażenia trwająca do sześciu miesięcy. Przy rozpoznaniu różniczkowym należy wziąć pod uwagę pryszczycę właściwą, przy której występuje ślinienie oraz zmiany na racicach. O chorych zwierzętach należy zgłosić lekarzowi i nie zapominać o usuwaniu wierzchniej warstwy nawozu, w której gromadzą się zarazki. Pryzmy z tej warstwy powiewa się środkiem dezynfekcyjnym.

SALMONELOZA OWIEC

W ostatnich latach wiele się mówi o tych bakteriach z uwagi na dość częste ich występowanie oraz bardzo częste masowe zatrucia u ludzi. U owiec powodują masowe zakażenia jelit, oraz całego ustroju. Zakażenie następuje z reguły przez przewód pokarmowy wskutek przyjmowania pokarmu zakażonego wspomnianymi drobnoustrojami. Zarazek wtargnawszy do organizmu atakuje przede wszystkim błonę śluzową trawieńca i jelit cienkich. Rozwojowi choroby sprzyja słabe odżywianie, długie transporty, niedobór witamin. Choroba ta może łatwo być rozwieczona wśród wielu sztuk danej hodowli, przy różnych okazjach — nawet przez chory dzieci. Zródłem zakażenia mogą też być inne zwierzęta, szczególnie myszy i szczury. Okres wylegania choroby jest krótki 2–3 dni. Początkowo zwierzę wykazuje

ZUZKA VARI

ČO NA OBED?

GULÁŠOVÁ POLIEVKA. Rozpočet: 200 g hovädzieho mäsa, 200 g bravčového mäsa, 50 g anglickej slaniny, 1 cibuľa, 2 mrkvky, 1 petržlen, celé a mleté čierne korenie, rasca, majorán, 250 g zemiakov, 1 lyžica vegety, soľ, 1 lyžica mletej červenej papriky, 2 lyžice posekané petržlenovej vŕiate, 50 g bravčovej masti.

Bravčové a hovädzie mäso umyjeme a pokrájame na kocky. Na masti spenime cibuľu posukanú najemno, pridáme mäso, mrkvu a petržlen pokrájané na kolieska, zemiaky pokrájané na kocky. Ochutnáme vegetou, koreňom, mletou červenou paprikou, rascou, zalejeme dostatočným množstvom vody a varíme. Pred dohotovením pridáme majorán a dovaríme. Slaninu pokrájame na kocky, opečieme, pridáme petržlenovú vŕiatu a primiešame k polievke. Podávame s chlebom.

SKOPOVÉ KOTLETY. Rozpočet: 0,5 kg skopového hřbetu, 50 g másła, 3 lžice oleje, střední cibule, 2 rajčata, 2 paprikové lusky, 6 žampionů nebo jiných hub, kávová lžíčka hladké mouky, pepř, sůl, zelená petrželka.

Maso nožem trochu uvolníme od kosti, aby se stejnomořně propeklo. Naklepeme je, osolíme,

opepríme a pečeme asi šest minut na rozpáleném oleji po obou stranách. Tuk zálesti slijeme, přidáme polovinu másla, zaprášíme moukou a vysmahneme do hněda. Kolečka cibule, pokrájenou paprikou a plátky hub asi pět minut dusíme na másle. Rajčata namočíme do horké vody, asi na půl minuty, oloupeme, vymačkáme z nich jádra, pokrájíme a přidáme k ostatním surovinám. Vše znova tří až čtyři minuty podusíme. Potom do dusených hub a zeleniny přecedíme šávu z kotlet, které nemá být více než tři až čtyři polévkové lžíce. Směsi přelijeme kotlety, dobře prohrékeme a podáváme s bramborem.

PLJESKAVICA. Rozpočet: 300 g skopové kůty, 150 g zadního hovězího masa, 50 g vepřového sádla, 1 vejce, cibule, pepř, sůl.

Obojí maso jemně umeleme, posypeme najemno nakrájenou cibulí, posolíme, opepríme, navrch rozklepneme vejce a dobře promícháme, aby vzniklo tužší těsto. Z této vytvoříme obdélníkové placky, asi centimetr vysoké, které opékáme po obou stranách na vepřovém sádle. Jako přílohu podáváme vařené brambory opečené na sádle s cibulkou a mletou paprikou.

ARARSKÝ ČANACH. Rozpočet: 1 kg skopového masa, 200 g cibule, 6 rajčat, 150 g konservovaných fazolových lusek, 4 paprikové lusky, 200 g brambor, sůl,

pepř, na ozdobu kousek zelené petržele.

Skopové maso nakrájíme na kousky, osolíme, okořeníme a dusíme témař doměkkou. Potom nakrájíme na menší díly fazol, cibuli, rajčata, paprikové lusky a brambory. Vše dáme do zapékací nádoby z ohnivzdorného skla, prisolíme, opepríme, zalijeme vývarem a dusíme v troubě doměkkou. Jako přílohu podáváme chléb.

SALĀT

MRKVOVÝ SALĀT S CIBULÍ A MAJONÉZOU. Rozpočet: 500 g mrkví, 1 větší cibule, keřímek majonézy nebo tatarské omáčky, citronová šáva, sůl, mletý pepř, lžička cukru.

Mrkev nastrouháme na jemném struhadle, přidáme drobně nakrájenou cibulí, sůl, pepř, citronovou šávu, cukr a nakonec vymícháme majonézu nebo tatarskou omáčku. Podáváme k pokrmu z masa a drůbeže nebo mažeme na plátky velyk.

OSLĀVENCOM

cukru, 180 g másla, 300 g výberovéj múky, 2 žltky, ostruhána šupka z 1/2 citrona, štipka prášku do pečiva.

Plnka: 400 g přetlačeného tvarohu, 4 žltky, 1/4 kg práškového vanilkového cukru, strúhaná šupka z 1 citrona.

Na natieranie: 1 žltok.

Z príslad rýchlo vypracujeme cesto, ktoré rozdelíme na 2 bochníky: Jeden hned rozvalkáme a pomocou valčeka preložíme na vymostený a mukou pospaný plech. Cesto niekoľkokrát popláčame špáradlom a v horúcej rúre pečieme 10 min. Na takto upiecene cesto natierame plnku, ktorú pripravíme z tvarohu, cukru, žltkov a strúhané citrónovej šupky. Na plnku díme druhú časť rozvalkaného cesta, ktoré znova popicháme špáradlom, potom pečieme rozľahaným žltkom a tvarohovník upieceme, až je ružový. Po pečení ho necháme chvíľu vychladnúť, potom ho posypeme práškovým vanilkovým cukrom a pokrájame na kocky.

ŠETRIME V KUCHYNI

LACNÉ PIROŽKY. Rozpočet: 110 g másla, 2 vajcia, 250 g tvarohu, 150 g polohrubéj múky,

nieznaczne podwyższenie ciepłoty, obrzęk oraz zaczernienie bilonu śluzowej spojówce, przyspieszenie tężna, osłabienie oddechu, zmniejszoną chęć do jadła, napięte i bolesne powłoki brzuszne, kąt płynny aż do wodnistego, często zmieszany z krwią. Po pewnym czasie zwierzę już przeważnie tylko leży, wykazuje trudności przy wstawianiu oraz chwiejność chodu. Następuje silne wychudzenie, wypadanie wełny aż wreszcie śmierć po kilku lub kilkunastu dniach choroby. Czasami jednak po kilku tygodniach następuje przełamanie choroby i może przyjść do wyzdrowienia. Ze strony takich sztuk grozi zjawisko nosicielska i stałego rozsiewu zarazka wśród stada.

Przy uboju chorych sztuk widać, że biona śluzowa trawieńca i jelita cienkiego jest przekrwiona, czasami ciemno-czerwona, obrzękła. Rokowanie przy tej chorobie jest na ogół niekorzystne. W leczeniu można podawać sulfamidy — sulfoguanidynę. Leczenie jednak uważa się za mało wskazane, gdyż zwierzęta przez długi okres czasu mogą pozostać nosicielami i siewcami zarazków. Dlatego też najważniejszym jest tu zapobieganie. Na podstawie badań krwi można stwierdzić, które sztuki są nosicielami zarazki i te należy usuwać z hodowli. Warunek zasadniczy zapobiegania stanowi chów w warunkach higienicznych. Miejsca, w których przebywały chore owce, muszą być poddane gruntownemu odkażeniu. Jagnięta pochodzące od owiec zakażonych powinny być sztucznie karmione.

HENRYK MĄCZKA

soľ, strúhanka, práškový cukor na posypanie.

Połowicu masla vytrieme s vajcami, tvarohom a trohou soli. Potom vmešáme múku a vypracujeme hladké cesto, ktoré necháme chvíľu stáť. Potom z cesta urobíme valček a vezmeme ho s lopárikom nad vriacu vodu. Nožom odkrajujeme do vody rovnaké kúsky a varíme ich asi 10 minút. Potom pirôžky scedíme, dáme ich do kastróla, v ktorom máme oprážnenú strúhanku, premiešame a podľa chuti pocukrime.

KAPUSTOVÉ REZNE. Rozpočet: 1 hlávka kapusty, soľ, 70 g hrubej mýky, 1 vajce, mlieko, strúhanka, olej.

Kapustu pokrájame na štvrtky a v slanej vode trochu povariame. Potom opatrne vyberieme, necháme odkvapkať a dámme stuhnúť do chladničky naťolko, aby sa z nej dali krájať rezne. Z vajca, soli, mlieka a mýky prípravíme ciestko, v ktorom námáčame kapustové rezne, obalíme ich v strúhanke a vyprážame na rozohriatom oleji. Podávame so zemiakovou kašou.

ODPOVĚĎ:

ČTYŘI VĚTVE: např. 3, od prvního čísla se odečte čtyřnásobek druhého.

PRE BYSTRE OČI — mačka č. 1

RZECZNIK PRAW OBYWATELSKICH

Z dniem 1 stycznia 1988 r. podjął działalność Rzecznik Praw Obywatelskich, który został ustanowiony przez Sejm ustawą z dnia 15 lipca 1987 r. w celu umacniania socjalistycznej prawa i sprawiedliwości i stworzenia dalszych gwarancji ochrony praw i wolności obywateli.

W dniu 19.11.87 r. na XXVI posiedzeniu Sejmu — powołano pierwszego rzecznika praw obywatelskich — prof. prawa dr. hab. Ewę Łętowską z Instytutu Państwa i Prawa PAN.

Zgodnie z ustawą Rzecznik Praw Obywatelskich stoi na straży praw i wolności Obywateli, określonych w Konstytucji Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej i innych przepisach prawa. W sprawach z dziedziny praw i wolności obywateli Rzecznik bada, czy wskutek działania lub zaniechania organów, organizacji i instytucji, obowiązanych do przestrzegania i realizacji tych praw, nie nastąpiło naruszenie prawa, a także zasad współzciaia i sprawiedliwości społecznej.

Rzecznika powołuje Sejm. Jest on w swojej działalności niezawisły i niezależny od innych organów państwowych, odpowiada jedynie przed Sejmem.

Rzecznik podejmuje działania przewidziane w ustawie, jeżeli otrzyma wiadomość wskazującą na naruszenie praw i wolności obywatela.

Podjęcie czynności przez Rzecznika następuje:

1. na wniosek obywateli;
2. na wniosek organów Patriotycznego Ruchu Odrodzenia Narodowego, samorządów, organizacji politycznych, społecznych, zawodowych, społeczno-zawodowych i innych organizacji społecznych (w tym także TSKCiS);
3. z własnej inicjatywy.

Wniosek kierowany do Rzecznika jest wolny od opłat, nie wymaga zachowania szczególnej formy, lecz powinien zawierać dane wnioskodawcy oraz osoby, której praw i wolności sprawy dotyczy, a także określać przedmiot sprawy. Tak więc każdy może zwrócić się do Rzecznika gdy uważa, że został pokrywiony. Wystarczy napisać list, w którym trzeba podać nazwisko i adres oraz wyjaśnić, na czym polega owa krzywdza.

Rzecznik po zapoznaniu się z każdym wnioskiem może:

1. podjąć sprawę;
2. poprzesiąć na wskazaniu wnioskodawcy przysługujących mu środków działania;
3. przekazać sprawę według właściwości;
4. nie podjąć sprawy — zawiadamiając o tym wnioskodawcę i osobę, której sprawy dotyczy.

Należy zaznaczyć, że Rzecznik nie ma zastępować instytucji powołanych do załatwiania spraw obywateli, a jedynie interweniować, gdy przy załatwianiu spraw

w normalnym trybie dopuszcza się naruszenia praw obywatela.

Podejmując sprawę, Rzecznik może samodzielnie prowadzić postępowanie wyjaśniające lub zwrócić się o zbadanie sprawy lub jej części do właściwych organów, w szczególności organów nadzoru, prokuratury, kontroli państwej, zawodowej lub społecznej, albo zwrócić się do Sejmu o zlecenie Najwyższej Izbie Kontroli przeprowadzenia kontroli w celu zbadania określonej sprawy.

Prowadząc postępowanie, Rzecznik ma prawo zbadać każdą sprawę, na miejscu, żądać złożenia wyjaśnień, przedstawić akt każdej sprawy prowadzonej przez organy administracji państwej i inne jednostki organizacyjne, żądać przedłożenia informacji o stanie sprawy prowadzonej przez sądy, a także prokuraturę i inne organy ścigania, a także zlecać sporządzanie ekspertyz i opinii.

Po zbadaniu sprawy Rzecznik może:

1. wyjaśnić wnioskodawcy, że nie stwierdził naruszenia praw obywatela;
2. skierować wystąpienie do organu, organizacji lub instytucji, w których działalności stwierdził naruszenie praw i wolności obywatela, przy czym wystąpienie takie nie może naruszać niezawisłości sądu;
3. zwrócić się do organu nadzorczego nad jednostką, która naruszyła prawa, z wnioskiem o zastosowanie środków przewidzianych w przepisach prawa;
4. żądać wszczęcia postępowania w sprawach cywilnych, jak również wziąć udział w każdym toczącym się już postępowaniu — na prawach przysługujących prokuratorowi;
5. żądać wszczęcia przez uprawnionego oskarżyciela postępowania przygotowanego w sprawach o przestępstwa ścigane z urzędu;
6. zwrócić się o wszczęcie postępowania administracyjnego, zaskarzyć decyzję sądu administracyjnego, a także uczestniczyć w tych postępowaniach;
7. wystąpić z wnioskiem o ukaranie, a także o uchylenie prawomocnego rozstrzygnięcia w postępowaniu w sprawach o wykroczenia, na zasadach i w trybie określonych w odrębnych przepisach;
8. wniesć rewizję nadzwyczajną do każdego prawomocnego orzeczenia.

W wystąpieniu, o którym mowa w pkt. 2, Rzecznik formułuje opinie i wnioski co do sposobu załatwiania sprawy, a także może żądać wszczęcia postępowania dyscyplinarnego lub zastosowania sankcji służbowej.

Organ, organizacja np. TSKIS lub instytucja, do których zostało skierowane wystąpienie, obowiązane są nie później niż w terminie 30 dni poinformować Rzecznika o podjętych działańach lub zajętym stanowisku. W wypadku, gdy Rzecznik nie podziela tego stanowiska, może zwrócić się do właściwej jednostki nadzornej o podjęcie odpowiednich działań.

Tak przedstawia się w ogólnych zarysach zakres kompetencji Rzecznika Praw Obywatel-

skich przy załatwianiu wniosków dotyczących naruszenia praw i wolności obywatela. Warto więc zapamiętać te informacje, aby wiedzieć, kiedy można się zwrócić do Rzecznika i czego można od niego oczekwać. Jest to przecież instytucja nowa w naszym systemie prawnym.

OPIEKA ZA MIESZKANIE

Prawo lokalowe daje już od wielu lat możliwość zawarcia umowy o opiekę w zamian za przyjęcie do mieszkania, a następnie przejęcie mieszkania. Przepis art. 8 prawa lokalowego regulujący tę kwestię został ostatnio zmieniony ustawą z dnia 16 lipca 1987 r. (Dz. U. nr 21, poz. 124). Sama zasada została utrzymana, lecz sprecyzowano warunki, od których zależy dopuszczalność i ważność takiej umowy o opiekę. Warto zatem zapoznać się z nową regulacją tej kwestii, która ma tak istotne znaczenie dla wielu osób potrzebujących pomocy.

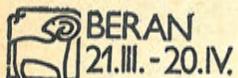
Zgodnie z art. 691 k.k. w razie śmierci najemcy mieszkania, osoby bliskie najemcy, które stały z nim mieszkaly aż do chwili jego śmierci, wstępują w stosunek najmu. Innymi słowy, osoby bliskie mogą nadal mieszkać w mieszkaniu, po śmierci dotychczasowego najemcy.

Prawo lokalowe postanawia, że do osób bliskich najemcy należą jego wstępni (rodzice, dziadkowie), zstępni (dzieci, wnuki), rodzeństwo, dzieci rodzeństwa, powinowaci w tej samej linii i stopniu, osoby przysposobione oraz ich małżonkowie i zstępni, osoby przysposabiające, osoby małoletnie przyjęte na podstawie orzeczenia sądu opiekunkiego na wychowanie oraz osoby pozostające faktycznie we wspólnym pożyciu małżeńskim.

Przepis art. 8 ust. 2 prawa lokalowego postanawia, że na równi z osobami bliskimi traktuje się osoby wykonujące opiekę nad najemcą na podstawie umowy o jej sprawowanie, określającej wzajemne prawa i obowiązki stron i zawartej za zgódą terenowego organu administracji państwej. Zgoda lub odmowa wyrażenia zgody następuje w formie decyzji administracyjnej po zasięgnięciu opinii zespołu opieki zdrowotnej właściwego dla miejsca zamieszkania najemcy oraz opinii wynajmującego. Odnowa wyrażenia zgody może nastąpić w szczególności w razie ustalenia, że nie zachodzi potrzeba zapewnienia najemcy opieki ze strony osób nie należących do kręgu osób bliskich lub że kandydat na opiekuna nie daje rękojmi należytego sprawowania opieki albo gdy zamieszkanie opiekuna z najemcą spowodowałoby zagęszczenie lokalnu poniżej 5 m² powierzchni mieszkalnej na jedną osobę.

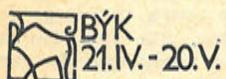
W kolejnym ustępie prawo lokalowe postanawia, że w razie rażącego i uporczywego niewykonywania opieki przez osobę, która się do niej zobowiązała, terenowy organ administracji państwej wydaje decyzję o cofnięciu zgody; w takim przypadku osoba sprawująca opiekę nie może być traktowana na równi z osobami bliskimi najemcy, czyli nie będzie mogła wejść w stosunek najmu.

HVĚZDY O NÁS

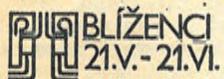

BERAN
21.III.-20.IV.

Proměnlivá nálada, sklon k melancholii a zamyšlení nad minulostí se brzy rozptýlí. Pocítíš se lépe, přibude ti energie a činorodost. V práci se rozšíří tvorba povinnosti, ale se vším si dobře poradiš. Na obzoru se objeví malý flirt; neodmítej pozvání na společenské setkání! S financemi situace nebude nejlepší, snaž se omezit výdaje.

Trápí tě především nepříjemné ovzduší doma. Musíš se snažit ukázat větší trpělivost a shovívavost než dosud, jinak se mramky nerozptýlí. Nemysli si, že tvé okolí ti chce všechno dělat na zlost; jde prostě o nedorozumění, které se musí vysvětlit. Náladu ti zlepší dobré výsledky v práci.

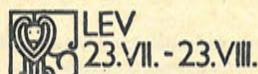

Jsi trochu příliš sebejistý. Patrnuj, že čím více člověk ví, tím více má pochybnosti, a ty se musíš ještě hodně učit. Vyslechni názory a rady jiných — více hlav, více smyslů, jak říká

staré přísloví. Přesvědčíš se o jeho pravdivosti, promyslíš-li si situaci a štastně se dostaneš z nepříjemného postavení.

Objeví se první předzvěsti úspěchu jak v práci, tak i v osobním životě. Finanční těžkostí budou jen přechodné. Náhle se splní tvé dávné přání, na které jsi už skoro zapomněl. Dojde si ke určitým komplikacím, ale poradiš si s nimi a při té příležitosti se zbavíš starostí se starým dluhem.

Dojde k setkání, které ti konečně poskytne příležitost k vyřešení důležité věci, na jejíž zakončení už dlouho čekáš. Budě se moci plně věnovat realizaci svých plánů. Neváhej a dej se do dila; tvoji blízci ti už otevřeli cestu k cíli, zbytek záleží jen na tobě.

Cekají tě další cesty, které tě už opravdu unavují. Jedna z nich ti však přinese příjemné překva-

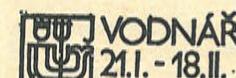
pení; jen si dej pozor, aby to malé dobrodružství s sebou nepřineslo větší komplikace. Jestli se už k něčemu po zralé úvaze rozhodneš, jednej energicky a rozhodně, vahání nic dobrého nepřinesete.

že se ukáže, že je o co bojovat? Důležité budou rovněž trampoty kohosi blízkého. Na jejich vyřešení závisí i tvoje štěstí.

KOZOROŽEC
22.XII.-20.I.

Už delší dobu se rozmyšlíš, jak se rozhodnout v soukromé záležitosti. Nejbližší dny budou rozhodující. Vytvoří se dobré ovzduší předpovídající, že to, k čemu se rozhodneš, bude správné. V práci nepůjde všechno tak hladce, dojde k nedorozumění se spolupracovníky. Neplet se do cizích záležitostí!

VODNÁŘ
21.I.-18.II.

Nekomplikuj si zbytečně život! Všechno se bude úspěšně rozvíjet, zachováš-li klid, chladnou krev a budeš jednat podle plánu. V některých otázkách však nesmíš ustoupit. Můžeš očekávat lákavé nabídky zajímavé práce; upozorníš na sebe nekonvenčním způsobem myšlení a řešení problémů.

RYBY
19.II.-20.III.

Ostré tempo v práci ti nedovolí se nudit. Doma rovněž dost práce, ale milé ovzduší a uznání nejbližších ti způsobí velkou radost. Plánovaná dovolená se vydáří — opravdu sis ji zasloužil, a odpočinek byl už nezbytný, a můžeš se dát s novou energií do práce.

NÁŠ TEST

Viete

byť šťastní?

Čo je to šťastie? Múdri ľudia napísali o tom množstvo kníh a filozofických prác. Existujú tisíce receptov a definícii. Zdalo by sa, že ťačí ich len uplatniť. A predsa je také mimo ľudí, ktorí sa nazajú citia šťastní. Dokonca vtedy, keď dosiahli to, po čom v živote tak veľmi túžili. Prečo? Schopnosť dosiahnuť šťastie závisí totiž od našej psychiky, od našich myšlienok a predstav. Teda šťastie závisí vo veľkej miere od každého z nás, od toho, či ho dokážeme pozorovať v sebe a okolo seba.

Keď odpoviete na tieto otázky dozviete sa, či viete byť šťastní.

1. Ste spokojní so svojou pracou a spoločenským postavením? áno 5 nie 0
2. Myslite si, že by ste mohli byť šťastní, keby ste mali iného partnera a žili v inej krajine? áno 0 nie 5
3. Myslite si, že väčšina ľudí si zaslúží, aby bola milovaná? áno 5 nie 0

4. Dobre poznáte svoje silné a slabé stránky? áno 5 nie 0
5. Ste často veľkodušní? áno 5 nie 0
6. Máte presne určené životné ciele? áno 5 nie 0
7. Ste presvedčení, že v podstate „máte šťastie“? áno 5 nie 0
8. Máte radi deti a zvieratá? áno 5 nie 0
9. Veríte niektorým predstupkom? áno 5 nie 0
10. Radi robíte niečo pre vlastné potešenie? áno 5 nie 0
11. Myslite si, že vám ľudia závidia? áno 0 nie 5
12. Máte radi sexus a styky s opačným pohlavím? áno 5 nie 0
13. Máte svojho koníčka? áno 5 nie 0

Teraz si spočítajte body. Keď ste dosiahli:

65—45 BODOV: Pocít šťastia je vašim povolením. Ste schopní prežívať šťastné chvíle vo svojom živote. Máte predpokladky k tomu, aby váš osud dával radosť, spokojnosť a veľa potešenia. Hlavnými črtami vašej životnej cesty je dobroprájnosť, záujem o bližních a láska. Viete veľa a múdro dávať iným zo seba, ale zároveň dostávate to, čo si najviac želáte.

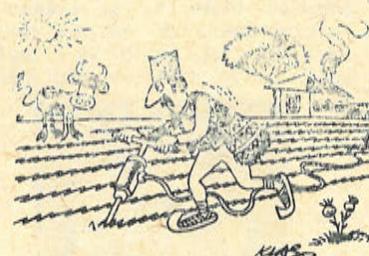
40—0 BODOV: Neveríte, že šťastie naozaj existuje. Veľmi zriedkavo vás sprevádza úsmev a spokojnosť. Vaše presvedčenia, podporené životnými skúsenosťami, vychádzajú z názoru, že by ste mohli byť šťastní, keby ste žili v inej skutočnosti. To práve spôsobuje, že váš život často plynne chodničkami, ktoré sú veľmi vzdialené od cesty šťastia. Odhoďte od seba svoje myšlienky a zabudnite na minulost. Môžete zmeniť svoju cestu tým, že zmeníte svoje predstavy. Začnite myšieť kladne. Skúste byť optimistami, lebo to je prvý stupienok k šťastiu.

— Ako žíješ? — pýta sa priateľ zubného lekára.
— Ináč v zamestnani a ináč doma.
— A to už ako?
— V zamestnani hovorím ženám:
— Otvorte si pusinku, a doma manželke: Zavri už konečne hubu!

* * *

— Slepča, či veríte, či nie, včera som vás vo snc bozkával!
— Ej, vy figliar! Tak to ste boli vy...?

ILUSTROVANA POLITIKA — Bélehrad

Rozčluje sa manžel:
— Prosím ťa, kedy sa už konečne naučíš presnosti?!
— A prečo? Ty si bol celý život presný, a čo si z toho mal? Vždy si musel na mňa čakať!

Žena obväzuje mužovi hlavu, ktorú mu pred chvíľou rozbila väzou, a vravi:

— Co by si ty len robil bez mňa...!

* * *

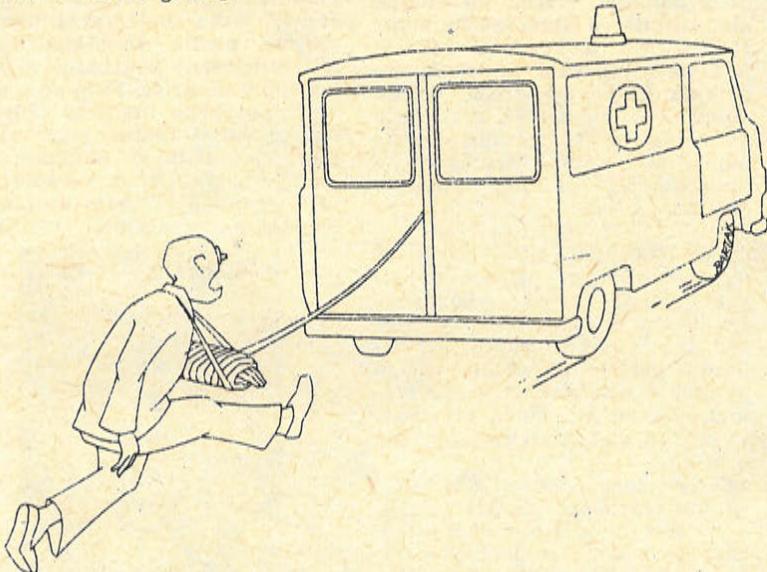
Filmová hviezdička vraví priateľke:

— Rozvádzam sa!
— A prečo?
— Nechcem byť ženou klamaného muža!

* * *

Žena vraví mužovi pri zamknutých dverach bytu:

— A čo urobíme teraz? Klúče od garáže sú v byte, klúče od bytu v aute a auto v garáži!

DOKÁŽEŠ TO?

PRE BYSTRÉ OČI

Dve mačky si robia chut na myšku, ktorá nič netuší a spokojne spi vo svojom brložku. Ktorá z mačiek sa dostane k myške — pravdaže, ak sa tá nezobudí a neujde.

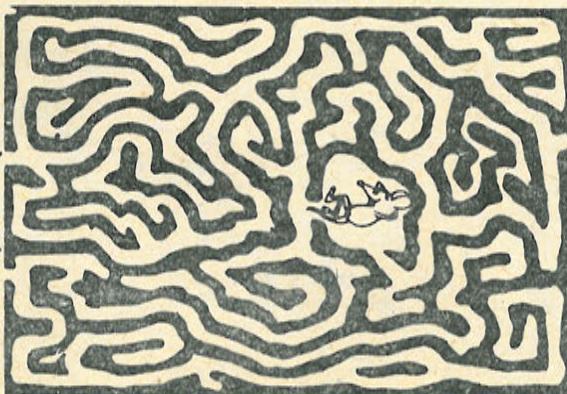
(Odpoveď na str. 29.)

ČTYŘI VĚTVĚ

Nahraďte otazník číslom, které vyhovuje určité početní operaci s každou dvojicí čísel na jednotlivých větvích.

1.

2.

MENO VEŠTÍ

VIKTOR: Svetlé, živočíne, dobré a úprimné meno. Najčastejšie je to tmavý blondín alebo tmavovlasý. Má štíhlú postavu a veľké, hnedé alebo šedé oči. Dosahuje spravidla priemernú výšku. Pochádza z roľnickej alebo remeselnickej rodiny, ktorá má dve, tri, či aj viac detí, väčšinou chlapcov. Je to rodina citovo veľmi spätá. Viktor je veselý chlapcom a má veľmi rás, dobromyselný, pohyblivý, ale zároveň tvrdohlavý a chladnokrvný. Rás a veľa hovorí, pričom veľmi živo gestikuluje. Rodina, priatelia, známi a spolupracovníci ho majú radi. Má gesto, úprimnú dušu a veľkú fantáziu. Je veľmi dobrým rozprávačom, zaniesťom pre veľkú a ušľachtilú myšlienku. Dôvodom a humorom často nahrádzajú nedostatok vedomostí. Najčastejšie býva predavačom alebo dosť dobrým hudobníkom. V povolení nikdy nedosahuje vysoké postavenie. Na hostinách, svadbách, ako aj iných spoločenských podujatiach býva spravidla dušou spoločnosti. Máva úspechy u žien, ale lásku neberie väzne. V citoch je nestály. Je diefaom šťastený a býva mimoriadne obratný. Rýchle získava majetok. Je dobrým priateľom, rád pomáha iným. Najčastejšie obdobie jeho života prípadí na 22. až 30. rok. Niekoľko Viktor chorľavie na ťadviny, črevá a žalúdok. Jeho najčastejším dňami sú streda a sobota a najčastejšími číslami 2, 14 a 29.

SNÁŘ

Věříte snům? Ne? Ani my nevěříme, ale co to škodí podívat se občas do snáře. Je to přece jen zábava, a co když se vám dobrý sen vyplní? Tedy, zdálo

se vám o:

Podmásli — malé roztržky, hádky. Pekoji tapetovaném — dobrý chod tvé živnosti; pěkně vymalovaném — máš neskromná přání; jasně osvětleném — velké slavnosti. Pokladně zavřené — špatné lidi máš ve svém okoli; pokladně s mnoha penězi — bohatství; pokladně prázdné — bude nedostatek. Pokožce čisté, jemné — budeš milován; vrásčité — dosáhnes vysokého věku; černé nebo hnědé — budeš zrazen.

Poli s úrodu — podárai se ti, v co věříš; neobdělaném — zažiješ nežádoucí překvapení; obdělávaném — pro svobodné dostat košem, pro nesvobodné dobrý druh nebo děti.

Frámeni s čistou vodou — životní radost; s kalnou vodou — ztroskotané naděje; z pramene piti — umíš využít šťastných okolností; koupati se v něm — očistíš se od nepravdivého podezření; zelený lukami tekoucím — naděje na lepší časy; vyschlém — špatně obchody.

Průvodcím vlaků — příjemné životní poměry.

Přeslici na kolovrátku — domácí štěsti.

Přesoleném jidle — domácí sváry.

Pytlič — blahobyt; s obilím — máš mnoho závistníků; s ovocem — budeš mít ztráty; děravých — velké ztráty; s penězi — zisk, odměna; těžkých — budeš mít mnoho námahy.

ŽIVOT

MIESIĘCZNIK SPOŁECZNO KULTURALNY
00-372 WARSZAWA, UL. FOKSAL 13.
TEL. 26-44-49 (red. nacz.), 26-04-55, 26-42-51

ORGAN TOWARZYSTWA SPOŁECZNO-KULTURALNEGO
CZECHÓW I SLOWAKÓW W POLSCE, adres ZG TSKCIS
31-504 Kraków, ul. Zygmunta Augusta 7/3-4, tel. 22-12-92.

ODZNACZONY: Złotym Medalem ze Wstępu Czechosłowackiego Instytutu Kontaktów Międzynarodowych, Medalem Macierzy Słowackiej Za Zasługi dla Rozwoju Literatury Słowackiej, Złotą Odznaką Za Zasługi dla Ziemi Krakowskiej, Medalem Za Zasługi dla TSKCIS.

REDAKCJA: Adam Chalupec (redaktor naczelny), Areta Fedak (opracowanie graficzne), Anna Kristofekowa, Mieczysław Pożarski (redaktor techniczny), Eva Rudnicka (tłumacz), Alžbeta Stojowska (tłumacz), Dominik Surma, Ján Spernoga (sekretarz redakcji).

WYDAWCZA: Wydawnictwo Współczesne RSW „Prasa-Książka-Ruch”, 00-490 Warszawa, ul. Wiejska 12, tel. 28-24-11.

SPOŁECZNE KOLEGIUM REDAKCYJNE: Augustin Andrašák, Zofia Bogaćkowá, Józef Congwa, Ján Halač, František Harkabuz, Zofia Chalupkowá, Bronisław Knapčík, Eugen Kott, Eugen Miśinec, Lídya Málková.

WARUNKI PRENUMERATY: Prenumerate na kraj przyjmują Oddziały RSW „Prasa-Książka-Ruch”, oraz urzędy pocztowe i doręczyciele w terminach: do dnia 10 listopada na I kwartał, I półrocze oraz cały rok następny; do dnia 10 lutego na trzy kwartały, a do dnia 10 czerwca na II półrocze roku bieżącego.

Cena prenumeraty: kwartalnie 150 zł, rocznie 600 zł. Instytucje i zakłady pracy opłacają prenumeraty w miejscowościach Oddziałów RSW „Prasa-Książka-Ruch” lub — w miejscowościach, gdzie Oddziałów nie ma — w urzędach pocztowych. Czytelnicy indywidualni opłacają prenumeraty w urzędach pocztowych I (na wsi) u doręczycieli.

Prenumeratę ze zleceniem wysyłki za granicę przyjmuje RSW „Prasa-Książka-Ruch” Centrala Kolportażu Prasy i Wydawnictw, ul. Towarowa 28, 00-958 Warszawa, konto NBP XV Oddział w Warszawie Nr 1153-201045-139-11. Prenumerata z wysyłką za granicę jest droższa o 50% dla zleciennodawców indywidualnych i o 100% dla instytucji.

DRUK: Prasowe Zakłady Graficzne RSW „Prasa-Książka-Ruch”, 00-375 Warszawa, ul. Smolna 10. Zam. 4.

Nie zamówionych tekstów, fotografii i rysunków Redakcja nie zwraca i zastrzega sobie prawo skrótów.

Numer oddano do składu 4.02.1988, podpisano do druku 9.03.1988.

STÁVA SA ■ STALO SE...

NA JIŽNÍ PÓL. Ona je vnučkou bratra Roalda Amundsena, proslulého norského polárního výzkumníka, který jako první dobyl v roce 1911 jižní pól. On je vnukem Roberta Scotta, který došel na jižní pól o měsíc později, ale zahynul s celou výpravou na zpáteční cestě zimou a vyčerpáním. Nyní se oba — 42letá Anne Amundsenová a 35letý Falcon Scott, anglický inženýr, chystají zopakovat výkon svých předků a dostat se na jižní pól stejnou cestou. Oni ovšem nepřijdou pěšky ani nepojedou s psím spřežením. Poletí na jižní pól dvěma letadly typu Twin Otter. Jejich výprava nebude trvat mnoho drahých měsíců jako výpravy Amundse na Scotta, ale nanejvýš čtrnáct dnů...

CATHERINE DENEUVEVOVÁ, „prvá dáma“ francúzskeho filmu, má už 44 rokov, a preto francúzski filmári stále hľadajú medzi mladými hviezdami takú, ktorá by v budúnosti mohla zastúpiť v popularite (a aj finančných úspechoch) krásnu Catherine. V poslednom čase sa vo Francúzsku veľa hovorí o mladúkej, 22-ročnej herečke Emmanuelle Béartovej, ktorá hrala hlavnú úlohu vo filme Manon a dostala najvyššie francúzske filmové vyznamenanie, Cézara. Krásna Emmanuelle je celkom iným typom ako chladná krásavica Deneuveová. Má veselé, modré oči, detský ohnutý nosťek, veľa ženského tepla — a vraj posobí na mužov ako magnet. Vraj partner mladej herečky v „Manon“, Daniel Auteuil, smrteľne do nej zamilovaný, opustil pre ňu svoju dlhoročnú družku... Na snímke: nová francúzska hviezdica — Emmanuelle Béartová.

NEWYORSKÝ FOTOGRAF IAN MILLES potreboval dva roky, aby vybral a vyfotografoval 100 nejkrásnejších žen na světě. Jejich portréty vystavil v Rockefeller Center v New Yorku. Nejkrásnejší ženy půzovaly Millesovi zadarmo, dokonce i ty, které jsou profesionální modelkami. Celý zisk z tohoto předsevzetí byl totiž věnován na po-

moc obětem AIDS. Mezi „nejkrásnejšími obličeji světa“, jak Milles nazval svou výstavu, pěvají herečky, mj. Brooke Shields, Farrah Fawcetová, Mariel a Margaux Hemingwayové. Ostatně nejen mladé; za krásavici považuje americký fotograf rovněž 47letou Liv Ullmannovou. Na snímku tři ze 100 nejkrásnejších: Brooke Shields, tmavá modelka Iman a Margaux Hemingwayová.

AMERICKÁ MICHÉLE GABRIELOVÁ má neobyklé zaměstnanie — je slavnou rozprávačkou rozprávok a zároveň zakladateľkou a predsedníčkou Medzinárodnej spoločnosti rozpráváčov rozprávok. Pani Michele cestuje skoro po celom svete, rozpráva deťom rozprávky — na jařísku alebo v televízii. Prednáškou navštívila Moskvu. Je pravdou, že rozprávky rozpráva po anglicky, ale do svojho repertoáru zahrnula tiež niekoľko starých ruských bájok. Je zaujímavé, deti jej rozumeli, aj keď nepoznali jazyk. Rozprávačka nenosí žiadne kostýmy, nemaluje sa, ale je tak expresivná, že deti

ihned vedia o kom rozpráva: o zlej Ježíške alebo o sladkej Snehulienke, o princovi premenenom na žabu alebo o neposlušnej opicke. Sovietske deti, ale aj dospelí, nadšene počúvali rozprávky pani Michele Gabrieľovej, ktorá sa úprimne spríatelila s divákmi. „Tam, kde sa rozprávajú rozprávky, misne vzájomná nedôvera“ — povedala svojim novozískaným sovietskym priateľom. Na snímke: Michele Gabrieľová s moskovskými deťmi.

40 ROKOV uplynulo od filmového debutu Giulietty Masiny a 44 rokov od jej sobáša s velkým talianskym režisérom Federicom Fellinim. Masina hrala v 30 filmoch a do dejín kinematografie sa navždy zapísali také jej úlohy, ako Gelsomina v La Strade (dostala za ňu Oscara) a pouličné dievča v Cabiriiných no-

ciach. 66-ročná herečka študovala na rímskej univerzite filologiu a má dokonca doktorát. Ale už ako studentka rada hrala v ochotníckom divadle, neskôr sa pokúšala hrať na profesionálnej scéne. Manželstvo s Fellinem spôsobilo, že prišla do styku so svetom filmu.

Manželstvo Masiny s Fellinem bolo neobvykle trvalé, čo v umelcovských kruhoch nie je časté. Masina bola a napokon podnes je fascinovaná svojím manželom, ako tvorcom. Je pre ňu „velkým mágom“ filmového umenia. Napriek tomu, že je jednou z najvýznamnejších charakteristickej herečiek, mnohí sa domnievajú, že za svoj úspech vdávajú.

Fellinimu. Asi aj preto sa Giulietta Masina už roky neukázala na striebornom plátnе. Ale prednedávnom sa vrátila do štúdia, aby zahrala vo filme svojho manžela Ginger a Fred. V rokoch, keď nevystupovala vo filme, záberala sa novinárstvom. Dlhšiu dobu, až do roku 1984, mala každý týždeň svoju rubriku v známom talianskom denníku La Stampa. Na snímke: Giulietta Masina.

ČO DOKÁZE TORNÁDO. K najviac ničivým prírodným javom patrí smršte, nazývané španielsky tornádo. Sú to silné vzdušné víry so skoro zvislou osou a priemerom od niekoľkých po niekoľkostu metrov, vznikajúce v dažďovom mračne a premiestňujúce sa nad povrchom pevniny a mora.

Ničivé tornáda zúria najastejšie juhovýchodnými štátmi USA a Mexickým zálivom. Podľa starých kroník, 30. mája 1879 v štáte Tennessee prešlo tak silné tornádo, že vietor skrútil do špirály železný most, zničil mnoho domov a jeden z nich, vybudovaný z dreva, vyzdvihol do vzduchu. Stalo sa to tak náhle, že ženy, ktoré sedeli na stoličkách, nastačili ani vstať. Tornádo tiež unieslo učiteľku s celou školskou triedou.

V Európe sú smršte výnimočným javom. V roku 1948 nad Tulou v Sovietskom zväze silný uragán prenášal poltonové stroje na vzdialenosť 200 m. V Bielorúsku uniesol dohora koňa s vozom. V júni 1981 vichrce na baltskom pobreží nielen vyvrácali veľké stromy, ale dokonca päťtonové cisterny a traktory na poliach.

Stáva sa, aj keď veľmi zriedkavo, že smršte postihujú aj Poľsko. V roku 1959 sa o tom presvedčili obyvatelia okolia mesta Lodže.

PRŮMĚRNÝ ČLOVĚK nedovede po uslyšení nebo přečtení většího počtu slov nebo čísel zapamatovat více než sedm z nich. Jurij Novikov z Krymu, který má v SSSR velké úspěchy, je skuteč-

ným „géniem paměti“. Na eště staví tři tabule rozdělené políčka a prosí obecenstvo, na nich napsalo libovolná ší místná čísla. Když diváci nedívají se na tabule. Pak se ně divá krátkou chvíli a zavítat všechn 150 čísel, která díl napsali. Jiný příklad: Nový doveď bleskurychle říci, den týdne připadal na libovolné datum do roku 2000. „Nejmenší paměti, ale je díl vytříbená. Při příslušném nízkém by to každý dokázal.“ skromný „genius paměti“.

KRÁLOVNA ALŽBĚTA II. její manžel, kníže Filip, slavili dôvodný 40. výročí sňatku. Dnes královna byla tehdy ještě princeznou, starší dcerou krále Víkторa Emanuela III. a prince Jiřího VI. neměl syna, Alžběta la dědičkou trůnu jako sekundu-žena-královna v dějinách Anglie. Nic divného, že volba budoucího královskeho manžela byla ve důležitá. Nejvhodnejší se králské rodině zdál tehdy 26letý Filip, vnuk řeckého krále Jiřího a pravnuk dánského krále Kristiána IX. Vychoval se ve Velké Británii, za války sloužil britskému námořnictvu a po skonci přijal jméno Mountbatten. Princezně se rovněž zamiloval. Jejich lásku byla vzájemná, vítězně prošla zkouškou časem, jsou všeobecně pokládáni za jedny dobré manžele. Filip se v roce královskeho manžela vzdával výdaje, choval velmi taktně jako osoba, která je vládkyní nejbližší, nemá žádný vliv na veřejnost a je pouhým málo důležitým doplňkem manželky. Oficiálně

málo důležitým — královna totiž velmi spolehlí na jeho úděk a v soukromých diskusech vzdýky stojí na jeho straně. Kníže Edinburghu — takový oficiální Filipův titul — společně splnil svůj základní úkol: se otcem tří zdravých synů (jedné dcery), čímž zajistil trůn dynastie Windsorů. Výsledkem sňatku v rodinném druhu už při snídani královna dostala od manžela květiny svých zamilovaných květin — růži, karafiatu a lili. Na snímcích: Alžběta Filip po 40 letech.

